

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Zdravotně-sociální péče

VYUŽITÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB UKRAJINSKÝMI VÁLEČNÝMI UPRCHLÍKY V ČESKÉ REPUBLICCE A
NA SLOVENSKU

Bakalářská práce

Autor práce: Erik Kališ, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Dubnová, Ph.D.

JIHLAVA 2026

Vysoká škola polytechnická Jihlava

Tolstého 16, 586 01 Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Erik Kališ
Studijní program:	Zdravotně sociální péče
Garant studijního programu:	Mgr. Jana Gabrielová, PhD.
Název práce:	Integrace ukrajinských válečných uprchlíků v ČR a na Slovensku v kontextu využití sociálních služeb
Vedoucí práce:	Mgr. Markéta Dubnová, PhD.
Cíl práce:	Cílem práce je zjistit a popsat, jaké překážky museli v procesu integrace překonávat ukrajínští váleční uprchlíci v České republice a na Slovensku a jaké podpůrné sociální služby v průběhu svého začlenění do společnosti využili.

Abstrakt

Bakalářská práce analyzuje integraci ukrajinských válečných uprchlíků v České republice a na Slovensku v letech 2022–2026 se zaměřením na využití sociálních služeb. Cílem je identifikovat bariéry v procesu začleňování a porovnat zkušenosti v obou zemích. Kvantitativní šetření odhalilo výraznou profesní degradaci a výskyt nelegálního zaměstnávání, což souvisí s nízkou efektivitou státních institucí a orientací uprchlíků na neformální síť. V oblasti bydlení představují hlavní překážku finanční nedostupnost a diskriminační postoje pronajímatelů, které prohlubují stav bytové nouze. Přestože je zdravotní péče formálně dostupná skrze pojištění, respondenti narážejí na systémové limity v podobě dlouhých čekacích dob v ČR a na postoje bariéry spojené s nevhodným chováním personálu na Slovensku. Společným jmenovatelem zůstává jazyková bariéra. Výsledky výzkumu tvoří základ pro formulaci doporučení směřujících k zefektivnění sociální podpory a odstranění identifikovaných strukturálních překážek.

Klíčová slova

Ukrajínští váleční uprchlíci; sociální služby; integrace.

Abstract

The bachelor's thesis analyzes the integration of Ukrainian war refugees in the Czech Republic and Slovakia between 2022–2026, focusing on the utilization of social services. The aim is to identify barriers in the integration process and compare experiences in both countries. Quantitative research revealed significant professional degradation and the prevalence of illegal employment, which is linked to the low efficiency of state institutions and the refugees' reliance on informal networks. In the area of housing, financial unaffordability and discriminatory attitudes of landlords constitute the main obstacles, worsening housing insecurity. Although healthcare is formally accessible through insurance, respondents encounter systemic limits in the form of long waiting times in the CR and attitudinal barriers associated with inappropriate behavior of staff in Slovakia. The language barrier remains a common denominator. The research results form the basis for formulating recommendations aimed at increasing the efficiency of social support and removing the identified structural obstacles.

Keywords

Ukrainian war refugees; social services; integration.

Prohlašuji, že předložená práce je původní a zpracoval jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Byl jsem seznámen s tím, že na mou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Podle § 47b zákona o vysokých školách souhlasím se zveřejněním své práce podle Směrnice pro vedení, vypracování a zveřejňování závěrečných prací na VŠPJ, a to bez ohledu na výsledek obhajoby.

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom toho, že užití své práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výtěžku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne

.....

Podpis studenta

Poděkování

Poděkování patří především všem, kteří napomohli s distribucí dotazníkového šetření mezi cílovou skupinu. Zvláštní poděkování je věnováno všem respondentům, kteří byli ochotni sdílet své zkušenosti a přispěli tak k realizaci výzkumu.

Dále poděkování náleží vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Markétě Dubnové, Ph.D., za její odborné vedení a cenné metodické rady.

Obsah

Seznam grafů.....	8
Úvod.....	10
1. Migrace do Evropské unie a evropské migrační právo.....	11
1.1 Úvod do problematiky migrace do EU.....	11
1.2 Historický vývoj migrace do EU.....	12
1.3 Evropské migrační právo – základní právní rámec.....	13
1.4 Výzvy a aktuální trendy.....	14
2. Migrace do České republiky a na Slovensko před rokem 2022.....	15
2.1 Migrace do České republiky.....	15
2.2 Migrace na Slovensku.....	15
2.3 Hlavní trendy a faktory ovlivňující migraci.....	16
3. Historie Ukrajiny.....	17
3.1 Dávná historie.....	17
3.2 Moderní historie.....	17
4. Situace po zahájení plnohodnotné vojenské invaze Ruska na Ukrajinu.....	18
4.1 Situace v České republice.....	18
4.2 Situace na Slovensku.....	18
4.3 Uprchlíká vlna.....	19
5. Rizika, které provázejí začleňování uprchlíků do společnosti.....	20
6. Sociální služby a podpora integrace uprchlíků.....	22
6.1 Vymezení sociálních služeb a jejich význam pro integraci.....	22
6.2 Typologie sociálních služeb relevantních pro uprchlíky.....	22
6.3 Právní a institucionální rámec poskytování sociálních služeb uprchlíkům v ČR a SR.....	23
6.4 Specifika přístupu k sociálním službám pro válečné uprchlíky.....	24
7. Organizace zabývající se migrací v České republice a na Slovensku.....	25
7.1 Organizace v České republice.....	25
7.2 Organizace na Slovensku.....	26
8 Praktická část výzkumu.....	27
8.1 Výběr typu výzkumu.....	27
8.2 Design a cíle výzkumného šetření.....	27
8.3 Metoda sběru dat a výzkumný nástroj.....	28

8.4 Charakteristika výzkumného souboru a organizace výzkumu.....	29
8.5 Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	30
8.6 Metodologie výzkumu.....	31
8.7 Zařazení do výzkumného souboru.....	33
8.8 Způsob výběru respondentů a rozsah souboru.....	33
8.9 Dotazník a jeho struktura.....	34
8.10 Výsledky dotazníkového šetření v České republice.....	34
8.11 Výsledky dotazníkového šetření na Slovensku.....	61
8.12 Porovnání integračních procesů v České republice a na Slovensku.....	80
8.13 Praxe versus teorie.....	86
8.14 Limity výzkumu.....	87
Závěr.....	88
Seznam použité literatury.....	90

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví

Graf 2: V ČR jsem od

Graf 3: Kraj, ve kterém v ČR žiji

Graf 4: Jaké sociální služby jste již využil/a?

Graf 5: Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

Graf 6: Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

Graf 7: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

Graf 8: Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

Graf 9: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

Graf 10: Byl pro vás problém najít pro vaše dítě místo ve škole/školce?

Graf 11: Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

Graf 12: Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

Graf 13: Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

Graf 14: Jaký je Váš aktuální status z hlediska zaměstnanosti?

Graf 15: Zprostředkovala vám práci pracovní agentura?

Graf 16: Zprostředkoval vám práci Úřad práce?

Graf 17: Pomohla vám najít práci nezisková organizace?

Graf 18: Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

Graf 19: Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

Graf 20: Využil jste finanční podporu?

Graf 21: Bydlíte:

Graf 22: Bydlíte:

Graf 23: Kdo vám pomohl najít ubytování?

Graf 24: Kdo vám pomohl zajistit zdravotní péči?

Graf 25: Máte zdravotní pojištění v ČR?

Graf 26: Myslíte si, že je pro vás zdravotní péče snadno dostupná?

Graf 27: Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

Graf 28: Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

Graf 29: Pohlaví

Graf 30: V SR jsem od

Graf 31: Jaké sociální služby jste již využil/a?

Graf 32: Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

Graf 33: Využil/a jste služeb pracovního poradenství?

Graf 34: Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

Graf 35: Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

Graf 36: Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

Graf 37: Bydlím s:

Graf 38: Typ bydlení:

Graf 39: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

Graf 40: Máte zdravotní pojištění na Slovensku?

Graf 41: Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

Graf 42: Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

Graf 43: Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

Graf 44: Byl pro vás problém najít místo ve škole/školce?

Graf 45: Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

Graf 46: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

Graf 47: Využil/a jste finanční podporu?

Graf 48: Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

Graf 49: Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

Úvod

V posledních letech se svět potýká s řadou humanitárních krizí, které vedou k masovým přesunům obyvatelstva a vyžadují koordinované a efektivní reakce ze strany států i neziskových organizací. Jednou z nejvýznamnějších událostí poslední doby je druhá ruská invaze na Ukrajinu, která od roku 2022 způsobila rozsáhlé vysídlení ukrajinských občanů, z nichž mnoho hledá útočiště v sousedních zemích, včetně České republiky a Slovenska. Tento fenomén přinesl nejen humanitární, ale i sociální a organizační výzvy, týkající se integrace a podpory uprchlíků.

V rámci této práce se chci zaměřit na využívání sociálních služeb ukrajinskými válečnými uprchlíky v České republice a na Slovensku v období od roku 2022 do roku 2025. Tyto dva státy patří mezi země, které v těchto letech čelili uprchlické vlně z Ukrajiny, která s sebou nesla zvýšenou potřebu různých forem podpory - od základního poradenství a zajištění bydlení, až po jazykové kurzy či sociální začleňování.

Téma využití sociálních služeb uprchlíky přímo souvisí s oborem sociální práce, který se zaměřuje na podporu jednotlivců, rodin i komunit v jejich sociálním začleňování, zlepšování kvality života a řešení sociálních problémů. Sociální pracovníci hrají důležitou roli při poskytování podpory, poradenství a navigaci v rámci dostupných služeb, a jejich práce je potřebná pro efektivní integraci uprchlíků do společnosti. Studium této problematiky tak přispívá k lepšímu pochopení aktuálních výzev a možností rozvoje sociálních služeb v kontextu mezinárodní migrace a krizové situace.

1 Migrace do Evropské unie a evropské migrační právo

Tato kapitola se zabývá základním vymezením problematiky migrace v kontextu Evropské unie, jejím historickým vývojem a klíčovým právním rámcem. Poskytuje tak nezbytný teoretický základ pro pochopení integračních procesů ukrajinských válečných uprchlíků v České republice a na Slovensku, které jsou předmětem této bakalářské práce. Znalost evropského migračního práva je stěžejní pro analýzu překážek a možností využití sociálních služeb v průběhu začleňování uprchlíků do společnosti, což odpovídá hlavním cílům výzkumu.

1.1 Úvod do problematiky migrace do EU

Migrace představuje jeden z nejvýznamnějších globálních fenoménů současnosti, s nímž se Evropská unie (EU) dlouhodobě potýká. Narůstající migrační toky přinášejí řadu výzev i příležitostí. V posledních letech je zaznamenáván významný nárůst žádostí o mezinárodní ochranu, přičemž jen v roce 2022 bylo podáno přes 900 000 žádostí o azyl (Frontex, 2023). Tento trend je ovlivňován válečnými konflikty, hospodářskými krizemi a klimatickými změnami, jež motivují jednotlivce k hledání bezpečnějšího a stabilnějšího života v rámci EU. V kontextu řešení těchto situací vzniklo po druhé světové válce množství mezinárodních smluv, které se týkají i problematiky migrace a uprchlictví.

Základem právní úpravy mezinárodního uprchlického práva, vycházející z 20. století, je Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, známá jako Ženevská úmluva, doplněná New Yorkským protokolem z roku 1967. Tato úmluva definuje status uprchlíka a stanovuje základní zásady zacházení s těmito osobami. Mezi klíčové principy patří zákaz diskriminace (čl. 3), právo svobodného přístupu k soudům (čl. 16) a především zásada ne-navrácení (čl. 33), která zakazuje navrácení uprchlíka do zemí, kde by jeho život nebo svoboda byly ohroženy z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení. Účinky této úmluvy jsou dále modifikovány evropským komunitárním právem (Weiss, 2014).

Pojem migrant není právně jednotně definován, avšak obecně se jím rozumí osoba, která se z místa svého bydliště přesune na dobu delší než jeden rok. Rozlišuje se migrace mezinárodní a vnitrostátní. Podle OSN je na světě přes 300 milionů mezinárodních migrantů, z nichž více než 120 milionů bylo vyhnáno válkami nebo přírodními katastrofami a 32 milionů má status uprchlíka (Člověk v tísni, 2025).

Termín uprchlík má dva hlavní významy. Právní definice dle Úmluvy OSN z roku 1951 stanovuje, že uprchlík je osoba nacházející se mimo zemi svého původu, která má opodstatněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo politického přesvědčení. V širším praktickém smyslu je jako uprchlík označován každý, kdo nedobrovolně opouští svou zemi. Dnes se často používají i

termíny migrant či humanitární migrant, které se s pojmem uprchlík běžně zaměňují (Člověk v tísni, 2025).

Je nutné rozlišovat, že osoby přinucené opustit zemi původu v důsledku mezinárodních nebo národních ozbrojených konfliktů nejsou za normálních okolností považovány za uprchlíky podle Úmluvy z roku 1951 nebo Protokolu z roku 1967. Ochrana jim je však poskytována prostřednictvím jiných mezinárodních nástrojů, například Ženevských úmluv z roku 1949 o ochraně válečných obětí a souvisejícího Protokolu z roku 1977 (UNHCR, 2006). Dále existuje skupina vnitřních uprchlíků, což jsou osoby, které musely opustit svůj domov kvůli válce, násilí, porušování lidských práv nebo přírodním katastrofám, avšak zůstaly v rámci území původního státu. Koncem roku 2023 bylo podle OSN na světě necelých 76 milionů vnitřně vysídlených osob (Člověk v tísni, 2025).

1.2 Historický vývoj migrace do EU

Historie migrace na evropský kontinent je hluboce zakořeněna v dějinách, sahající od prehistorických přesunů obyvatelstva až po moderní éru. Od druhé poloviny 20. století došlo k výraznému nárůstu počtu migrantů z mimoevropských zemí. Tento trend byl částečně způsoben ekonomickými potřebami západoevropských států, které hledaly pracovní síly k doplnění domácího trhu práce, a také přiznáním občanských práv obyvatelům dříve kolonizovaných území. Mezi další příčiny migrace do EU patří válečné konflikty, politické pronásledování a ekonomická situace v domovských zemích. S rozšiřováním EU a vznikem volného pohybu osob v rámci Schengenského prostoru se migrační vzorce proměnily, a to jak v množství, tak v povaze migrace. Hlavní hranicí se stala vnější hranice Schengenu, na rozdíl od dřívějšího systému, kdy bylo nutné překonávat více jednotlivě střežených vnitřních hranic. Vznik Schengenské dohody a Schengenské prováděcí úmluvy byl přímou reakcí na potřebu usnadnit obchodní výměnu mezi členskými státy a odstranit kontroly na vnitřních hranicích, které se stávaly neudržitelnými s rostoucím objemem přepravovaného zboží (Weiss, 2014).

Na zavedení a rozšiřování Schengenského prostoru musely reagovat i bezpečnostní složky jednotlivých zemí. Ty se následně začaly podílet na společné ostraze vnější hranice Schengenu. České policejní složky se od roku 1999 začaly angažovat v zahraničí, a to buď v misích pod hlavičkou Organizace spojených národů, nebo v misích Evropské unie (Weiss, 2014). Nicméně, společná evropská policie ani armáda neexistuje; jedná se stále o policejní a armádní složky jednotlivých členských států. Výjimku představuje Evropská agentura pro pohraniční a pobřežní stráž (Frontex), zřízená v roce 2004, jejímž úkolem je monitorování situace, výpomoc s hlídkováním a komunikace s třetími zeměmi. Dále existuje Europol, který slouží ke sdílení informací, avšak nedisponuje pravomocemi na území jednotlivých států. Kapacity, jako jsou vojenské jednotky nebo vybavení, zůstávají ve vlastnictví a pod kontrolou členských států (Weiss, 2014).

Mimo spolupráci v rámci EU, NATO a OSN existuje také bilaterální výpomoc mezi Českou republikou a Slovenskem. Příkladem je nasazení českých policistů na slovensko-ukrajinské hranici v roce 2022 během uprchlické vlny z Ukrajiny, kde vypomáhali slovenským kolegům při hlídkové činnosti a zajišťování bezpečnosti.

1.3 Evropské migrační právo – základní právní rámec

Evropské migrační právo představuje komplexní soubor právních předpisů a mechanismů, které regulují podmínky migrace, pobytu a integrace cizinců na území EU. Jeho hlavní funkce spočívají v koordinaci migrační politiky členských států a v zajištění efektivní ochrany základních práv migrantů a uprchlíků.

Klíčovým dokumentem je Smlouva o fungování Evropské unie (SEU), jejíž článek 79 stanovuje, že Unie vyvíjí společnou přistěhovaleckou politiku. Cílem je zajistit účinné řízení migračních toků, spravedlivé zacházení pro státní příslušníky třetích zemí oprávněně pobývajících v členských státech, a také předcházení nedovolenému přistěhovaectví a obchodu s lidmi a posílení boje proti těmto činnostem (Smlouva o Fungování EU, čl. 79). Legislativní proces v EU probíhá zpravidla řádným rozhodovacím procesem, kde Evropská komise navrhuje opatření, která Rada EU společně s Evropským parlamentem schvaluje. V některých citlivějších oblastech může být posílena role Rady nebo členských států, například prostřednictvím požadavku jednomyslného rozhodnutí (Weiss, 2014).

Dalším významným dokumentem je Schengenská dohoda, která umožňuje volný pohyb osob v rámci signatářských států a zároveň stanovuje společná pravidla pro správu vnějších hranic. V oblasti azylové politiky byla vytvořena Společná evropská azylová politika (CEAS) s cílem harmonizovat azylová pravidla mezi členskými státy. V roce 1997 byla přijata Dublinská úmluva, která určuje, který členský stát je zodpovědný za projednání žádosti o mezinárodní ochranu. Jejím účelem je zabránit podávání paralelních žádostí v několika zemích dublinského mechanismu (MVČR, 2023). V rámci Evropské unie se postupně formuje ucelený právní systém, označovaný jako komunitární právo, který významně ovlivňuje právní systémy jednotlivých států prostřednictvím zakládacích smluv a dalších mezinárodních dohod (publi.cz, 2016).

Mezinárodní migrační právo klade značný důraz na právo na slučování rodin. V tomto kontextu jsou relevantními právními zdroji především Všeobecná deklarace lidských práv, Evropská úmluva o lidských právech, Úmluva o právech dítěte a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Rodina je uznávána jako přirozená a základní jednotka společnosti, jež má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu (Všeobecná deklarace lidských práv). Smluvní státy Úmluvy o právech dítěte se zavazují posuzovat žádosti o vstup na území státu nebo o jeho opuštění pro účely slučování rodiny „pozitivním, humánním a urychleným způsobem“ a zajistit, aby takové žádosti neměly nepříznivé důsledky pro žadatele nebo členy jeho rodiny (Úmluva o právech dítěte, 2016).

V Evropské unii byl osobám prchajícím před válkou z Ukrajiny udělen status dočasné ochrany na základě směrnice o dočasné ochraně. Tento právní institut, vytvořený v roce 2001, byl Radou EU poprvé aktivován v roce 2022 s cílem ulehčit azylovým systémům jednotlivých zemí (Člověk v tísni, 2025). Směrnice zajišťuje okamžitou dočasnou ochranu v celé EU pro ukrajinské občany, osoby ze zemí mimo EU, osoby bez státní příslušnosti nebo osoby s povolením k pobytu na Ukrajině. Vysídlené osoby tak požívají stejných práv, včetně povolení k pobytu,

možnosti pracovat a přístupu k sociálnímu zabezpečení a lékařské pomoci. Dočasná ochrana nicméně nebrání těmto osobám požádat o azyl (Evropský parlament, 2022).

1.4 Výzvy a aktuální trendy

Současné evropské migrační právo se potýká s řadou výzev, které zahrnují kvalitní řízení migračních proudů, ochranu vnějších hranic EU, ochranu práv migrantů a jejich plnohodnotnou integraci do společnosti. Příliv velkého počtu uprchlíků v roce 2015 významně ovlivnil politickou i právní diskusi v EU, což vedlo ke zpřísnění pravidel a posílení ochrany vnějších hranic. Dalším trendem je posilování spolupráce s třetími zeměmi, jako jsou Turecko nebo Libye, v oblasti řízení migrace a boje proti pašování lidí. Tato spolupráce je klíčová pro prevenci nelegální migrace a zajištění bezpečnosti na hranicích EU.

Migrace do EU je komplexní fenomén s ekonomickými, společenskými, právními a politickými dopady. Evropské migrační právo, jako soubor právních nástrojů a politik, je neustále adaptováno na měnící se podmínky a výzvy. Jeho cílem je zajistit spravedlivé a efektivní řízení migrace, ochranu práv migrantů a podporu jejich integrace, přičemž zároveň klade důraz na bezpečnost a suverenitu členských států. V kontextu let 2022–2025 se Česká republika a Slovensko potýkají především s migrační vlnou z Ukrajiny, která byla nejsilnější v týdnech a měsících po 24. únoru 2022. Kromě toho do EU proudí i migrační toky z Afriky a Blízkého východu.

2 Migrace do České republiky a na Slovensko před rokem 2022

Tato kapitola se věnuje analýze migračních trendů a faktorů, které formovaly migrační krajinu v České republice a na Slovensku v období před rokem 2022. Pochopení historického kontextu migrace, včetně specifik jednotlivých skupin přistěhovalců a přístupu k sociálním službám, je zásadní pro hlubší porozumění integračním procesům ukrajinských válečných uprchlíků. Získané poznatky slouží jako východisko pro identifikaci překážek v integraci a pro posouzení využití podpůrných sociálních služeb v průběhu jejich začlenění do společnosti, což je klíčové pro naplnění cíle této práce.

2.1 Migrace do České republiky

Česká republika se od 90. let 20. století etablovala jako významná cílová země pro migranty, přičemž nejpočetnějšími skupinami byli občané z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu. V roce 2015 bylo v zemi evidováno přibližně 465 000 cizinců s povolením k pobytu (ČSÚ, 2017). Ukrajinci představovali největší skupinu migrantů, primárně motivovanou pracovními příležitostmi v odvětvích jako průmysl, stavebnictví a služby. Slováci, díky absenci jazykové bariéry, nacházeli uplatnění napříč všemi ekonomickými sektory. Třetí největší skupinu tvořili migranti z Vietnamu, kteří se koncentrovali zejména v gastronomii a maloobchodě (ČSÚ, 2017).

Legislativní rámec České republiky se průběžně vyvíjel s cílem regulovat podmínky legální migrace. V kontextu migrační krize v roce 2015 však došlo ke zpřísnění imigračních opatření a posílení kontrol na vnějších hranicích Evropské unie. Navzdory těmto změnám zůstala migrace významným faktorem ekonomického rozvoje, zejména pro sektory s nedostatkem domácí pracovní síly. Z obecného hlediska je podpora zaměstnání migrantů a uprchlíků považována za prospěšnou pro přijímající společnosti. Zaměstnaní jedinci přispívají do ekonomiky prostřednictvím daní a jejich kupní síla zvyšuje celkovou ekonomickou úroveň, čímž se minimalizuje závislost na sociálních dávkách (UNHCR, 2008). Důležité je rovněž poznamenat, že držitelé mezinárodní ochrany v České republice disponují stejným přístupem k sociálním službám jako občané ČR, za předpokladu, že jejich sociální situace nebo zdravotní stav splňuje příslušná kritéria, a to včetně pobytových služeb (Andrle, 2022).

2.2 Migrace na Slovensku

Slovenská republika rovněž zaznamenala nárůst migrace od 90. let 20. století. Mezi hlavní skupiny přistěhovalců patřili občané z Ukrajiny, Číny, Vietnamu, Srbska a dalších zemí bývalého

Sovětského svazu. Ukrajinci tvořili největší migrační skupinu, což je dáno geografickou blízkostí a historickými vazbami, zejména se Zakarpatským regionem, kde žije mnoho Ukrajinců se slovenskými kořeny. Podobně i občané Srbska, jejichž rodiny v minulosti migrovaly do oblasti Vojvodiny, často směřovali na Slovensko za pracovními příležitostmi.

Lokalizace ukrajinských migrantů na Slovensku byla před rokem 2022 převážně soustředěna v Bratislavě a jejím okolí, kde se nacházel dostatek pracovních příležitostí. Významný počet ukrajinských migrantů se usazoval také na východním Slovensku, což bylo ovlivněno silnými rusínskými a ukrajinskými menšinami, příbuzenskými vazbami a geografickou blízkostí k západní Ukrajině, především k Zakarpatské oblasti. Kromě toho byl zaznamenán zvýšený počet ukrajinských studentů na univerzitách v Prešově a Košicích, což dále přispívalo k regionální koncentraci (Drbohlav, 2016).

2.3 Hlavní trendy a faktory ovlivňující migraci

Českou republiku a Slovensko pojí podobné faktory, které ovlivňovaly příchod migrantů v období před rokem 2022. Mezi ně patřila především ekonomická motivace, nedostatek pracovní síly v určitých sektorech a imigrační politika, která umožňovala legální pobyt a zaměstnání. Ekonomický růst a stabilita obou zemí, společně s jejich členstvím v Evropské unii, představovaly významné lákadlo pro migranty z dalších evropských zemí i mimo ně.

Na druhé straně, migrační toky byly ovlivněny i globálními událostmi, jako byla migrační krize v roce 2015. Tato krize vyvolala zvýšený tlak na státní hranice a akcentovala otázky bezpečnosti a integrace. V kontextu blízkovýchodní a africké migrace fungovaly Česká republika a Slovensko převážně jako tranzitní země, přičemž cílovými destinacemi byly často západnější státy Evropské unie. Studium těchto předválečných migračních dynamik poskytuje zásadní kontext pro pochopení následné integrace ukrajinských válečných uprchlíků po roce 2022.

3 Historie Ukrajiny

Tato kapitola se věnuje historickému vývoji Ukrajiny, který je klíčový pro pochopení současné geopolitické situace a faktorů vedoucích k masovému vysídlení obyvatelstva po roce 2022. Představení hlavních milníků ukrajinské historie, se zvláštním zaměřením na novodobé události, poskytuje nezbytný kontext pro analýzu překážek integrace válečných uprchlíků do společnosti v České republice a na Slovensku. Detailní pochopení historických kořenů konfliktu je zásadní pro posouzení relevantních sociálních služeb a adaptačních mechanismů.

3.1 Dávná historie

Území Ukrajiny je významně formováno řekou Dněpr, která jej rozděluje na dvě přibližně stejně velké části. Za tradiční počátek ukrajinské státnosti je považováno založení Kyjeva v roce 482 n. l., jak uvádí Nestorův letopis. V průběhu staletí se obyvatelé Kyjevské Rusi (dnes Ukrajina) potýkali s řadou konfliktů s okolními mocnostmi, včetně Poláků, Rusů a Tatarů, což vedlo k proměnám hranic i politického uspořádání regionu.

3.2 Moderní historie

Po skončení první světové války došlo k teritoriálnímu rozdělení dnešní Ukrajiny, kdy se západní část stala součástí Polska, Zakarpatská oblast připadla Československu a východní regiony byly začleněny do Sovětského Ruska, posléze Sovětského svazu. Ve 30. letech 20. století byla Ukrajina postižena rozsáhlým hladomorem způsobeným sovětskou politikou kolektivizace zemědělství. Tato tragická událost si vyžádala miliony životů a vyvolala značný odpor rolníků proti sovětské vládě, přičemž jen v první polovině roku 1930 bylo zaznamenáno 1500 protisovětských aktů a celkem 40 tisíc osob se účastnilo ozbrojených povstání (Bojko, 1997).

Ukrajina vyhlásila nezávislost na SSSR 24. srpna 1991. Dne 8. prosince téhož roku se zástupci Běloruska, Ruska a Ukrajiny dohodli na zrušení Svazové smlouvy z roku 1922 a založení Společenství nezávislých států (SNS), přičemž byly uznány stávající státní hranice (Bojko, 1997). V lednu 1994, na základě Budapeštského memoranda, Ukrajina odevzdala své jaderné zbraně Rusku výměnou za bezpečnostní záruky ze strany USA, Ruska a Velké Británie.

V roce 2008 byla na summitu NATO v Bukurešti vyjádřena budoucí perspektiva členství Ukrajiny a Gruzie v NATO. Po odstoupení proruského prezidenta v roce 2014 Rusko anektovalo ukrajinský Krym a podpořilo separatisty ve dvou oblastech na východě Ukrajiny. Tyto události zahájily konflikt, který eskaloval do plnohodnotné invaze na celé území Ukrajiny v roce 2022.

4 Situace po zahájení plnohodnotné vojenské invaze Ruska na Ukrajinu

Tato kapitola poskytuje přehled o bezprostřední situaci a reakcích České republiky a Slovenska na masivní příliv ukrajinských válečných uprchlíků po ruské invazi v únoru 2022. Její primárním cílem je představit kontext, ve kterém uprchlíci začali vyhledávat podporu a sociální služby, a identifikovat počáteční výzvy, které musely být překonány. Rozbor této situace je klíčový pro pochopení překážek v integraci a významu dostupných sociálních služeb, což přímo souvisí s hlavním cílem a výzkumnou otázkou práce.

4.1 Situace v České republice

Česká republika čelila od počátku ruské invaze na Ukrajinu významnému nárůstu ukrajinských uprchlíků, když bylo do konce roku 2022 zaregistrováno více než 400 tisíc osob (MVČR, 2023). Tato situace si vyžádala rychlé rozšíření kapacit pro jejich přijímání, zejména v ubytovacích zařízeních a sociálních službách. Česká republika se aktivně zapojila do humanitární pomoci, poskytující uprchlíkům dočasný pobyt a podmínky pro integraci. K červnu 2025 se v České republice nacházelo 374 310 uprchlíků (UNHCR, 2025). Kromě aktuální pomoci jsou rovněž vyvíjeny přípravy na potenciální budoucí vlny příchodů po ukončení vojenských akcí na Ukrajině, kdy se předpokládá příjezd dalších rodinných příslušníků. V této souvislosti IOM Česká republika, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo zdravotnictví připravují systémovou podporu v oblastech duševního zdraví, socioekonomické integrace a komunitních aktivit (From the front lines to new beginnings, 2025).

V kontextu migrační politiky je důležité zmínit, že v České republice lze azyl získat na základě paragrafů 12, 13 a 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu. Doplnková ochrana je pak uprchlíkům udílena dle paragrafů 14a a 14b téhož zákona. Dočasná ochrana, která byla pro ukrajinské uprchlíky aktivována, vychází z příslušné evropské směrnice a představuje specifický režim pro řešení masivního přílivu osob.

4.2 Situace na Slovensku

Slovensko podobně jako Česká republika zaznamenalo po začátku konfliktu výrazný příliv ukrajinských uprchlíků. Do konce roku 2022 slovenské úřady evidovaly přibližně 100 tisíc ukrajinských uprchlíků, z nichž značná část využila možnosti dočasného pobytu a následně se zapojila do pracovního trhu či vzdělávacího systému (MINV, 2023). K červnu 2025 se na Slovensku nacházelo 144 110 uprchlíků (UNHCR, 2025). Slovensko implementovalo různé

podpůrné programy s cílem usnadnit integraci uprchlíků do společnosti, což zahrnovalo zajištění základních potřeb i adaptaci na místní podmínky.

4.3 Uprchlická vlna

K březnu 2025 se mimo Ukrajinu nachází téměř 7 milionů uprchlíků, z nichž přibližně 5,1 milionu se nachází v Evropě, s největšími koncentracemi v Německu a Polsku. V rámci Evropské unie připadá nejvyšší počet ukrajinských uprchlíků v přepočtu na obyvatele právě na Českou republiku. Na samotné Ukrajině je odhadováno kolem 3,7 milionu vnitřních uprchlíků. Další odhadem 1,2 milionu uprchlíků se nachází v Rusku, avšak jejich osud a podmínky jsou často nejasné. Zatímco Ruská federace označuje přesuny obyvatel jako evakuaci, z hlediska mezinárodního práva jsou tyto akce považovány za deportace, což představuje další porušení mezinárodního práva (Člověk v tísní, 2025).

Vlády České republiky i Slovenska musely bezprostředně reagovat na krizovou situaci nebyvalého rozsahu, kdy bylo nutné zajistit péči o statisíce lidí, kteří náhle přišli o domovy, sociální postavení, zaměstnání, finanční úspory a své blízké. Bezprostřední zkušenosti uprchlíků svědčí o hlubokém traumatu a nejistotě.

Počáteční situace na slovensko-ukrajinských hranicích byla zpočátku charakterizována chaosem, přičemž významnou roli v organizaci pomoci sehrál občanský sektor, dobrovolníci a samosprávy, které vyplnily mezery tam, kde státní aparát nedokázal okamžitě efektivně reagovat (Čaputová, 2024). Je důležité poznamenat, že hranice nepřekračovali pouze ukrajínští občané (převážně ženy a děti), ale také cizinci, kteří se v únoru 2022 nacházeli na území Ukrajiny, včetně více než 76 tisíc zahraničních studentů z různých zemí světa. Během prvního měsíce války tak přišlo 20 352 cizinců ze 143 zemí (Púchovský, 2022).

Mezi základní problémy, které musely oba státy bezprostředně řešit, patřila registrace všech uprchlíků, zajištění ubytování, školních a předškolních zařízení pro děti, povinného očkování a organizace jazykových kurzů pro snazší začlenění do pracovního procesu. Klíčová byla rovněž nabídka dostupné psychologické pomoci, neboť mnozí uprchlíci byli vystaveni extrémním traumatům a zážitkům.

5 Rizika, které provázejí začleňování uprchlíků do společnosti

Tato kapitola se zaměřuje na identifikaci a analýzu klíčových rizik, která se pojí s procesem integrace válečných uprchlíků do nové společnosti. V kontextu bakalářské práce je jejím cílem osvětlit komplexní povahu překážek, s nimiž se ukrajinští uprchlíci v České republice a na Slovensku potýkají, a zdůraznit jejich dopad na využívání sociálních služeb a celkové začleňování do společnosti. Pochopení těchto rizik je zásadní pro efektivní rozvoj podpůrných integračních strategií.

Začleňování uprchlíků do nové společnosti představuje mnohvrstevnatý proces, který s sebou nese řadu specifických rizik a výzev. Jedním z prvních a zásadních aspektů je počáteční adaptační fáze, kdy se uprchlíci musejí vyrovnat s neznámým prostředím a s obavami z budoucnosti (UNHCR, 2008). V tomto období probíhá intenzivní přizpůsobování se řadě nových skutečností, jako jsou odlišné klimatické podmínky, denní režim, stravovací návyky, nákupní zvyklosti a jiný měnový systém. Současně je nutné podniknout řadu praktických kroků, například založit si bankovní účet, zaregistrovat se u orgánů sociální a zdravotní péče či zapsat děti do školy (UNHCR, 2008). Neúplná adaptace na tyto základní podmínky může výrazně ztížit další kroky v procesu integrace.

Zásadní překážkou v integraci je často jazyková bariéra a kulturní nesoulad, které mohou vést k nedorozuměním, sociálnímu napětí a izolaci. Neznalost či nedostatečná znalost místního jazyka, ať už češtiny či slovenštiny, může marginalizovat uprchlíky na trhu práce, což potenciálně vyvolává napětí mezi nízkopříjmovými původními obyvateli, kteří se mohou obávat ztráty pracovních příležitostí v nekvalifikovaných profesích nebo snížení sociálních dávek. Mnozí ukrajinští uprchlíci v České republice zároveň procházejí náročnou vnitřní transformací, kdy se rozhodují mezi návratem do vlasti a integrací do hostitelské společnosti, přičemž usilují o zachování svého kulturního dědictví a ukrajinského původu vedle adaptace na nové prostředí (From the front lines to new beginnings, 2025).

V oblasti vzdělání je v České republice a na Slovensku uprchlíkům sice zajištěn stejný přístup ke vzdělání jako občanům, a to včetně vysokoškolského, avšak děti nemají žádné úlevy při přijímacích zkouškách, ani v jazykových testech (Andrle, 2022). Nedostatečná podpora při hledání práce či vzdělávání pak může ústit v dlouhodobou nezaměstnanost a chudobu. Přestože zákonný status a ubytování uprchlíků mohou být z počátku považovány za dostatečné, jejich pozice ve vztahu k zaměstnání je často méně příznivá. Uprchlíci se kromě toho potýkají s problémy, jako je stesk po domově, obavy o blízké osoby a snaha o sjednocení rodiny, traumatické zkušenosti z doby útěku i z válečného konfliktu (Moyzesová, 1991). Mnozí uprchlíci čelí výzvám přesahujícím jazykové bariéry a často trpí hlubokými ranami způsobenými válkou (From the front lines to new beginnings, 2025).

Příliv uprchlíků může vést k přetížení místních služeb, jako jsou školy, zdravotnictví a sociální služby. Nedostatečné plánování a řízení těchto kapacit může vést k nespokojenosti, sociálnímu napětí a snížení kvality služeb pro všechny obyvatele. Po počátečním období intenzivních

přijímacích činností a sociálního vedení se mnoho uprchlíků ocitá v nebezpečí sociálního vaku a izolace, což je stav, kdy se na povrch dostávají jejich psychosociální problémy (Moyzesová, 1991). Prožitá traumata mohou zhoršit stav jedinců trpících duševními chorobami a mohou představovat překážku v přístupu k potřebné péči. Z tohoto důvodu je klíčové, aby profesionálové poskytující akutní péči v oblasti duševního zdraví byli proškoleni a informováni o specifických potřebách uprchlíků (UNHCR, 2008).

Závažným rizikem, které ohrožuje uprchlíky, je jejich zvýšená zranitelnost vůči podvodům a vykořisťování. Jedinci, kteří se náhle ocitnou v neznámém prostředí, jsou náchylnější stát se obětí nekalých praktik, jako je práce na černo, za kterou následně neobdrží slíbenou mzdu, nebo jsou nuceni pracovat v nevyhovujících podmínkách za minimální odměnu. Ještě závažnější hrozbou je obchodování s lidmi, které je problémem i v běžné době, avšak uprchlické vlny vytvářejí pro pachatele příležitosti k získání dalších obětí. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) uvádí, že oběti obchodu s lidmi jsou nejčastěji donuceny k nedobrovolné práci jako moderní otroci, k nuceným sňatkům, prostituci, žebrání, nelegálním adopcím nebo prodeji orgánů (IOM, 2021). Podle odhadů IOM se celosvětově v současné době může jednat o 30 až 40 milionů zobchodovaných lidí.

Integrace uprchlíků do společnosti je tudíž složitý a dynamický proces, který vyžaduje nejen pečlivé plánování a koordinaci, ale také otevřenost a spolupráci všech zúčastněných stran. Efektivní řízení identifikovaných rizik je nezbytné pro vytváření inkluzivních, bezpečných a prosperujících komunit, kde mohou uprchlíci a místní obyvatelé žít v harmonii a vzájemném respektu.

6 Sociální služby a podpora integrace uprchlíků

Sociální služby představují organizovaný systém podpory, jehož primárním cílem je posílit sociální začlenění jedinců a skupin, zlepšit kvalitu jejich života a efektivně řešit vzniklé sociální problémy (Moyzesová, 1991). V kontextu migrace a uprchlictví nabývají sociální služby zásadního významu, neboť se stávají klíčovým nástrojem pro úspěšnou integraci příchozích osob do hostitelské společnosti. Proces integrace je chápán jako komplexní a multidimenzionální jev, zahrnující oblasti jako pobyt, slučování rodin, přístup k občanství, bydlení, zaměstnávání, odborné vzdělávání, zdravotní péči, sociální zabezpečení, vzdělávání a jazykovou výuku (Andrle, 2022).

6.1 Vymezení sociálních služeb a jejich význam pro integraci

Význam sociálních služeb pro integraci uprchlíků spočívá především v poskytování nezbytné podpory, která umožňuje překonávat počáteční překážky spojené s příchodem do nové země. Tyto překážky mohou zahrnovat jazykovou bariéru, nedostatečnou znalost místního právního a sociálního systému, kulturní rozdíly či psychické trauma způsobené válečným konfliktem a vysídlením (Andrle, 2024). Sociální služby tak fungují jako most mezi uprchlíky a hostitelskou společností, usnadňují jejich orientaci, adaptaci a aktivní participaci na životě komunity. Bez adekvátního přístupu k těmto službám je plnohodnotné začlenění uprchlíků do společnosti značně ztíženo.

6.2 Typologie sociálních služeb relevantních pro uprchlíky

Pro efektivní integraci uprchlíků je nezbytná komplexní síť sociálních služeb, která pokrývá široké spektrum jejich potřeb. Dle Manuálu lokální integrace migrantů v ČR vytvořeného Sdružením pro integraci a migraci mezi klíčové typy sociálních služeb, které jsou relevantní pro uprchlíky, patří:

- Vzdělávání: Znalost místního jazyka je jedním z nejzásadnějších faktorů pro úspěšnou integraci. Jazykové kurzy, často doplněné o kurzy sociální orientace, které seznamují uprchlíky s kulturou, zvyklostmi a společenskými normami hostitelské země, jsou proto klíčové. Dále zajištění přístupu ke vzdělávání pro děti a mládež je nezbytné pro jejich budoucí začlenění a rozvoj. Pro dospělé uprchlíky může jít o uznávání kvalifikací, rekvalifikační kurzy a další vzdělávací programy
- Pomoc s bydlením: Zajištění stabilního a bezpečného bydlení je základní pro sociální stabilitu uprchlíků. Služby v této oblasti zahrnují poradenství při hledání ubytování, asistenci při jednání

s pronajímateli, pomoc s finančními aspekty bydlení a podporu při adaptaci na nové životní podmínky.

- Pracovní integrace a podpora zaměstnanosti: Tato oblast se soustředí na pomoc uprchlíkům při vstupu na trh práce. Zahrnuje poradenství ohledně pracovních příležitostí, pomoc s tvorbou životopisu, přípravu na pracovní pohovory, zvýšení kvalifikace a rekvalifikační kurzy. Dočasná ochrana umožňuje volný vstup na trh práce, avšak jazyková bariéra a neznalost prostředí mohou vést k využívání zprostředkovatelů a potenciálně k rizikovým pracovním podmínkám.

- Zdravotní a psychosociální podpora: Přístup ke zdravotní péči je základním lidským právem a pro uprchlíky, kteří často trpí posttraumatickým stresovým syndromem nebo jinými zdravotními problémy, je klíčový. Součástí je i psychosociální podpora, která pomáhá zvládat trauma, stres a adaptační potíže.

- Sociální zabezpečení: Tato oblast zahrnuje asistenci při získávání přístupu k sociálním dávkám, důchodovému pojištění a dalším formám sociální podpory, které zajišťují základní životní úroveň a minimalizují riziko sociálního vyloučení.

- Mezikulturní vztahy: Do této oblasti patří možnost přístupu k informacím. Dále také vztahy s majoritou, možnost domluvit se na úřadech, případně zda se uprchlíci setkali s nějakou formou diskriminačního chování.

Všechny tyto typy služeb jsou vzájemně propojeny a jejich koordinované poskytování je předpokladem úspěšné integrace.

6.3 Právní a institucionální rámec poskytování sociálních služeb uprchlíkům v ČR a SR

Právní a institucionální rámec poskytování sociálních služeb uprchlíkům je v České republice a na Slovensku ovlivněn jak nadnárodními, tak národními předpisy. Na nadnárodní úrovni tvoří základ Všeobecná deklarace lidských práv, která zakotvuje právo na sociální zabezpečení a životní úroveň zajišťující zdraví a blaho. Dále je relevantní Smlouva o fungování Evropské unie, která stanovuje principy volného pohybu osob a podpory sociální politiky členských států.

Klíčovým právním nástrojem, který reagoval na masový příchod uprchlíků z Ukrajiny, je Směrnice Rady EU 2001/55/ES, o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob. Tato směrnice byla aktivována Radou Evropské unie v březnu 2022 a poskytuje právní základ pro udělení dočasné ochrany ukrajinským válečným uprchlíkům. V rámci České republiky je tato směrnice transponována do zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. Tento zákon stanovuje rozsah práv a povinností držitelů dočasné ochrany, včetně přístupu k trhu práce, zdravotní péči, vzdělávání a sociální podpoře. Je důležité poznamenat, že systém integrace držitelů dočasné ochrany se odlišuje od systému pro držitele mezinárodní ochrany (azyl, doplňková ochrana), avšak staví na bezmála třicetileté zkušenosti s budováním integračního systému (Andrle, 2022).

V České republice jsou hlavními institucionálními aktéry Ministerstvo vnitra ČR (MVČR), které odpovídá za udělování statusu dočasné ochrany a koordinaci integračních procesů, a Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které se zaměřuje na oblast zaměstnanosti, sociálních dávek a pracovního práva (Andrle, 2025). Důležitou roli hrají také Úřady práce ČR, zdravotní pojišťovny a krajské úřady. Na Slovensku je situace analogická, s Ministerstvem vnitra SR a Ministerstvem práce, sociálních věcí a rodiny SR jako klíčovými institucemi.

Vedle státních orgánů hrají nezastupitelnou roli při poskytování sociálních služeb četné nestátní neziskové organizace, jako je například Člověk v tísni, Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) nebo Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), které doplňují a rozšiřují rozsah poskytované pomoci (Andrle, 2025). Tyto organizace často poskytují přímou pomoc, poradenství a právní pomoc.

6.4 Specifika přístupu k sociálním službám pro válečné uprchlíky

Přístup k sociálním službám pro válečné uprchlíky z Ukrajiny je charakterizován specifickými aspekty, které vyplývají jak z povahy válečného konfliktu, tak z právního statusu dočasné ochrany. Náhlý a masový příchod uprchlíků po ruské invazi v roce 2022, kdy v České republice stoupl počet uprchlíků na více než 300 tisíc během prvních dvou měsíců, si vyžádal rychlou a flexibilní reakci systému sociálních služeb (Andrle, 2022).

Primárním specifikem je právní status dočasné ochrany, který se odlišuje od klasického azylu či doplňkové ochrany. Směrnice Rady EU 2001/55/ES, na jejímž základě je dočasná ochrana poskytována, má za cíl zajistit okamžitou ochranu a harmonizovaný soubor práv, což zahrnuje mimo jiné právo na pobyt, přístup k ubytování, přístup k zaměstnání, sociálnímu zabezpečení, zdravotní péči a vzdělávání (Evropský parlament, 2022). Tento status umožňuje rychlejší začlenění na trh práce a do školního systému, avšak zároveň přináší i výzvy v podobě jazykové bariéry a potřeby rychlé orientace v hostitelské zemi.

Dalším specifikem je vysoká míra zranitelnosti válečných uprchlíků, kteří často čelí psychickému traumatu způsobenému konfliktem a vysídlením. Sociální služby tak musejí reagovat nejen na materiální potřeby, ale i na potřeby psychosociální podpory. V počáteční fázi krize se služby soustředily na akutní potřeby, jako bylo zajištění statusu, ubytování a zapojení dětí do vzdělávání. S postupem času se důraz přesunul na dlouhodobější integrační procesy, zejména na pomoc s hledáním stabilního zaměstnání a usazením v nové společnosti.

Přes volný přístup na trh práce se ukrajinští uprchlíci často potýkají s jazykovou bariérou a neznalostí místních pracovních podmínek, což může vést k jejich zranitelnosti vůči nekalým praktikám zaměstnavatelů a zprostředkovatelských agentur (Andrle, 2025). Role sociálních služeb je zde klíčová při poskytování informací, poradenství a ochraně práv. Systém sociálních služeb se musel rychle adaptovat na bezprecedentní počet příchozích osob a jejich specifické potřeby, což vedlo k rozšíření existujících kapacit a zavedení nových forem podpory.

7 Organizace zabývající se migrací v České republice a na Slovensku

Tato kapitola se věnuje přehledu klíčových institucí a nevládních organizací, které se v České republice a na Slovensku podílejí na správě migrace a integraci uprchlíků, se zvláštním zřetelem na ukrajinské válečné uprchlíky. Pochopení organizační struktury a mechanismů poskytované ochrany a podpory je nezbytné pro identifikaci potenciálních překážek v přístupu k sociálním službám a pro hlubší analýzu integračního procesu, což přímo souvisí s hlavním cílem bakalářské práce. Je popsána role státních orgánů i doplňková činnost neziskového sektoru v obou zemích.

7.1 Organizace v České republice

V České republice je správa migrace a integrace migrantů primárně v gesci Ministerstva vnitra ČR, konkrétně Odboru azylové a migrační politiky (OAMP). Tento odbor zajišťuje řízení azylových procesů, správu pobytových oprávnění a koordinaci celkové imigrační politiky.

Pro osoby hledající ochranu v České republice existují čtyři hlavní formy statusu: azyl, doplňková ochrana, dočasná ochrana a vízum za účelem strpění pobytu. Azyl je udělován osobám splňujícím definici podle Úmluvy OSN z roku 1951, zatímco doplňková ochrana je poskytována těm, kteří kritéria pro azyl nespĺňují, typicky válečným uprchlíkům, a to na omezenou dobu s možností prodloužení (Člověk v tísni, 2025). Dočasná ochrana je určena osobám prchajícím z Ukrajiny před válečným konfliktem a jejím držitelům poskytuje širokou škálu práv, včetně volného přístupu na trh práce, účasti na veřejném zdravotním pojištění a nároku na sociální dávky, jako je humanitární dávka nebo mimořádná okamžitá pomoc (Andrle, 2026). Vízum za účelem strpění pobytu (VS) je udělováno ukrajinským občanům, kteří nespĺňují kritéria pro dočasnou ochranu a nemají možnost opustit zemi do jiné destinace než na Ukrajinu. Tento typ víza však neumožňuje automatický vstup na trh práce, neboť pro výkon zaměstnání je vyžadováno samostatné pracovní povolení (Andrle, 2025).

Správu přijímacích a pobytových středisek pro žadatele o mezinárodní ochranu v České republice zajišťuje Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra. Pro nově příchozí žadatele jsou zřízena dvě přijímací střediska (PŘS) v Praze-Ruzyni a Zastávce, kde probíhají základní vstupní procedury. Následně jsou žadatelé přesouváni do pobytových středisek (PoS) v Bělé-Jezové, Kostelci nad Orlicí, Havířově nebo Zastávce, kde očekávají rozhodnutí o své žádosti. Z těchto pobytových středisek je již možné areál opouštět a zajistit si soukromé ubytování (Andrle, 2022). Zkušenosti s pobytovými středisky se liší; někteří uprchlíci vnímají pobyt v zařízení jako zdroj extrémního stresu, který negativně ovlivňuje jejich psychické zdraví, jiní uprchlíci jsou s pobytem v zařízeních Ministerstva vnitra spokojeni (Andrle, 2022). Subjektivní zkušenosti některých uprchlíků z pobytových zařízení, například v Havířově, poukazují na

vnímání prostředí jako omezujícího, s obtížnou komunikací kvůli jazykové bariéře a pocitu izolace (Oksana z Ukrajiny, 2022).

Kromě státních institucí hraje klíčovou roli v podpoře migrantů a uprchlíků v ČR široká síť neziskových organizací. Mezi nejvýznamnější patří Centrum pro integraci cizinců, Integrační centrum Praha, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Člověk v tísni, Charita Česká republika, IOM Czechia a UNHCR Česká republika. Tyto organizace poskytují řadu podpůrných sociálních služeb, poradenství a asistence při integraci.

7.2 Organizace na Slovensku

Na Slovensku jsou za oblast azylu a migrace primárně zodpovědné státní instituce, především Ministerstvo vnitra Slovenské republiky, jehož agendu v této oblasti realizuje Migrační úřad a Úřad hraniční a cizinecké policie Prezídia Policejního sboru. Dále se na plnění úkolů podílí Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí a Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (Jurníková, 2016). Stejně jako v České republice, i na Slovensku existují pro osoby hledající ochranu čtyři formy právního statusu, které poskytují různé úrovně práv a podpory.

V rámci přijímací kapacity pro žadatele o azyl funguje na Slovensku záchytný tábor v Humenném. Ten byl zprovozněn v roce 2006 a od roku 2009 slouží i jako evakuační tranzitní centrum s kapacitou 550 lůžek, určený pro cizince žádající o azyl (Jurníková, 2016). Kromě záchytného tábora jsou na Slovensku k dispozici také dva pobytové tábory, které se nacházejí v Opatovské Nové Vsi a v Rohovci (MINV, 2025).

Významnou roli v podpoře migrantů a v rozvíjení osvěty veřejnosti o migraci na Slovensku sehrává rovněž nevládní sektor. Mezi přední neziskové organizace působící v této oblasti patří Dobrovolná civilná ochrana, Liga za ľudská práva, Človek v ohrození, Slovenská katolícka Charita, IOM Slovakia a UNHCR Slovakia. Tyto organizace doplňují činnost státních institucí a poskytují široké spektrum sociálních služeb a integrační podpory.

8. Praktická část výzkumu

V této kapitole bude detailně popsán výzkumný design, který byl zvolen pro dosažení stanovených cílů a zodpovězení výzkumných otázek práce. Bude objasněno teoretické ukotvení zvolené metodologie a zdůvodněna její vhodnost pro dané téma. Součástí kapitoly bude i popis konkrétních kroků, které byly učiněny během celého výzkumného procesu.

8.1 Výběr typu výzkumu

Praktická část bakalářské práce je koncipována jako empirické šetření, které navazuje na teoretická východiska popsaná v předchozích kapitolách. Hlavním záměrem je zjištění překážek, s nimiž se potýkají ukrajinští váleční uprchlíci po příchodu do České republiky a na Slovensko, a reflexe jejich zkušeností s využíváním dostupných sociálních služeb. Vzhledem k potřebě porovnání dat ze dvou odlišných, byť geograficky i kulturně blízkých zemí, byl zvolen kvantitativní výzkumný design. Tento přístup umožňuje systematické mapování sledovaných jevů u širšího počtu respondentů a následné statistické vyhodnocení četnosti výskytu konkrétních integračních překážek.

8.2 Design a cíle výzkumného šetření

Zvolený výzkumný design se opírá o metodu deskriptivní a komparativní analýzy. Deskriptivní složka je zaměřena na identifikaci aktuálního stavu integrace ukrajinských válečných uprchlíků a jejich využití sociální podpory v letech 2022 až 2026, zatímco komparativní složka se soustředí na hledání rozdílů a shod ve výsledcích obou hostitelských zemí. Výzkum je orientován na získání objektivních dat, která mohou přispět k hlubšímu porozumění efektivitě sociálních politik v kontextu masové migrace vyvolané válečným konfliktem.

Hlavním cílem práce je zjistit, jaké konkrétní překážky museli v procesu integrace překonávat ukrajinští váleční uprchlíci v České republice a na Slovensku, s důrazem na otázku využití podpůrných sociálních služeb v průběhu jejich začleňování do společnosti.

K naplnění tohoto cíle byla formulována hlavní výzkumná otázka:

Jaké existují překážky v procesu integrace ukrajinských válečných uprchlíků v České republice a na Slovensku v procesu jejich začleňování do společnosti, a jaké využívali sociální služby?

Pro detailnější analýzu a strukturování sběru dat byly stanoveny vedlejší výzkumné otázky:

Jaké existují překážky v přístupu ke vzdělání?

Jaké existují překážky v přístupu na trh práce?

Jaké existují překážky k získání finanční podpory?

Jaké existují překážky v přístupu k bydlení?

Jaké existují překážky v přístupu ke zdravotní péči?

Jaký je výsledek porovnání dat z ČR a dat ze Slovenska?

Teoretické ukotvení metodologie vychází z předpokladu, že integrace není jednosměrným procesem, ale komplexní interakcí mezi uprchlíkem a institucionálním nastavením hostitelské země. Jak naznačuje relevantní literatura (např. MOYZESOVÁ, 1991), úspěšná sociální orientace uprchlíků je přímo závislá na kvalitě a dostupnosti poradenství a sociálních služeb, které eliminují počáteční handicap spojené s nuceným vysídlením.

8.3 Metoda sběru dat a výzkumný nástroj

Jako stěžejní metoda sběru dat bylo zvoleno dotazníkové šetření. Tato technika byla preferována pro svou schopnost zajistit anonymitu respondentů, což je u citlivých témat týkajících se válečných traumat a právního postavení cizinců klíčové. Dotazník byl konstruován tak, aby reflektoval klíčové oblasti lidského života, které jsou v procesu integrace nejvíce zasaženy. Struktura otázek vychází z doporučení mezinárodních organizací pro práci s uprchlíky, které zdůrazňují potřebu sledování přístupu k základním lidským právům a službám (např. UNHCR, 2008).

Výzkumný nástroj byl tvořen uzavřenými a polouzavřenými otázkami. Uzavřené otázky umožňují snadnou kategorizaci odpovědí a kvantitativní srovnání mezi Českou republikou a Slovenskem. Polouzavřené otázky byly zařazeny v případech, kdy bylo žádoucí ponechat respondentům prostor pro specifikaci konkrétních překážek, které nemusí být v obecných seznamech zahrnuty. Dotazník byl distribuován v elektronické i tištěné podobě, přičemž byla

zajištěna jazyková srozumitelnost pro cílovou skupinu, aby se předešlo zkreslení výsledků v důsledku jazykové bariéry (dotazník byl napsán zároveň v češtině a ukrajinštině, resp. slovenštině a ukrajinštině).

Volba dotazníkového šetření je zdůvodněna také možností oslovit respondenty v různých lokalitách obou států bez nutnosti osobní přítomnosti výzkumníka u každého vyplňování. To přispívá k vyšší objektivitě a snižuje riziko ovlivnění odpovědí ze strany tazatele. V kontextu sledovaného období 2022–2026 je tato metoda vhodná pro zachycení retrospektivních zkušeností s prvními fázemi pobytu i aktuální situací respondentů.

8.4 Charakteristika výzkumného souboru a organizace výzkumu

Výzkumný soubor tvoří ukrajinští váleční uprchlíci, kteří do České republiky nebo na Slovensko přišli v důsledku ruské invaze po únoru 2022. Výběr respondentů byl realizován metodou náhodného oslovení v místech s vyšší koncentrací cílové skupiny a prostřednictvím platform zaměřených na podporu ukrajinské komunity. Záměrem bylo zajistit zastoupení různých věkových kategorií, aby získaná data reflektovala specifické potřeby jak rodin s dětmi, tak osob v produktivním věku či seniorů. Konkrétně byl dotazník distribuován skrze neziskové organizace, facebookové skupiny a neformální setkání ukrajinské komunity.

Hranice pro ukončení sběru dat byla stanovena na dosažení počtu 100 validních dotazníků, přičemž rozdělení mělo být rovnoměrné: 50 respondentů pobývajících na území České republiky a 50 respondentů pobývajících na území Slovenska. Nakonec se povedlo získat pouze 19 respondentů z České republiky a 26 respondentů ze Slovenska.

Tento rozsah souboru je považován za dostatečný pro potřeby bakalářské práce, neboť umožňuje provést základní statistickou komparaci a identifikovat dominantní trendy v obou zemích. Lokalizace výzkumu do obou států vychází z faktu, že Česká republika i Slovensko čelily obdobným výzvám, avšak s odlišným legislativním a sociálním rámcem (např. v otázce dočasného útočiště nebo výše finanční podpory).

Při sběru dat byly striktně dodržovány etické standardy výzkumu. Všichni účastníci byli informováni o účelu práce, dobrovolnosti své účasti a o tom, že získaná data budou zpracována anonymně a využita výhradně pro akademické účely. Vzhledem k tomu, že se jedná o skupinu osob, která může být v důsledku války snáze zranitelná, byl kladen důraz na citlivou formulaci otázek tak, aby nedocházelo k re-traumatizaci respondentů. Postup sběru dat probíhal v souladu s obecnými principy ochrany osobních údajů a etiky sociální práce, která akcentuje respekt k důstojnosti jedince a ochranu jeho soukromí.

8.5 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Primárním záměrem praktické části práce je empirické ověření teoretických konceptů integrace v reálném prostředí České republiky a Slovenska. Ústřední cíl výzkumu spočívá v identifikaci a analýze bariér, které museli ukrajinští váleční uprchlíci v období let 2022 až 2026 překonávat v procesu svého začleňování do české a slovenské společnosti. Zvláštní zřetel je přitom kladen na roli a míru využití podpůrných sociálních služeb, které mají dle platné legislativy obou zemí sloužit jako nástroje eliminace sociálního vyloučení a usnadnění adaptace na nové životní podmínky.

K dosažení stanoveného cíle byla definována hlavní výzkumná otázka (HVO), která tvoří ideovou osu celého šetření:

Jaké existují překážky v procesu integrace ukrajinských válečných uprchlíků v České republice a na Slovensku v procesu jejich začleňování do společnosti, a jaké využívali sociální služby?

Tato otázka je koncipována tak, aby postihla komplexní povahu integračního procesu, který není tvořen pouze izolovanými úkony, ale provázaným systémem interakcí mezi jednotlivcem a institucionálním zázemím státu. Aby bylo možné na tuto komplexní otázku odpovědět s dostatečnou mírou detailu, bylo nutné k ní přidat šest vedlejších výzkumných otázek (VVO), které se zaměřují na klíčové oblasti sociálního fungování:

Jaké existují překážky v přístupu ke vzdělání?

Jaké existují překážky v přístupu na trh práce?

Jaké existují překážky k získání finanční podpory?

Jaké existují překážky v přístupu k bydlení?

Jaké existují překážky v přístupu ke zdravotní péči?

Jaký je výsledek porovnání dat z ČR a dat ze Slovenska?

Mezi výše definovanými výzkumnými otázkami a konstrukcí výzkumného nástroje (dotazníku) existuje přímá logická vazba. Každá z vedlejších výzkumných otázek (kromě poslední) je v

dotazníku zastoupena specifickým blokem otázek, které transformují teoretické proměnné do měřitelných indikátorů.

Vztah mezi výzkumnými otázkami a dotazníkovým šetřením je v této práci konkretizován následovně:

- sekce dotazníku věnovaná demografickým údajům slouží k zasazení odpovědí do širšího sociálního kontextu (pohlaví, délka pobytu, kraj).
- identifikace překážek probíhá skrze baterii otázek, kde respondenti hodnotí náročnost vyřízení konkrétních záležitostí a pojmenovávají příčiny případných neúspěchů (např. jazyková bariéra, nedostatek informací, diskriminace).
- otázky zaměřené na sociální služby zjišťují, zda uprchlíci věděli o existenci odborného sociálního poradenství či doprovázení a zda tyto služby skutečně využili jako pomoc při řešení identifikovaných bariér.

Dotazník byl koncipován tak, aby umožnil kvantifikovat četnost výskytu konkrétních problémů, čímž bude možné vyvodit závěry o tom, které bariéry jsou vnímány jako nejzávažnější. Tato struktura zajišťuje, že sbíraná data nejsou nahodilá, nýbrž cíleně směřují k zjištění překážek, které museli ukrajinští váleční uprchlíci v České republice a na Slovensku překonávat po svém příchodu. Výsledek odpovědí na vedlejší výzkumné otázky pak poskytne komplexní odpověď na hlavní výzkumnou otázku a naplní tak stanovený cíl bakalářské práce.

8.6 Metodologie výzkumu

Následující kapitola je věnována detailnímu popisu zvolené výzkumné strategie, která směřuje k naplnění stanovených cílů práce. Výzkumný proces byl navržen tak, aby umožnil identifikaci a komparaci překážek, s nimiž se potýkají ukrajinští váleční uprchlíci v České republice a na Slovensku při využívání sociálních služeb a v procesu celospolečenské integrace.

Pro účely této bakalářské práce byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie. Tento přístup vychází z pozitivistického paradigmatu, které předpokládá existenci objektivní reality popsatelné pomocí měřitelných proměnných. Kvantitativní výzkum je v kontextu zdravotně-sociální péče vysoce efektivním nástrojem, pokud je záměrem zkoumat četnost výskytu určitých jevů nebo identifikovat obecnější trendy v rámci širší populace.

Zvolení kvantitativní metodologie vychází z povahy zkoumaného souboru a výzkumných otázek. Jelikož migrační vlna vyvolaná konfliktem na Ukrajině zasáhla miliony osob, jeví se získání dat od statisticky významného vzorku respondentů jako nezbytné pro formulování relevantních závěrů. Zatímco kvalitativní výzkum by umožnil hluboký vhled do individuálních

osudů, kvantitativní orientace dovoluje systematicky zmapovat bariéry v přístupu ke vzdělání, bydlení, zdravotní péči a trhu práce na širší bázi.

Předností tohoto postupu je především schopnost transformovat sociální realitu do numerických údajů, které lze následně podrobit statistickému zpracování. V případě ukrajinských uprchlíků to znamená možnost kvantifikovat, které překážky jsou vnímány jako nejzávažnější a zda existují významné rozdíly v dostupnosti podpůrných sociálních služeb mezi českým a slovenským prostředím. Kvantitativní šetření tak poskytuje potřebný přehled o distribuci problémových oblastí mezi lety 2022 a 2026, což odpovídá stanovenému cíli práce.

Jako konkrétní metoda sběru dat bylo vybráno dotazníkové šetření. Dotazník představuje standardizovaný nástroj, který zajišťuje, že všem respondentům jsou pokládány identické otázky ve stejném pořadí, čímž se minimalizuje vliv výzkumníka na odpovědi. Vzhledem k rozptýlení cílové skupiny po celém území obou států a nutnosti oslovit osoby v různých životních situacích se dotazování jeví jako nejvhodnější technika z hlediska časové i organizační náročnosti.

Podstata dotazníkového šetření v této práci spočívá v distribuci strukturovaného formuláře, který je zaměřen na specifické domény integrace. Výhodou této metody je zajištění anonymity, což může u populace zasažené válečným traumatem a nejistým právním postavením zvýšit ochotu k poskytování pravdivých informací o citlivých tématech, jako je finanční situace nebo zkušenosti s diskriminací na trhu práce. Anonymita v kvantitativním šetření redukuje sociální distanci a obavy respondenta z případné stigmatizace.

Konstrukce dotazníku byla podřízena potřebě získat data reflektující vedlejší výzkumné otázky. Dotazník proto obsahuje položky zjišťující míru informovanosti o dostupných sociálních službách, konkrétní bariéry v přístupu k institucionální podpoře (jazyková bariéra, administrativa, nedostatečná kapacita služeb) a subjektivní hodnocení úspěšnosti integrace v jednotlivých oblastech (zdravotnictví, školství, bydlení).

Sběr dat probíhal elektronickou i osobní cestou prostřednictvím google formuláře, resp. papírového formuláře, což umožnilo oslovit jak uprchlíky využívající sociální sítě určené pro ukrajinskou komunitu, tak klienty neziskových organizací, tak respondenty na neformálním setkání ukrajinské komunity (papírové dotazníky byly následně přepsány do google formuláře). Tento způsob distribuce zvyšuje dosah výzkumu na osoby, které jsou v přímém kontaktu s pobytovými středisky nebo neziskovými organizacemi, ale i na osoby, které s výše uvedenými v přímém kontaktu nejsou, tak i na osoby, které nevyužívají internet a počítač (a tudíž mohou mít odlišnou zkušenost s procesem začleňování).

Data získaná prostřednictvím dotazníkového šetření byla podrobena podrobné analýze. V první fázi došlo k shrnutí základních charakteristik souboru pomocí četností a procentuálního vyjádření. Tato část je nezbytná pro vykreslení základního obrazu o využívání sociálních služeb v obou zemích. Následně byla využito srovnání mezi Českou republikou a Slovenskem.

8.7 Zařazení do výzkumného souboru

Definice výzkumného souboru vychází z primárního cíle práce, kterým je komparace překážek v integraci ukrajinských uprchlíků v České republice a na Slovensku. Základní soubor pro účely tohoto šetření představují osoby s ukrajinskou státní příslušností, které v důsledku ruské agrese v únoru 2022 opustily území Ukrajiny a vyhledaly útočiště v jedné z uvedených zemí. Tato populace je specifická svou demografickou strukturou, v níž dominují ženy a děti, což zásadně předurčuje typ i rozsah potřebných sociálních služeb.

Pro zajištění validity a relevance získaných dat byla stanovena striktní inkluzivní kritéria. Do výzkumného souboru byly zařazeny osoby splňující následující podmínky:

- ukrajinská státní příslušnost,
- přiznání statusu dočasné ochrany (v ČR) nebo dočasného útočiště (v SR),
- příchod na území České republiky nebo Slovenska v období let 2022 až 2026,
- minimální věk 16 let.

Vylučujícím kritériem byla naopak absence statusu dočasné ochrany nebo dočasného útočiště, tedy osoby, které v obou zemích pobývaly již před vypuknutím konfliktu za účelem dlouhodobého zaměstnání nebo studia a jejichž integrační proces se řídí odlišnými legislativními a sociálními rámci. Pro pochopení situace uprchlíka je klíčové rozlišení mezi ekonomickou migrací a nuceným vysídlením (Příručka k postupům pro určování právního postavení uprchlíků, 2006), což tato práce respektuje zaměřením výhradně na osoby prchající před ozbrojeným konfliktem.

8.8 Způsob výběru respondentů a rozsah souboru

Vzhledem k charakteru cílové skupiny, která je v sociologickém smyslu považována za hůře dostupnou byla zvolena kombinace dostupného výběru a metody sněhové koule. Tato strategie se v migračních studiích ukazuje jako efektivní, neboť využívá existujících sociálních sítí a vzájemné důvěry uvnitř komunity uprchlíků k šíření výzkumného nástroje.

Proces oslovování respondentů probíhal ve dvou fázích. V první fázi jsem získával respondenty na Slovensku a to pomocí papírových dotazníků. Část jsem rozdál na komunitní akci a část jsem zanechal na ubytovně spravované Dobrovolnou civilní ochranou (DCO). V druhé fázi jsem získával respondenty v ČR. Poučil jsem se a v této fázi použil elektronický dotazník, který je mnohem praktičtější jak pro šíření, tak pro zpracování získaných dat. Kontaktoval jsem zhruba 15 organizací, které se zabývají pomoci uprchlíkům, z nich se mi ozvali 3. Jedna organizace souhlasila, že dotazník rozešle svým klientům, druhá souhlasila s distribucí za podmínky, že dotazník bude dvojjazyčný (česky a ukrajinsky) a provedu některé změny (změny jsem provedl a přidal do formuláře i verzi v ukrajinštině). Třetí organizace mě odmítla s tím, že pomáhá uprchlíkům a kdyby dotazník rozeslala, tak by výsledky v otázkách typu kdo uprchlíkům pomohl byly zavádějící. Zkoušel jsem i distribuci elektronického dotazníku prostřednictvím uzavřených tematických skupin na sociálních sítích (Facebook, Telegram), které slouží k vzájemné podpoře a sdílení informací mezi ukrajinskou diasporou v obou zemích. Tento způsob distribuce se ukázal jako neefektivní, protože tyto skupiny mají mnoho příspěvků a už hodinu po vložení bylo téměř nemožné můj příspěvek v záplavě příspěvků vyhledat.

Předpokládaný rozsah výzkumného souboru byl stanoven na 50 respondentů z ČR a 50 respondentů ze Slovenska. Tento počet se naplnit nepodařilo, nakonec jsem byl rád alespoň za těch 19 respondentů z ČR a 26 respondentů ze Slovenska, které se mi podařilo získat.

8.9 Dotazník a jeho struktura

Jako nejvhodnější formu dotazníkového šetření jsem zvolil uzavřené a polouzavřené otázky, které vycházeli z výzkumného cíle, hlavní výzkumné otázky a šesti vedlejších výzkumných otázek. Vedlejší otázky se zabývají pěti tematickými okruhy (vzdělání, přístup na trh práce, finanční podpora, dostupnost bydlení a dostupnost zdravotní péče) a porovnáním výsledků v České Republice a na Slovensku. Pro každý okruh jsem zvolil několik otázek, přičemž na základě zkušenosti ze slovenské části výzkumu jsem některé otázky v českém dotazníku upravil. Porovnat lze tedy pouze ty části dotazníku, které jsou totožné.

8.10 Výsledky dotazníkového šetření v České republice

Dotazník byl rozdělen na úvodní otázky, pět okruhů na základě dílčích výzkumných otázek a závěrečné otázky.

- Úvodní otázky:

Pohlaví:

16x žena

3x muž.

V ČR jsem od roku:

12x 2022

3x 2023

3x 2024

1x 2025.

Kraj, ve kterém žiji:

16x Praha

2x Středočeský kraj

1x Jihočeský kraj.

Jaké sociální služby jste již využil/a?

15x jazykové kurzy

10x finanční pomoc

6x ubytování

5x právní poradenství

5x pracovní poradenství

4x pomoc s registrací do školy

3x zdravotní poradenství

2x psychologická pomoc

1x nostrifikace diplomu

1x žádné.

Výzkumný soubor v České republice vykazuje silnou rodovou nevyváženost, kdy 84,2 % respondentů tvoří ženy. Tento demografický rys je v souladu s celostátními statistikami a reflektuje specifika nucené migrace vyvolané konfliktem na Ukrajině, kdy do zahraničí odcházejí především ženy, děti, senioři. Většina mužů od 18 do 60 let Ukrajinu v současné době legálně opustit nemůže. Odejít mohou pouze ti muži, kteří měli v den plošné invaze na Ukrajinu trvalý pobyt či občanství na území jiného státu; jsou nezpůsobilí vojenské služby, otcové pečující minimálně o tři děti; otcové samoživitelé; řidiči mezinárodní humanitární přepravy; muži pečující o zdravotně hendikepovanou osobu; od roku 2025 také muži mezi 18. a 22. rokem života.

Většina respondentů (63,2 %) přišla do ČR již v roce 2022, což naznačuje, že se jedná o osoby, které jsou v hostitelské zemi usazeny delší dobu a procházejí pokročilejšími fázemi integrace. V roce 2022 přišlo 12 odpovídajících, v roce 2023 tři, v roce 2024 také tři a v roce 2025 1 odpovídající. Geograficky je výzkumný soubor koncentrován především v Praze.

V oblasti využívání sociálních služeb je patrná vysoká poptávka po jazykovém vzdělávání, které využilo 78,9 % respondentů. Finanční pomoc čerpala nadpoloviční většina (52,6 %), zatímco služby zaměřené na ubytování vyhledala necelá třetina dotázaných. Relativně nízké využití odborného poradenství (právní, pracovní, zdravotní – shodně kolem 26 %) může naznačovat buď rostoucí soběstačnost uprchlíků, nebo bariéry v dostupnosti těchto specializovaných služeb.

- Přístup na pracovní trh:

Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

13x jazyková bariéra

8x nízké mzdy

5x nedostatek informací

3x problémy se zajištěním péče o děti

2x složitá administrativa

2x jiná odpověď

2x nezodpovězeno.

Jaký je Váš aktuální status z hlediska zaměstnanosti?

10x zaměstnanec

3x brigádník

2x žena v domácnosti

1x živnostník

1x student

1x důchodce

1x hledám práci.

Zprostředkovala vám práci pracovní agentura?

16x ne

1x ano

2x neodpovězeno.

Zprostředkoval vám práci Úřad práce?

17x ne

2x nezodpovězeno.

Pomohla vám najít práci nezisková organizace?

13x ne

3x ano

3x nezodpovězeno.

Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

10x ne

7x ano

2x nezodpovězeno.

Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

14x ne

4x ano

1x nezodpovězeno.

V rámci výzkumného šetření byla věnována značná pozornost integraci ukrajinských válečných uprchlíků na trh práce, neboť ekonomická soběstačnost je důležitá pro začlenění do hostitelské společnosti. Získaná data naznačují, že ačkoliv je míra participace respondentů na trhu práce relativně vysoká, proces hledání a udržení adekvátního zaměstnání doprovází řada strukturálních i individuálních bariér.

Při analýze překážek, které respondenti museli v souvislosti se vstupem na trh práce překonávat, dominuje s výrazným odstupem jazyková bariéra, kterou uvedlo 13 dotázaných. Tento nálezný potvrzuje předpoklad, že nedostatečná znalost českého jazyka limituje uprchlíky nejen v přístupu k informacím, ale především v možnosti ucházet se o kvalifikované pozice odpovídající jejich vzdělání. S tím úzce souvisí druhá nejčastěji uváděná překážka, kterou jsou nízké mzdy (8 respondentů). Lze se domnívat, že jazykový hendikep v kombinaci s nutností rychlého zajištění finančních prostředků vede k přijímání nízko kvalifikovaných a hůře placených profesí, což může v dlouhodobém horizontu vést k riziku sociálního vyloučení nebo k fenoménu pracující chudoby.

Z hlediska aktuálního statusu zaměstnanosti se většina respondentů (10 osob) identifikovala jako zaměstnanci, přičemž další 3 osoby vykonávají práci formou brigád. Alarmujícím zjištěním je skutečnost, že 10 respondentů nepracuje ve stejném oboru jako na Ukrajině, zatímco pouze 7 dotázaných vykonává profesi shodnou se svou původní kvalifikací. Příčinou může být nejen zmíněná jazyková bariéra, ale také složitý proces uznávání zahraničního vzdělání či nedostatek specifických informací o možnostech uplatnění v odborných profesích.

Výsledky šetření dále odhalují, že naprostá většina respondentů (17 osob) nevyužila při hledání zaměstnání služeb Úřadu práce a obdobně nízký zájem byl zaznamenán i u pracovních agentur (16 osob uvedlo zápornou odpověď). Tento stav naznačuje buď nízkou důvěru v oficiální státní instituce, nebo jejich nedostatečnou efektivitu při práci s touto specifickou cílovou skupinou. Vypadá to, že uprchlíci při vstupu na trh práce spoléhají primárně na neformální sítě, vlastní iniciativu nebo přímé oslovování zaměstnavatelů, což potvrzuje i 5 odpovědí poukazujících na počáteční nedostatek informací.

V neposlední řadě je nutné reflektovat otázku neformální ekonomiky. Ačkoliv 14 respondentů deklarovalo, že nikdy nepracovali nelegálně, 4 osoby přiznaly zkušenost s prací bez řádné smlouvy. Výskyt nelegální práce, byť v menšině případů, signalizuje přetrvávající zranitelnost uprchlíků na trhu práce. Motivací k takovému jednání může být snaha o okamžitý výdělek bez administrativní zátěže, ale také zneužívání tísně uprchlíků ze strany některých zaměstnavatelů. Tento jev představuje značné riziko, neboť osoby pracující v šedé zóně postrádají právní ochranu, zdravotní a sociální pojištění a jistotu stabilní práce.

- Dostupnost bydlení:

Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

14x vysoké nájemné a poplatky

9x nedostatek dostupného bydlení

7x diskriminace ze strany pronajímatelů

6x jazyková bariéra

1x mnoho zájemců na každý byt

1x složitá administrativa

1x nebyly problémy, protože pomohli sociální pracovníci

1x nezodpovězeno.

Bydlím s:

7x s dětmi

5x s manželem/manželkou

3x sám

2x s někým jiným

1x s rodiči

1x nezodpovězeno.

Typ bydlení:

13x v pronájmu

4x na ubytovně

1x státní humanitární ubytování

1x nezodpovězeno.

Kdo vám pomohl najít bydlení?

7x přátelé

6x sám

2x nezodpovězeno

2x nezisková organizace

1x sociální síť

1x nezisková organizace a přátelé.

Získaná data z oblasti bydlení indikují, že nejvýraznější překážku v procesu zajištění adekvátního bydlení představují ekonomické faktory. Celkem 14 respondentů identifikovalo jako hlavní problém vysoké nájemné a související poplatky. Tento náleží koresponduje s obecným stavem realitního trhu v České republice, kde rostoucí životní náklady v kombinaci s omezenými finančními zdroji uprchlíků vytvářejí bariéru, kterou je bez vnější podpory obtížné překonat. Nedostatek dostupných kapacit, na který poukázalo 9 dotázaných, situaci dále komplikuje a nutí uprchlíky k akceptaci i méně vyhovujících podmínek.

Závažným zjištěním je míra pocíťované diskriminace ze strany pronajímatelů, kterou uvedlo 7 respondentů. Společně s jazykovou bariérou (6 odpovědí) se jedná o faktory, které přesahují ekonomický rámec a dotýkají se sociální akceptace uprchlíků majoritní společností. Diskriminační postoje mohou být způsobeny předsudky, ale i obavami z administrativní náročnosti či nejistoty ohledně délky pobytu cizinců. Nutno však zmínit, že diskriminace ze strany pronajímatelů není namířena jen proti Ukrajincům, ale velmi často proti všem cizincům, a také proti Romům.

V kontextu složení domácností je patrná dominance rodinných jednotek. Nejpočetnější skupinu tvoří respondenti žijící s dětmi (7) a s manželem či manželkou (5). Tato skutečnost zvyšuje nároky na velikost a standard bydlení, neboť rodiny s dětmi vyžadují stabilnější a bezpečnější prostředí než jednotlivci. Přestože 13 respondentů uvádí, že aktuálně žijí v komerčním pronájmu, což by mohlo naznačovat úspěšnou integraci do běžného života, 4 osoby stále setrvávají na ubytovnách. Ubytovny jsou přitom často spojeny s nižším standardem soukromí a provizorním charakterem, což může dlouhodobě brzdit proces plnohodnotného začlenění do společnosti.

Analýza způsobů, jakými uprchlíci bydlení získali, odhaluje klíčový význam neformálních sítí. Nejčastěji (7x) pomohli přátelé, případně si respondenti bydlení zajistili vlastními silami (6x). Role neziskových organizací a sociálních služeb se v tomto ohledu jeví jako sekundární, když byla uvedena pouze ve třech případech (včetně kombinace s pomocí přátel). Zdá se, že v krizové situaci a při následném hledání stability se uprchlíci spoléhají primárně na horizontální vazby v rámci své komunity nebo na vlastní aktivitu. Tento fenomén může poukazovat na určitou mezeru v dosahu institucionální podpory, kdy sociální služby sice existují, ale proces reálného zajištění nájemního vztahu se odehrává spíše na bázi osobních kontaktů a sociálních sítí. Pro praxi sociální práce z toho vyplývá potřeba intenzivnějšího propojování odborného

poradenství s přímou asistencí při jednání s pronajímateli, aby se eliminovaly bariéry v podobě diskriminace a administrativní složitosti.

- Dostupnost zdravotní péče:

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

12x jazyková bariéra

12x dlouhé čekací doby

5x složitost administrativních procesů

4x nedostatek informací

3x diskriminace

1x hrubost personálu

1x vše bylo adekvátní

1x nezodpovězeno.

Kdo vám pomohl zajistit zdravotní péči?

9x sám

4x přátelé

2x sociální síť

2x neziskové organizace/dobrovolníci

2x nezodpovězeno.

Máte zdravotní pojištění v České republice?

18x ano

1x nezodpovězeno.

Myslíte si, že je pro vás zdravotní péče snadno dostupná?

9x ano

9x ne.

Vyhodnocením získaných dat v oblasti zdravotní péče se ukazuje významný rozpor mezi formálním právním statusem uprchlíků a jejich reálnou zkušeností s dostupností zdravotních služeb. Zdravotní pojištění v České republice má sjednáno 18 z 19 respondentů, což svědčí o vysoké míře administrativního podchycení této cílové skupiny v souladu s platnou legislativou a mezinárodními standardy ochrany uprchlíků. Přestože je však pojištění takřka univerzální, subjektivní vnímání dostupnosti péče je polarizované – polovina dotázaných (9 respondentů) vnímá péči jako snadno dostupnou, zatímco druhá polovina (9 respondentů) naráží na bariéry, které efektivní čerpání služeb komplikují.

Při identifikaci konkrétních překážek dominují dva faktory: jazyková bariéra a dlouhé čekací doby, které shodně uvedlo dvanáct respondentů. Jazyková bariéra představuje klasický integrační problém, jenž přímo ovlivňuje kvalitu diagnostiky a následné léčby. Pokud pacient není schopen přesně popsat své obtíže a lékař postrádá nástroje k překonání této propasti, dochází k oslabení důvěry v systém. Dlouhé čekací doby jsou v českém zdravotnictví běžné, nicméně pro válečné uprchlíky může tento faktor představovat nepřekonatelnou překážku vedoucí k odkládání nezbytné péče. Složitost administrativních procesů (5 odpovědí) a nedostatek informací (4 odpovědi) dále potvrzují, že orientace v cizím institucionálním rámci vyžaduje specifickou podporu, kterou se ne vždy daří v plné míře zajistit.

Způsob, jakým respondenti zdravotní péči vyhledávají, odhaluje zajímavé tendence v oblasti sociálního začleňování. Devět respondentů uvedlo, že si péči zajistilo zcela samostatně. Tato skutečnost může naznačovat vysokou snahu o začlenění. Na druhou stranu se ukazuje, že neformální sítě, jako jsou přátelé (4 odpovědi) nebo sociální sítě (2 odpovědi), hrají v procesu navigace systémem významnější roli než institucionální podpora neziskových organizací či dobrovolníků (2 odpovědi). Tento nálezný je podnětný pro praxi sociální práce, neboť naznačuje, že odborné sociální služby v oblasti zdravotního poradenství mohou být pro část uprchlíků hůře dostupné nebo méně viditelné než svépomocné komunitní mechanismy.

Výskyt negativních jevů, jako je diskriminace (3 odpovědi) či hrubost personálu (1 odpověď), sice nepředstavuje majoritní zkušenost, přesto tyto odpovědi poukazují na existenci bariér, které mají původ v mezilidské rovině a mohou být živeny předsudky či komunikačním šumem. V kontextu celkových výsledků se zdá, že integrace do zdravotního systému naráží spíše na strukturální a komunikační limity než na absenci legislativního ukotvení. Pro zlepšení situace by bylo pravděpodobně žádoucí posílit roli tlumočnických služeb a specifického sociálního poradenství, které by uprchlíkům pomohlo lépe porozumět fungování rezervačních systémů a administrativních nároků jednotlivých zdravotnických zařízení.

- Vzdělání:

Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

- 11x jazyková bariéra
- 4x finanční náročnost
- 4x nedostatek míst ve školách
- 4x problémy s uznáním kvalifikace
- 2x nedostatek informací
- 1x nesnažila jsem se získat vzdělání
- 1x nemám překážek
- 3x nezodpovězeno.

Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

- 10x ne
- 6x ano
- 3x nezodpovězeno.

Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

- 11x ano
- 5x ne
- 1x už ne
- 1x nezodpovězeno.

Byl pro vás problém najít pro vaše dítě místo ve škole/školce?

- 6x ne
- 4x ano
- 4x nemám dítě ve školním věku
- 3x nemám dítě
- 1x dostal jsem se napodruhé

1x nezodpovězeno.

Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

7x česká škola

3x česká školka

2x nic z uvedeného

2x nemám děti

1x mám více dětí a každé chodí jinam

1x dálková ukrajinská škola

5x nezodpovězeno.

Oblast vzdělávání představuje jeden z pilířů integračního procesu, protože přímo ovlivňuje budoucí uplatnění uprchlíků na trhu práce i jejich schopnost participovat na životě majoritní společnosti. Získaná data ukazují, že nejvýraznější překážkou, se kterou se respondenti v České republice potýkají, je jazyková bariéra. Tuto skutečnost potvrdilo 11 dotázaných, což z ní činí dominantní faktor limitující přístup k dalším formám vzdělávání i k profesnímu rozvoji. Jazyková vybavenost je přitom úzce spjata s dostupností a kvalitou nabízených kurzů. Ačkoli 11 respondentů uvedlo, že jazykové kurzy či konverzace aktivně navštěvuje, nadpoloviční většina (10 odpovědí) vnímá aktuální nabídku jazykového vzdělávání jako nedostatečnou.

Kromě jazykové bariéry se v odpovědích zrcadlí také institucionální a ekonomické bariéry. Shodně po čtyřech respondentech identifikovalo jako problematické aspekty finanční náročnost vzdělávání, nedostatek míst v předškolních zařízeních a komplikace spojené s uznáváním dřívější kvalifikace. Právě otázka uznávání diplomů a osvědčení představuje kritický bod, který často vede k tzv. devaluaci lidského kapitálu, kdy vysoce kvalifikovaní pracovníci z Ukrajiny vykonávají v hostitelských zemích pomocné práce neodpovídající jejich vzdělání. Finanční zátěž spojená se studiem či nákupem pomůcek pak v kombinaci s nejistou ekonomickou situací uprchlíků vytváří bariéru, která může vést k rezignaci na další vzdělávání ve prospěch okamžitého, byť nekvalifikovaného výdělku.

Specifickou pozornost vyžaduje situace rodin s dětmi. Z výsledků vyplývá, že proces umisťování dětí do vzdělávacího systému byl pro část respondentů úspěšný, neboť 6 osob uvedlo, že s nalezením místa ve škole či školce nemělo problém. Přesto však 4 respondenti deklarovali přímou negativní zkušenost s nedostatkem kapacit a jeden respondent uspěl až při opakovaném pokusu. Tato data korelují s obecně známým přetížením vzdělávací infrastruktury v určitých lokalitách ČR. Pozitivním zjištěním je vysoká míra zapojení ukrajinských dětí do lokálních vzdělávacích institucí – 7 dětí navštěvuje českou základní školu a 3 děti českou mateřskou školu. Pouze v jednom případě byla uvedena dálková forma ukrajinského

vzdělávání. Tato tendence k inkluzi do hostitelského školství je zásadní pro rychlou adaptaci nejmladší generace.

Zjištěná data tak vykreslují obraz populace, která se aktivně snaží o začlenění, ale naráží na systémové nedostatky. Nedostatek informací, který zmínili dva respondenti, sice není majoritním problémem, přesto však v kombinaci s jazykovou bariérou prohlubuje pocit izolace. Efektivní integrace v oblasti vzdělávání by tedy měla v budoucnu směřovat k posílení kapacit bezplatných a časově flexibilních jazykových kurzů a k administrativnímu zjednodušení procesů uznávání zahraničního vzdělání, což by umožnilo plné využití potenciálu, který uprchlíci do hostitelských společností přinášejí.

- Dostupnost finanční podpory:

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

3x nedostatečná výše podpory

3x nesplnění kritérií pro získání podpory

3x nedostatek informací

2x dlouhé čekání na vyřízení žádosti

2x neměla jsem překážek

1x složitost formulářů

1x pokud pobíráte finanční pomoc, v budoucnu neobdržíte nové vízum a občanství

1x dlouhé fronty, vulgární chování security

7x nezodpovězeno.

Využil jste finanční podporu?

7x ano, humanitární dávku

7x ne

2x ano, dávku pro zranitelnou osobu

2x ano, podporu od neziskové organizace

1x ano, přídavek na dítě.

Při analýze získaných dat v oblasti finanční podpory se ukazuje, že humanitární dávka (využilo 7 respondentů) představuje pro ukrajinské válečné uprchlíky v České republice primární nástroj finanční stabilizace v počáteční fázi jejich pobytu. Identický počet respondentů (7) však uvedl, že žádnou finanční podporu nevyužil. Tato skutečnost může naznačovat buď rychlou integraci na trh práce a dosažení ekonomické soběstačnosti, nebo může být důsledkem bariér, které určitou část uprchlíků od čerpání pomoci odradily. Doplnkové formy podpory, jako jsou dávky pro zranitelné osoby či příspěvky od neziskových organizací, byly využívány v menší míře, což naznačuje, že nestátní sektor plní spíše roli sekundární záchranné sítě v případech, kdy státní podpora nedostačuje nebo není dostupná.

V souvislosti s překážkami při získávání finanční pomoci se jako nejvýznamnější jeví kombinace systémových a informačních deficitů. Respondenti shodně identifikovali nedostatečnou výši podpory, nesplnění přísných kritérií pro její přiznání a nedostatek relevantních informací jako hlavní faktory komplikující jejich situaci. Tato zjištění naznačují, že nastavení sociálních systémů v hostitelských zemích nemusí vždy reflektovat reálné životní náklady uprchlíků, zejména v kontextu rostoucích cen bydlení a energií.

Administrativní náročnost procesu je dále umocněna dlouhými čekacími lhůtami na vyřízení žádostí a složitostí formulářů. Tyto faktory mohou u žadatelů vyvolávat pocit nejistoty a frustrace, což je v některých případech prohloubeno i nevhodným chováním personálu v místech podání žádostí.

Celkově lze z výsledků vyvodit, že proces získávání finanční podpory není vnímán jako bezproblémový. I když část respondentů (2) deklarovala absenci jakýchkoli překážek, většinová zkušenost je spojena s nutností překonávat byrokratické bariéry a vyrovnávat se s limitovanou výší poskytovaných prostředků.

- Závěrečné otázky:

Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

9x internet

5x sociální sítě

2x komunita

1x komunita a internet

1x nepřijímám informace

1x nezodpovězeno.

Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

10x ano

8x ne

1x nezodpovězeno.

Při analýze komunikačních kanálů, které ukrajinští váleční uprchlíci využívají k získávání informací o dostupných formách podpory, je patrná jednoznačná dominance digitálního prostředí. Získaná data ukazují, že nadpoloviční většina respondentů (celkem 10 osob) se spoléhá primárně na internetové zdroje, přičemž dalších pět účastníků šetření čerpá informace skrze sociální sítě.

Z hlediska sociální práce je tento výsledek podnětem k zamyšlení nad formou distribuce informací. Pokud se cílová skupina orientuje primárně na internet a sociální sítě, vyvstává otázka po kvalitě a relevanci takto získávaných dat. Pro poskytovatele sociálních služeb v ČR z toho vyplývá nutnost posilovat svou digitální přítomnost a dbát na srozumitelnost a aktuálnost online prezentací, které zjevně tvoří první linii kontaktu mezi uprchlíkem a pomáhajícím systémem.

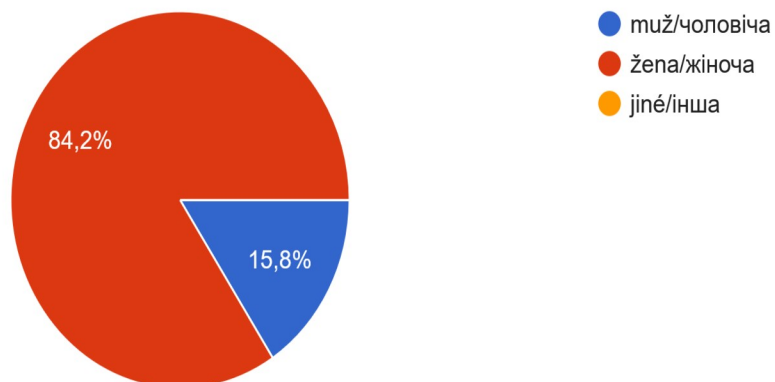
Druhá otázka, zaměřená na zkušenost s diskriminací či nevhodnými poznámkami, přinesla znepokojivá zjištění. Nadpoloviční většina dotázaných (10 osob) potvrdila, že se v hostitelské zemi setkala s negativními projevy motivovanými jejich původem. Takto vysoký podíl respondentů čelících stigmatizaci představuje zásadní bariéru v procesu integrace a sociálního začleňování. Diskriminace, ať už v podobě verbálních útoků, nevhodných poznámek či jiných forem, negativně ovlivňuje psychické zdraví uprchlíků a snižuje jejich ochotu podílet se na veřejném životě. Tento fenomén může vést k uzavírání se do vlastních komunit, což v dlouhodobém horizontu brání efektivní integraci a zvyšuje napětí mezi majoritní společností a příchozí populací.

V kontextu vedlejších výzkumných otázek této práce lze předpokládat, že tyto negativní zkušenosti přímo korelují s bariérami v přístupu k bydlení či na trh práce, kde se předsudky majoritní společnosti projevují nejvýrazněji. Pro sociální pracovníky tato data znamenají nutnost zaměřit se nejen na přímou pomoc uprchlíkům, ale také na osvětu v rámci majoritní společnosti, která by vedla ke zmírnění xenofobních postojů a podpoře inkluzivního prostředí.

Grafické znázornění:

Pohlaví/ Стать:

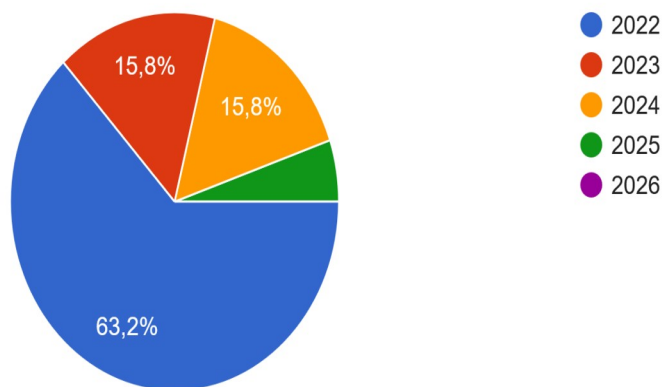
19 odpovědí

Graf 1: Pohlaví

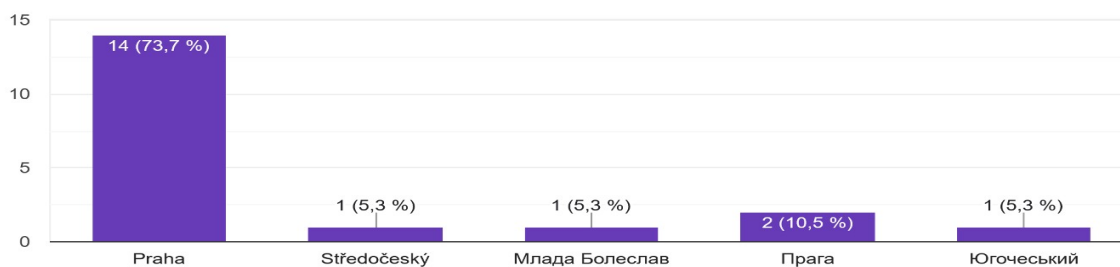
V ČR jsem od/ Я перебуваю в Чеській Республіці з:

19 odpovědí

Graf 2: V ČR jsem od

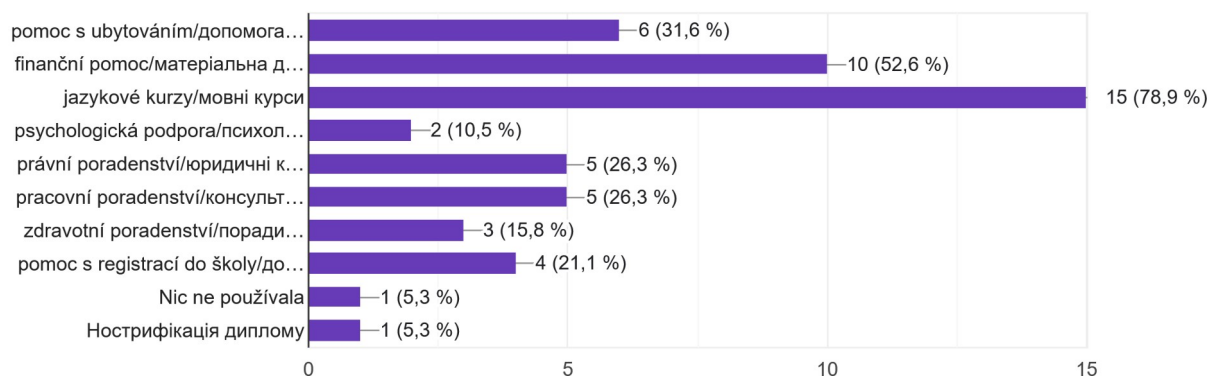
Kraj, ve kterém v ČR žijí/ Регіон, де я живу в Чеській Республіці:
19 odpovědí

Graf 3: Kraj, ve kterém v ČR žijí

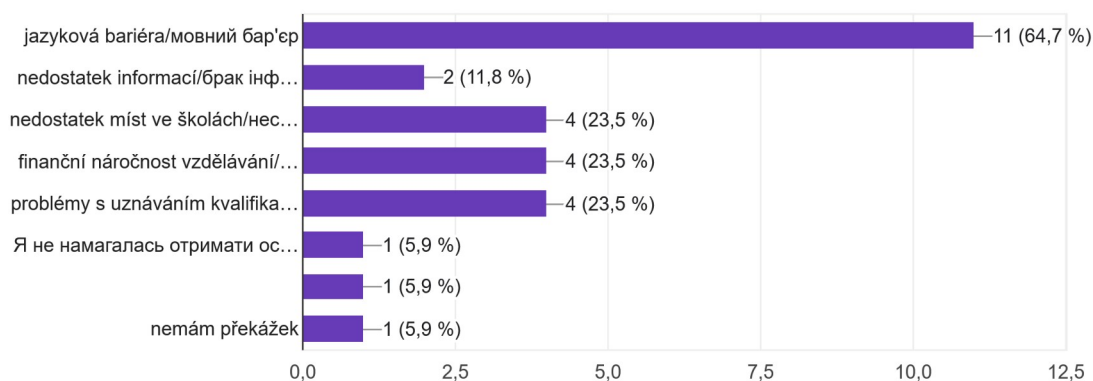
Jaké sociální služby jste již využil/a? (možno vybrat více možností) Якими соціальними послугами ви вже користувалися? (можливі кілька варіантів)

19 odpovědí

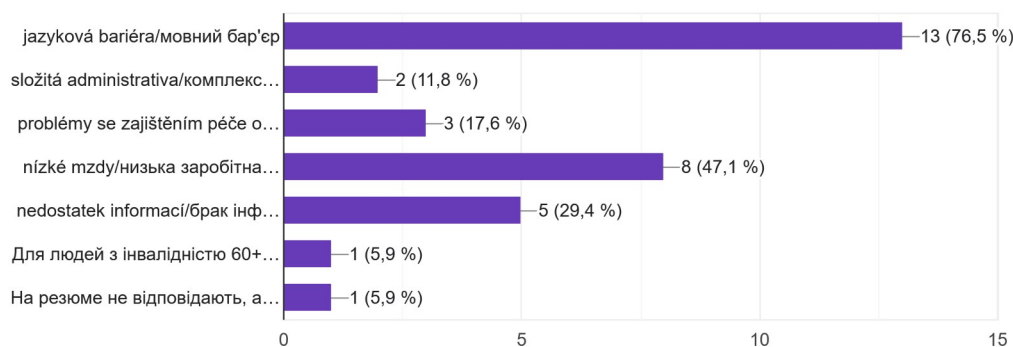
Graf 4: Jaké sociální služby jste již využil/a?

Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti? (možno vybrat více možností) З якими перешкодами ви ... (Ви можете вибрати більше одного варіанта)
17 odpovědí

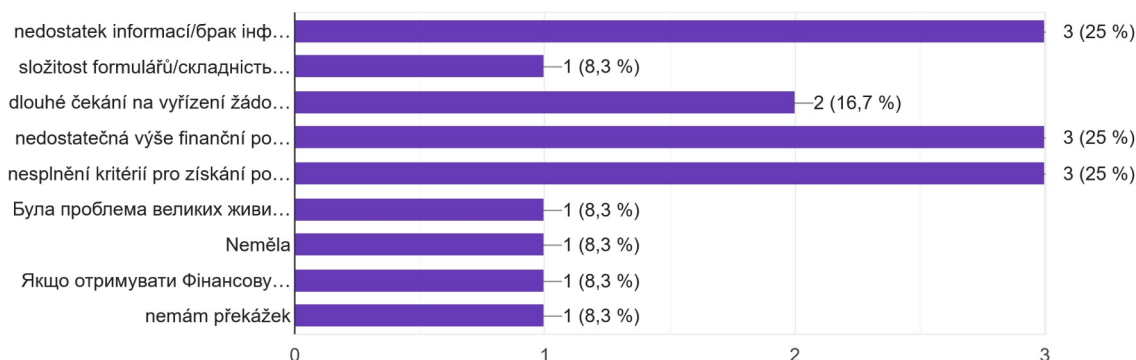
Graf 5: Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání? (možno vybrat více možností) Які перешкоди вам довелося подолати під час пошу...ти? (Можна обрати більше одного варіанта)
17 odpovědí

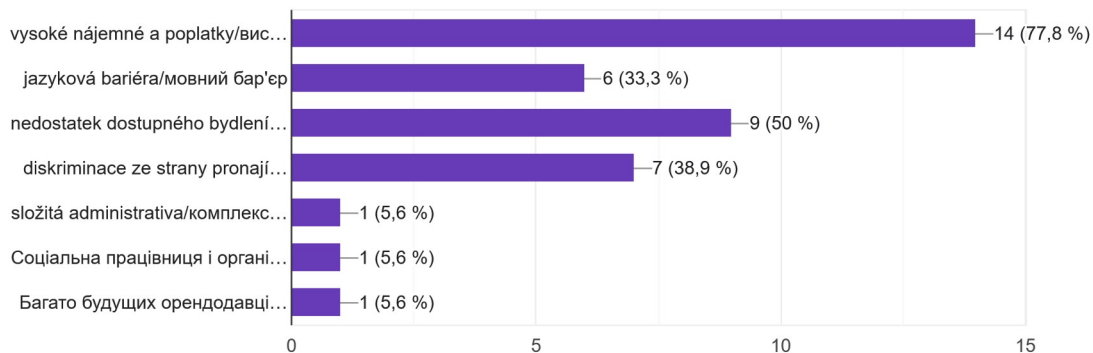
Graf 6: Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu? (možno vybrat více možností) З якими перешкодами ви зіткнулися, ...нсову підтримку? (можливі кілька варіантів)
12 odpovědí

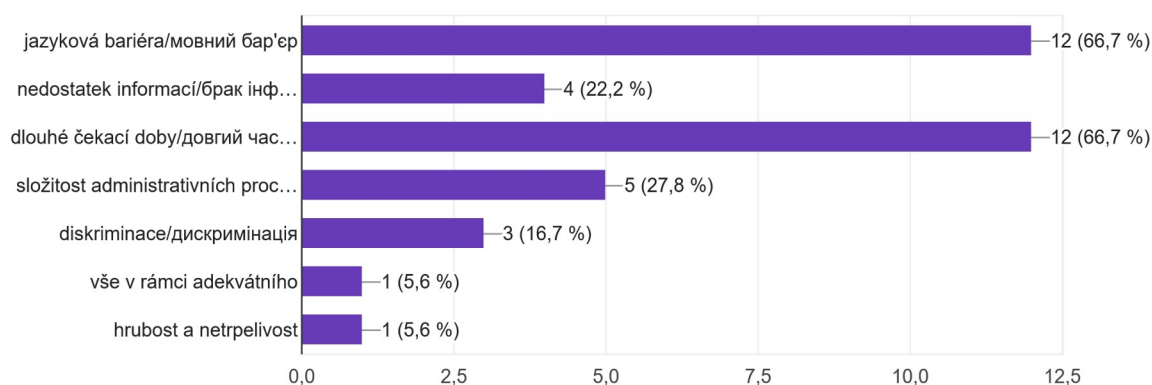
Graf 7: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení? (možno vybrat více možností) З якими перешкодами ви зіткнулися під час пошуку відповідного житла? (можливі кілька варіантів)
18 odpovědí

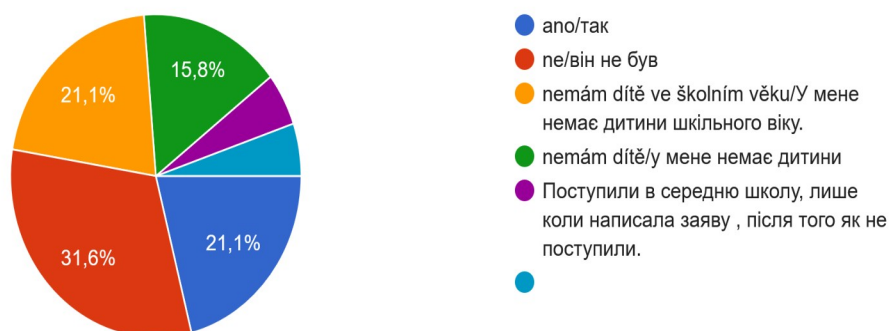
Graf 8: Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči? (možno vybrat více možností) З якими перешкодами ви зіткнулися ...єдичної допомоги? (можливі кілька варіантів)
18 odpovědí

Graf 9: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

Byl pro vás problém najít pro vaše dítě místo ve škole/školce? Чи було вам важко знайти місце в школі/дитячому садку для вашої дитини?
19 odpovědí

Graf 10: Byl pro vás problém najít pro vaše dítě místo ve škole/školce?

Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě? Яку школу/дитячий садок зараз відвідує ваша дитина?

15 odpovědí

Graf 11: Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

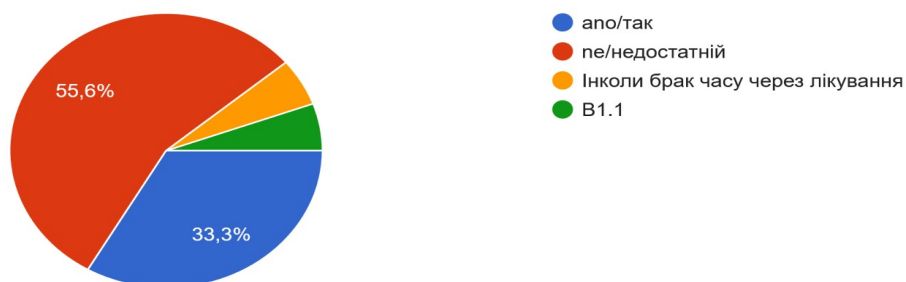
Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace? Ви відвідуєте мовні курси або займаєтесь розмовною мовою?

17 odpovědí

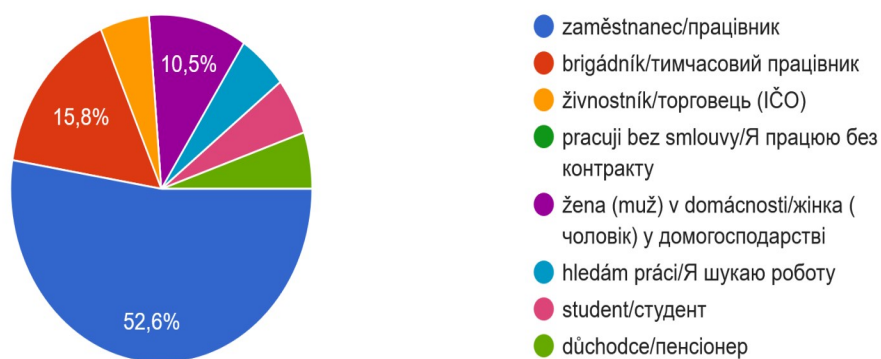
Graf 12: Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná? Чи вважаєте ви, що пропозиція мовної освіти є достатньою?
18 odpovědí

Graf 13: Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

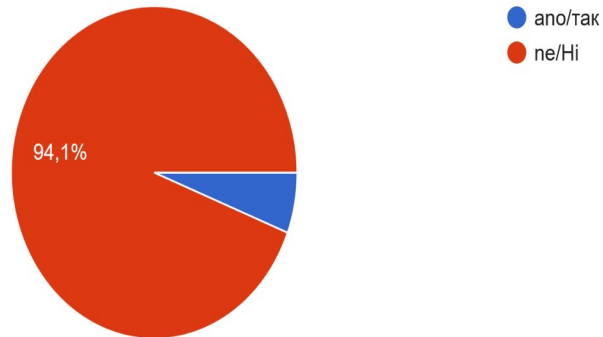
Jaký je Váš aktuální status z hlediska zaměstnanosti? Який ваш поточний статус зайнятості?
19 odpovědí

Graf 14: Jaký je Váš aktuální status z hlediska zaměstnanosti?

Zprostředkovala vám práci pracovní agentura? Вам знайшло роботу агентство з працевлаштування?

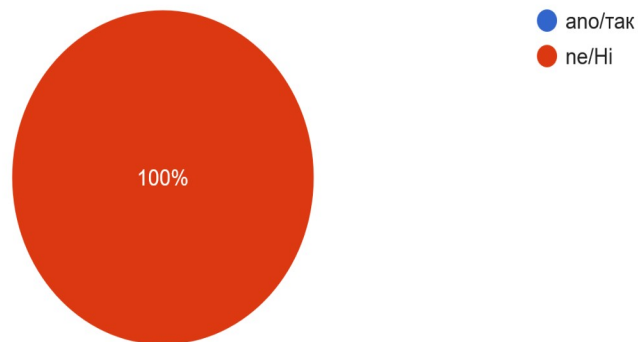
17 odpovědí

Graf 15: Zprostředkovala vám práci pracovní agentura?

Zprostředkoval vám práci Úřad práce? Чи забезпечила вас служба зайнятості роботою?

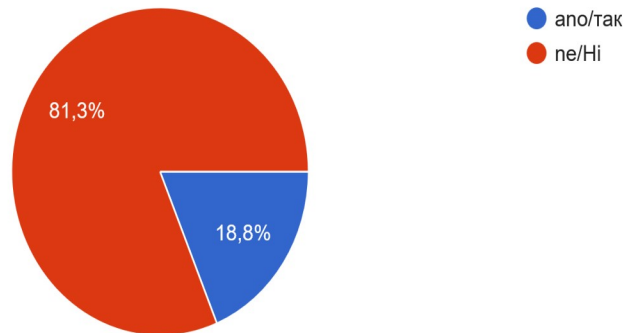
17 odpovědí

Graf 16: Zprostředkoval vám práci Úřad práce?

Pomohla vám najít práci nezisková organizace? Чи допомогла вам некомерційна організація знайти роботу?

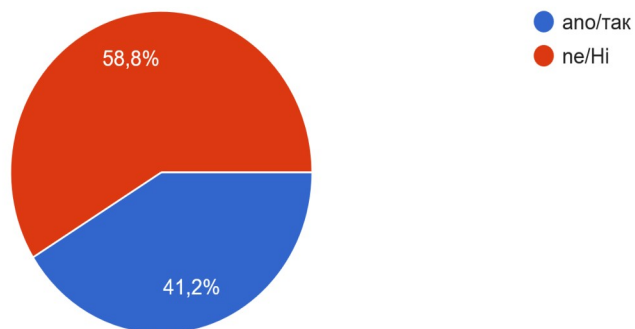
16 odpovědí

Graf 17: Pomohla vám najít práci nezisková organizace?

Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině? Ви працюєте в тій самій сфері, що й в Україні?

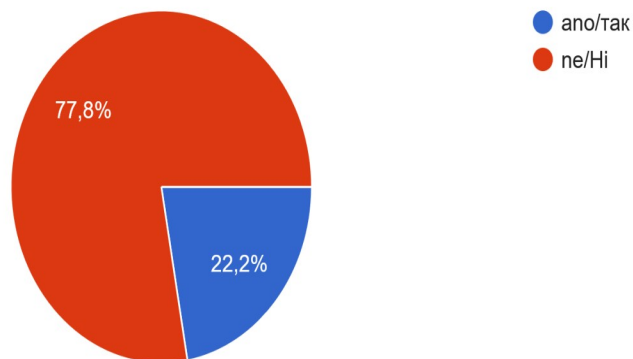
17 odpovědí

Graf 18: Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně? Ви коли-небудь працювали нелегально з моменту вашого приїзду?

18 odpovědí

Graf 19: Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

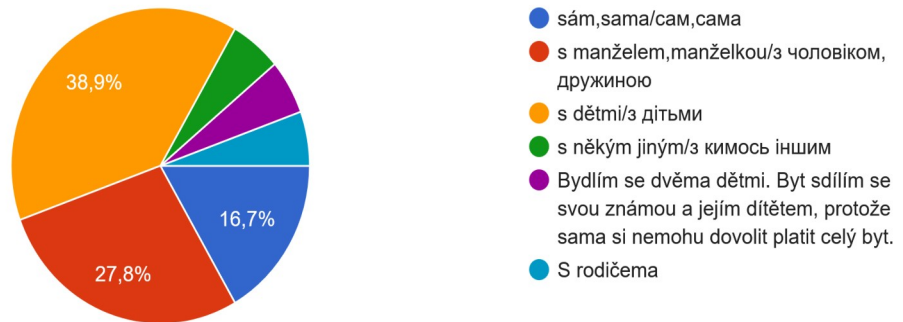
Využil jste finanční podporu? Ви користувалися фінансовою підтримкою?

19 odpovědí

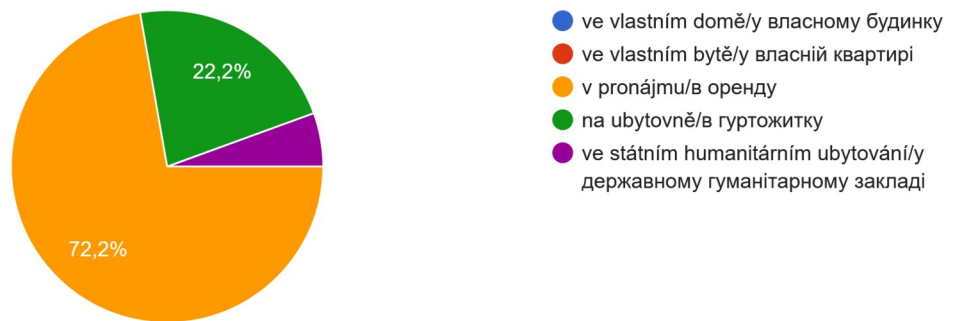
Graf 20: Využil jste finanční podporu?

Bydlíte/Ви живете:
18 odpovědí

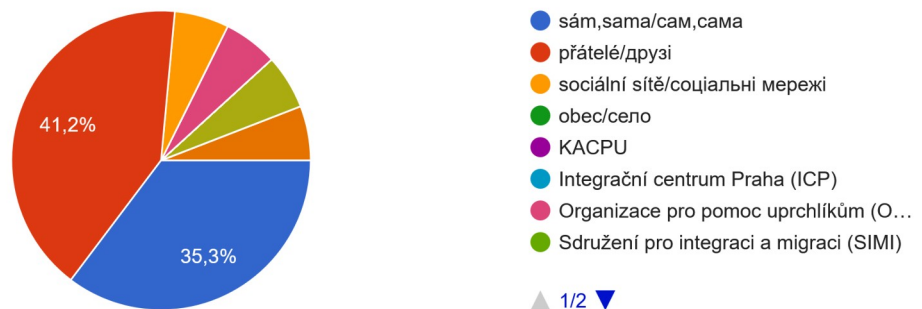
Graf 21: Bydlíte:

Bydlíte/Ви живете:
18 odpovědí

Graf 22: Bydlíte:

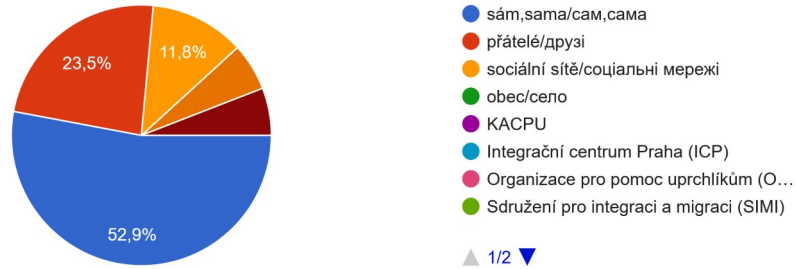
Kdo vám pomohl najít ubytování? Хто допоміг вам знайти житло?
17 odpovědí

Graf 23: Kdo vám pomohl najít ubytování?

Kdo vám pomohl zajistit zdravotní péči? Хто допоміг вам забезпечити медичне обслуговування?

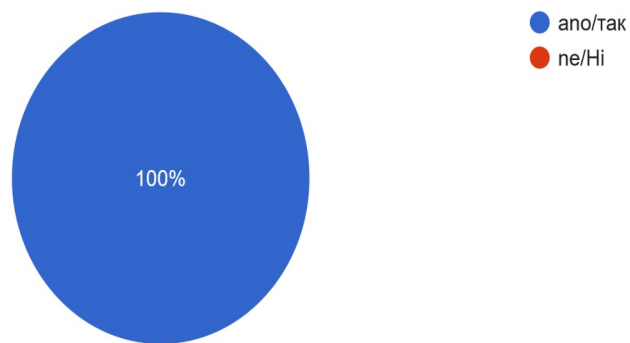
17 odpovědí

Graf 24: Kdo vám pomohl zajistit zdravotní péči?

Máte zdravotní pojištění v ČR? Чи маєте ви медичну страховку в Чеській Республіці?

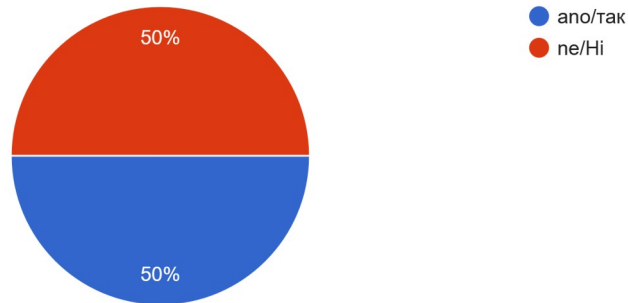
18 odpovědí

Graf 25: Máte zdravotní pojištění v ČR?

Myslíte si, že je pro vás zdravotní péče snadno dostupná? Чи вважаєте ви, що медичне обслуговування легкодоступне для вас?

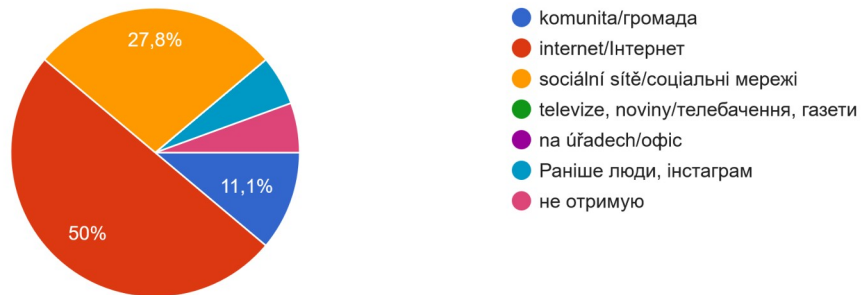
18 odpovědí

Graf 26: Myslíte si, že je pro vás zdravotní péče snadno dostupná?

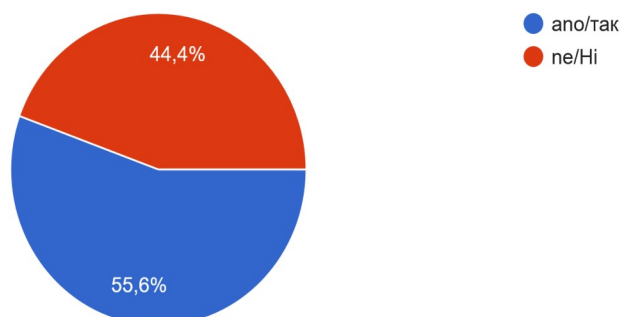
Odkud čerpáte informace o možnostech podpory? Де ви отримуєте інформацію про варіанти підтримки?

18 odpovědí

Graf 27: Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny? Ви коли-небудь стикалися з дискрим...чними зауваженнями через те, що ви з України?
18 odpovědí

Graf 28: Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

8.11 Výsledky dotazníkového šetření na Slovensku:

Dotazník byl rozdělen na úvodní otázky, pět okruhů na základě dílčích výzkumných otázek a závěrečné otázky.

- Úvodní otázky:

Pohlaví:

17x žena

9x muž.

V SR jsem od roku:

15x 2022

5x 2023

1x 2024

4x 2025.

Jaké sociální služby jste již využil/a?

15x finanční pomoc

14x materiální pomoc

11x nouzové bydlení

2x psychologická pomoc.

Z hlediska genderového složení tvoří většinu respondentů ženy (17), zatímco muži jsou zastoupeni v menší míře (9). Převaha žen v souboru předznamenává specifické nároky na sociální služby, zejména v oblasti péče o závislé členy rodiny, zajištění bezpečného bydlení a integrace na trh práce, který může být limitován právě péčí o děti.

Největší část dotázaných (15) přišla v roce 2022, tedy bezprostředně po invazi. Analýza využívání sociálních služeb odhaluje jasnou prioritu v saturaci základních biologických a existenčních potřeb. Nejčastěji využívanou formou podpory byla finanční pomoc (15) a materiální pomoc (14). Vysoká míra čerpání těchto služeb ukazuje na počáteční ekonomickou deprivaci uprchlíků, kteří do země přicházejí s minimálními prostředky a jsou bezprostředně závislí na záchranné sociální síti. S tím úzce souvisí i využití nouzového bydlení (11), které představuje základní pilíř stabilizace v neznámém prostředí.

Značný nepoměr je patrný u využívání psychologické pomoci, kterou vyhledali pouze dva respondenti. Tento výsledek lze interpretovat několika způsoby. Pravděpodobně dochází k upřednostňování materiálního zajištění před péčí o duševní zdraví, což je v krizových situacích běžný jev (tzv. hierarchie potřeb). Nízký počet může být rovněž důsledkem stigmatizace psychologické péče v postsovětském prostoru, jazykové bariéry u odborných poraden nebo nedostatečné kapacity a informovanosti o dostupnosti těchto specifických služeb. Celkově data naznačují, že ačkoliv je systém sociálních služeb schopen pokrýt primární materiální potřeby, podpora v oblasti duševního zdraví zůstává nevyužitým segmentem.

- Přístup na pracovní trh:

Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

19x jazyková bariéra

3x nízké mzdy

3x nedostatek informací

1x složitá administrativa.

Zprostředkovala vám práci pracovní agentura?

12x ne

10x ano.

Využil/a jste služeb pracovního poradenství?

10x ano

3x ne.

Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

13x ne

10x ano.

Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

15x ne

7x ano

Hlavní překážkou, kterou respondenti identifikovali při hledání zaměstnání, je jazyková bariéra. Tuto skutečnost uvedlo 19 dotázaných. Ostatní faktory, jako jsou nízké mzdové ohodnocení či nedostatek informací, byly zmiňovány v mnohem menší míře.

Službu pracovních agentur využilo 10 respondentů, zatímco jejich služeb nevyužilo 10. Odborné pracovní poradenství využilo 10 respondentů oproti pouhým 3, kteří tuto službu nevyhledali. Polovina dotázaných tuto otázku nechala nezodpovězenou.

Problematickým znakem začlenění je pokračování ve své profesi. Z dat vyplývá, že 13 respondentů nepracuje ve stejném oboru jako na Ukrajině, zatímco 10 respondentů si svou profesní dráhu udrželo. Může z toho vyplývat, že značná část uprchlíků je nucena přijímat nekvalifikovanou práci pod úrovní svého vzdělání a dosavadních zkušeností. Příčinou může být právě zmíněná jazyková bariéra, ale také složitost procesů uznávání zahraničního vzdělání.

Znepokojující jsou údaje o nelegálním zaměstnávání. Přestože většina respondentů (15) uvedla, že pracují legálně, 7 dotázaných přiznalo zkušenost s prací bez řádné smlouvy. Tato skutečnost indikuje vysokou míru zranitelnosti cílové skupiny. Nelegální práce vystavuje uprchlíky riziku vykořisťování, absenci sociálního a zdravotního pojištění a v extrémních případech může vést až k fenoménu obchodování s lidmi, před čímž varují metodické materiály IOM (2021). Výskyt nelegální práce u téměř jedné třetiny respondentů naznačuje, že i přes existenci dočasné ochrany a volného přístupu na trh práce existují systémové trhliny nebo ekonomický tlak, který uprchlíky do šedé zóny vytlačuje. Slovensko je dle IOM (2021) nejen tranzitní zemí obchodu s lidmi, ale i zemí, kde obchodníci z lidmi získávají své oběti, které pak vykořisťují v západní Evropě.

Jazyková bariéra a profesní diskontinuita jsou hlavními faktory, které určují postavení ukrajinských uprchlíků v SR, přičemž riziko nelegálního zaměstnávání zůstává významným negativním průvodním jevem, který vyžaduje zvýšenou pozornost sociálních pracovníků i kontrolních orgánů.

- Dostupnost bydlení:

Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

12x vysoké nájemné a poplatky

3x jazyková bariéra

1x nízké mzdy

1x nemožnost nastěhovat se se zvířetem.

Bydlím s:

10x s dětmi

8x s manželem/manželkou

6x sám

6x s někým jiným.

Typ bydlení:

13x v pronájmu

9x na ubytovně

4x ve vlastním bytě.

Hlavním faktorem limitujícím přístup k trvalému bydlení je vysoké nájemné a související poplatky, které jako zásadní překážku identifikovalo dvanáct respondentů. Tento nálezkoresponduje s obecným trendem na realitním trhu, kde ceny komerčních nájmu v posledních letech výrazně vzrostly. Jazyková bariéra byla jako překážka zmíněna třikrát, což naznačuje, že ačkoliv komunikace s pronajímateli může být komplikovaná, není v kontextu bydlení tak zásadním problémem jako samotná cena nemovitostí.

Při pohledu na složení domácností je patrné, že nejpočetnější skupinu tvoří respondenti žijící s dětmi (10 případů) a s manželem či manželkou (8 případů). Devět respondentů k bydlení využívá ubytovnu, v pronájmu bydlí 13 respondentů. V kombinaci s uváděnými finančními bariérami lze předpokládat, že nájemní bydlení nemusí být vždy úplně stabilní. Pokud náklady na nájemné tvoří neúměrnou část příjmů, hrozí těmto domácnostem riziko bytové nouze při jakémkoliv výpadku příjmu nebo zvýšení cen energií.

- Dostupnost zdravotní péče:

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

8x diskriminace

7x nedostupnost péče

1x jazyková bariéra.

Máte zdravotní pojištění na Slovensku?

23x ano

2x ne.

Z celkového počtu respondentů jich 23 potvrdilo existenci pojistného vztahu, pouze dva respondenti uvedli, že zdravotní pojištění nemají.

Nejčastěji uváděnou překážkou v přístupu k péči se stala diskriminace, kterou identifikovalo osm dotázaných. Tato skutečnost pravděpodobně pramení z předsudečného jednání části personálu nebo z celkového společenského klimatu, které negativně ovlivňuje interakci mezi poskytovatelem a pacientem. Téměř srovnatelnou četnost vykazuje nedostupnost péče, na

kteřou poukázalo sedm respondentů. Zde se pravděpodobně prolínají strukturální problémy slovenského zdravotnictví, jako jsou dlouhé čekací lhůty či dlouhodobý nedostatek kapacit u primárních lékařů a u specialistů, s obtížemi specifickými pro cizince, kteří se v systému hůře orientují. Jazyková bariéra byla zmíněna pouze v jednom případě.

Ukazuje se tedy, že zatímco jazyková vybavenost není pro většinu respondentů zásadním limitem, strukturální a postojové bariéry v rámci zdravotnického systému zůstávají dominantním problémem. Výsledky naznačují, že pouhé zapojení do systému zdravotního pojištění bez doprovodných opatření zaměřených na eliminaci diskriminačních projevů a zvýšení kapacit péče nezajišťuje uprchlíkům plnohodnotné naplnění jejich práva na ochranu zdraví.

- Vzdělání:

Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

12x nedostatek míst ve školách

9x jazyková bariéra

4x problémy s uznáním kvalifikace

1x nedostatek informací.

Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

15x ano

6x ne.

Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

24x ano

2x ne.

Byl pro vás problém najít pro vaše dítě místo ve škole/školce?

6x ne

4x ano

5x nemám dítě.

Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

5x slovenská škola

1x slovenská i ukrajinská škola.

Získaná data indikují, že nejvýraznější strukturální překážku v této oblasti tvoří deficit kapacit v předškolních zařízeních, který jako bariéru identifikovalo 12 respondentů. Tento nález koresponduje s širším kontextem situace na Slovensku, kde byla kapacita mateřských škol nedostatečná již před vypuknutím migrační vlny. Nedostatek míst v těchto zařízeních má přímý dopad na ekonomickou aktivitu uprchlíků, neboť znemožňuje rodičům, převážně matkám, plnohodnotný vstup na trh práce.

Jazyková bariéra byla označena za druhou nejčastější překážku (9 respondentů). Celkem 24 dotázaných uvedlo, že navštěvuje jazykové kurzy nebo konverzace, což svědčí o silné motivaci k překonání komunikačních bariér. Pouze dva respondenti se těchto aktivit neúčastní.

Hodnocení dostatečnosti nabídky jazykového vzdělávání je většinově pozitivní, kdy 15 respondentů vnímá nabídku jako vyhovující, zatímco 6 ji považuje za nedostatečnou. Problémy s uznáním kvalifikace, které uvedli 4 respondenti, sice nejsou dominantní bariérou v přístupu k základnímu vzdělávání, avšak představují významnou překážku pro mobilitu na trhu práce a plné využití lidského kapitálu příchozích.

V otázce umístování dětí do vzdělávacích institucí jsou výsledky nejednoznačné. Zatímco 6 respondentů potíže při hledání místa nezaznamenalo, 4 dotázaní se s problémy potýkali. Většina respondentů však tuto otázku nechala nezodpovězenou.

Z hlediska typu navštěvované instituce je patrný příklon k lokálnímu vzdělávacímu systému. Pět respondentů uvedlo, že jejich děti navštěvují výhradně slovenskou školu, a pouze v jednom případě dochází ke kombinaci slovenské a ukrajinské výuky. Tento trend lze interpretovat jako snahu o co nejrychlejší inkluzi dětí do vrstevnických skupin. Účast na ukrajinském online vzdělávání nebyla v tomto vzorku zaznamenána.

Zjištěná data tak vykreslují obraz populace, která se aktivně snaží o integraci prostřednictvím vzdělávání, naráží však na systémové limity, zejména v oblasti péče o děti předškolního věku. Role sociálních služeb se zde ukazuje jako klíčová především v rovině zprostředkování jazykové

výuky a poskytování informací, jejichž nedostatek jako bariéru uvedl pouze jeden respondent, což lze považovat za doklad funkční informační sítě.

- Dostupnost finanční podpory:

S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

6x nedostatečná výše podpory

6x nedostatek informací

5x složitost formulářů

3x dlouhé čekání na vyřízení žádosti.

Využil jste finanční podporu?

15x ano

11x ne.

Získaná data ukazují, že finanční podporu využilo 15 dotázaných, zatímco 11 respondentů tuto formu pomoci nečerpalo.

Při podrobnější analýze překážek, s nimiž se uprchlíci při snaze o získání finanční pomoci setkávali, vystupují do popředí dva dominantní faktory: nedostatečná výše podpory a nedostatek informací (shodně 6 vyjádření). Skutečnost, že respondenti vnímají poskytované prostředky jako nedostatečné, pravděpodobně reflektuje nepoměr mezi výší příspěvků a reálnými životními náklady, zejména v oblasti tržního nájemného a cen základních potravin.

Administrativní náročnost procesu (5 vyjádření), úzce souvisí s jazykovou vybaveností respondentů a specifickou terminologií úředních dokumentů. Pro válečné uprchlíky, kteří se často nacházejí v akutním stresu, může být vyplňování žádostí nepřekonatelnou překážkou. Méně frekventovanou, avšak stále přítomnou bariérou, je délka čekání na vyřízení žádosti (3 vyjádření).

- Závěrečné otázky:

Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

20x internet

6x od známých

4x sociální sítě

3x neziskové organizace

1x noviny.

Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

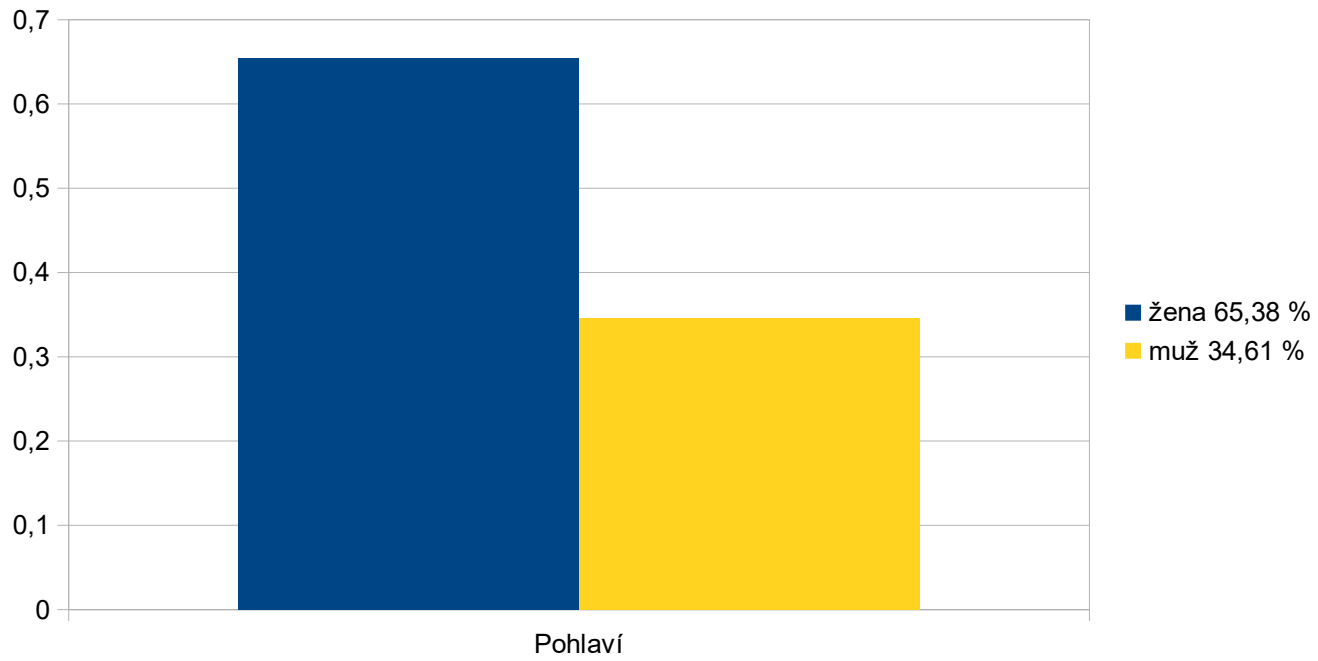
14x ano

1x ne.

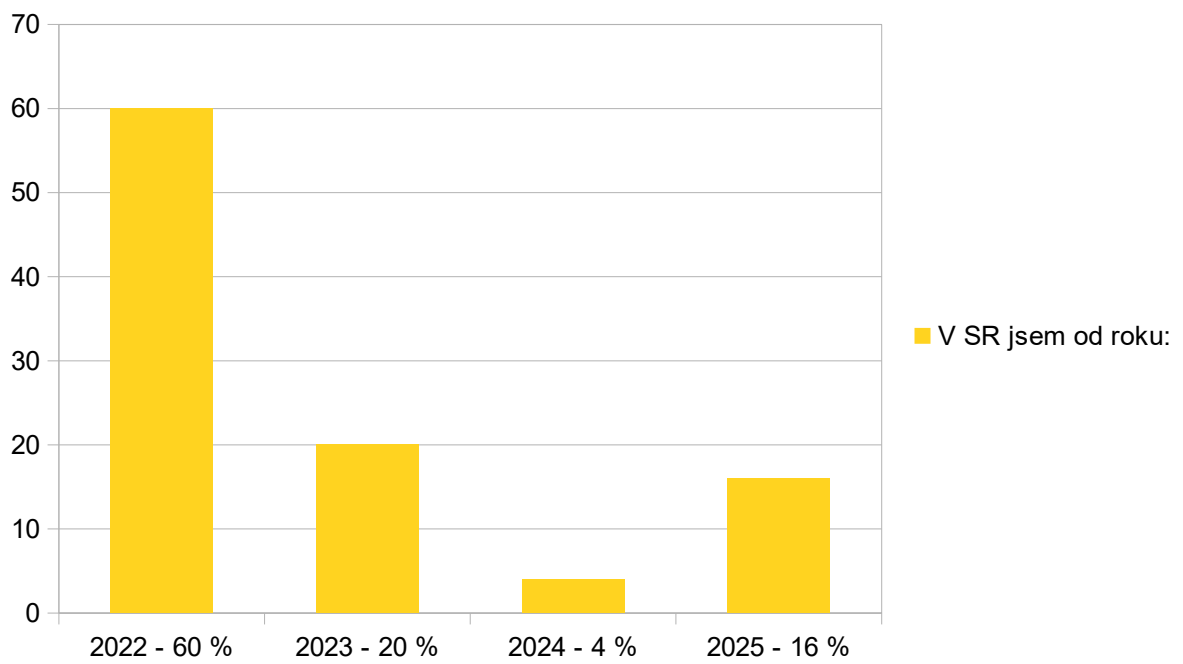
V rámci analýzy informačních zdrojů dominuje využívání internetu, který jako primární zdroj uvedlo 20 respondentů. Tento výsledek koresponduje s moderními trendy v oblasti migrace, kdy digitální technologie slouží jako základní nástroj pro orientaci v cizím prostředí. Významnou roli hrají také neformální sociální vazby, reprezentované odpověďmi od známých (6) a sociální sítě (4). Souhrnně tyto tři kategorie naznačují, že uprchlíci spoléhají především na zdroje, které jsou snadno dostupné a nevyžadují okamžitou osobní interakci s úředními osobami. Poměrně nízká byla četnost odpovědí u neziskových organizací (3) a novin (1). Pokud je odborné poradenství vyhledáváno méně než neformální internetové zdroje, hrozí riziko šíření nepřesných či neúplných informací, což může proces integrace do sociálního systému Slovenska komplikovat.

Zjištění týkající se zkušeností s diskriminací či nevhodnými poznámkami odhalují hlubší sociální bariéry. Skutečnost, že 14 respondentů potvrdilo negativní zkušenost a pouze jeden ji popřel, naznačuje vysokou míru expozice uprchlíků vůči projevům intolerance. Tyto incidenty představují zásadní překážku v procesu začleňování, neboť mohou vést k sociální izolaci, prohloubení nedůvěry v majoritní společnost a snížení ochoty aktivně využívat dostupné sociální služby.

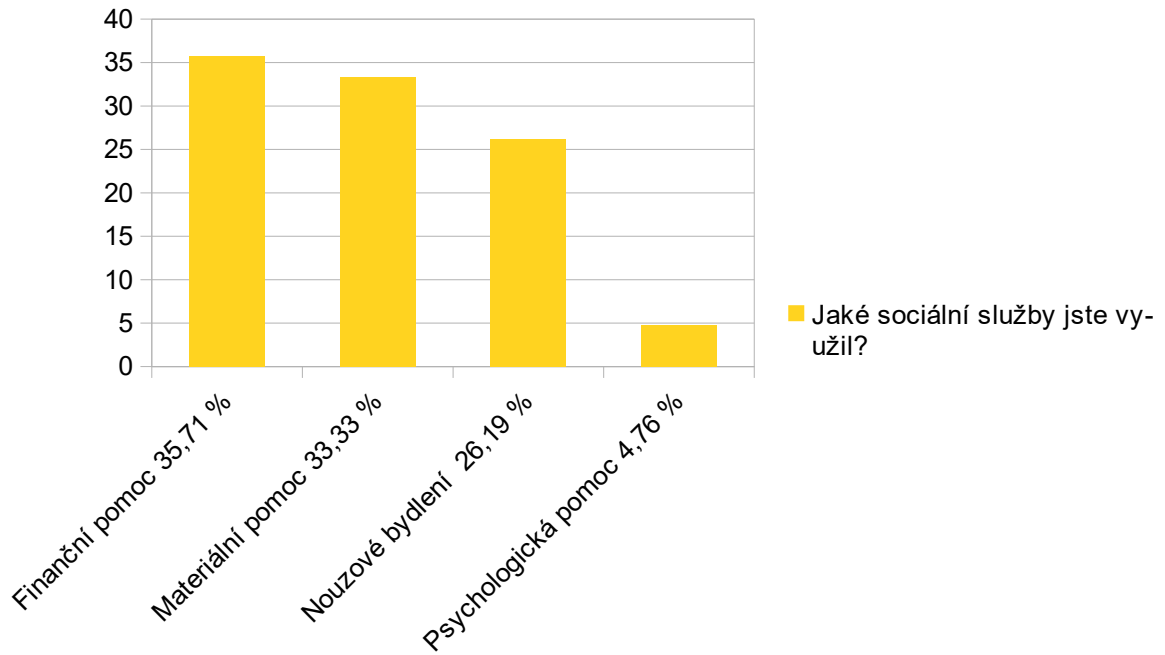
Grafické zpracování výsledků:

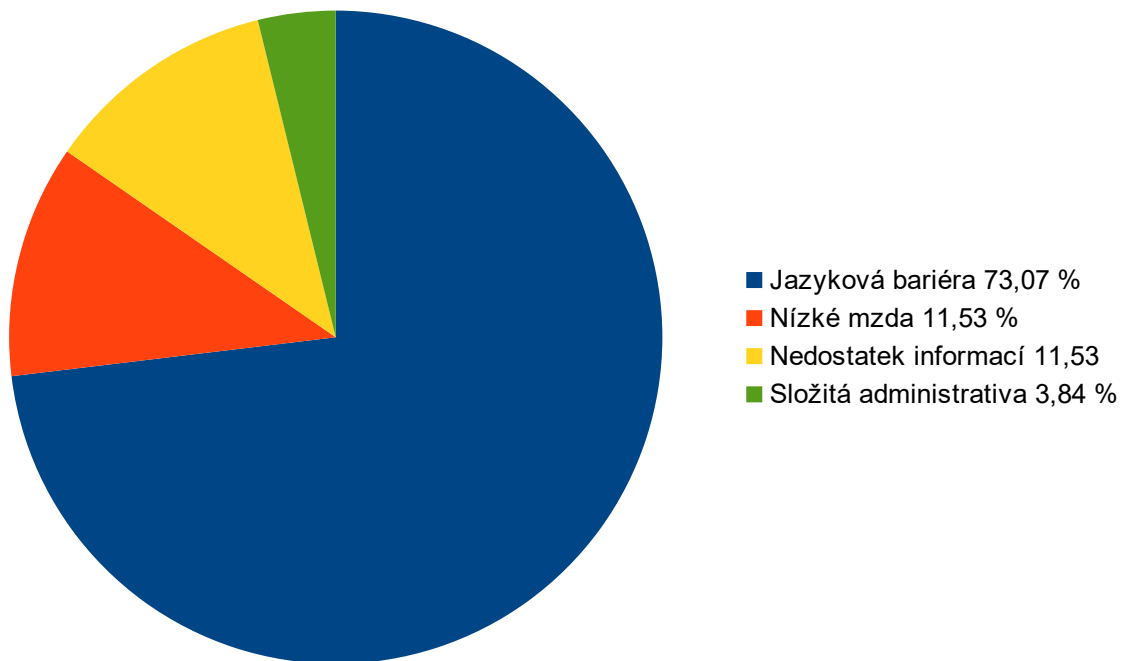
Graf 2: Pohlaví

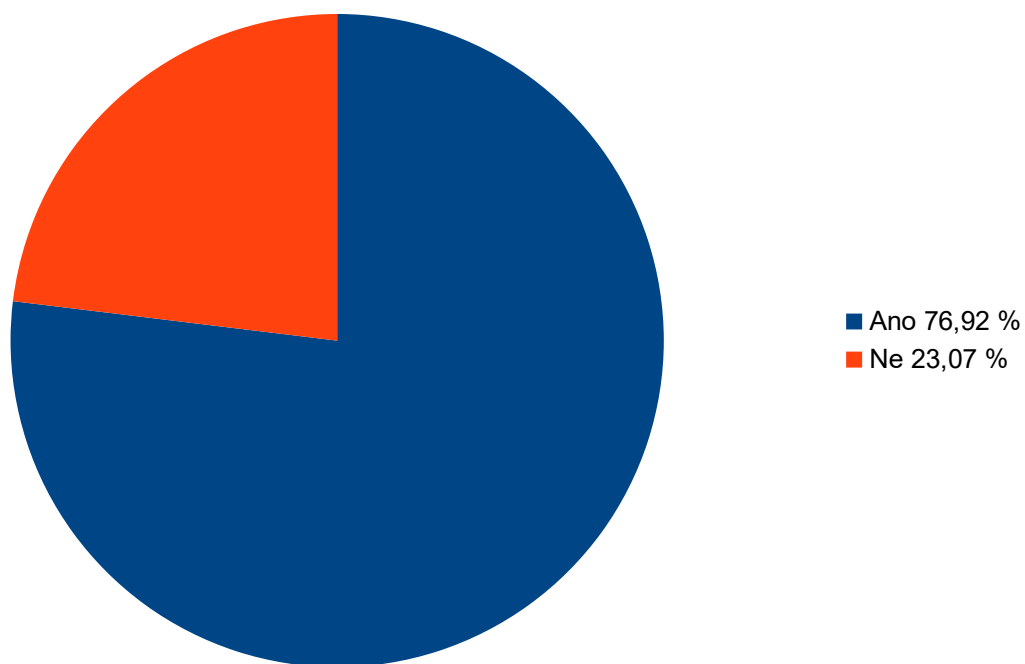
Graf 30: V SR jsem od

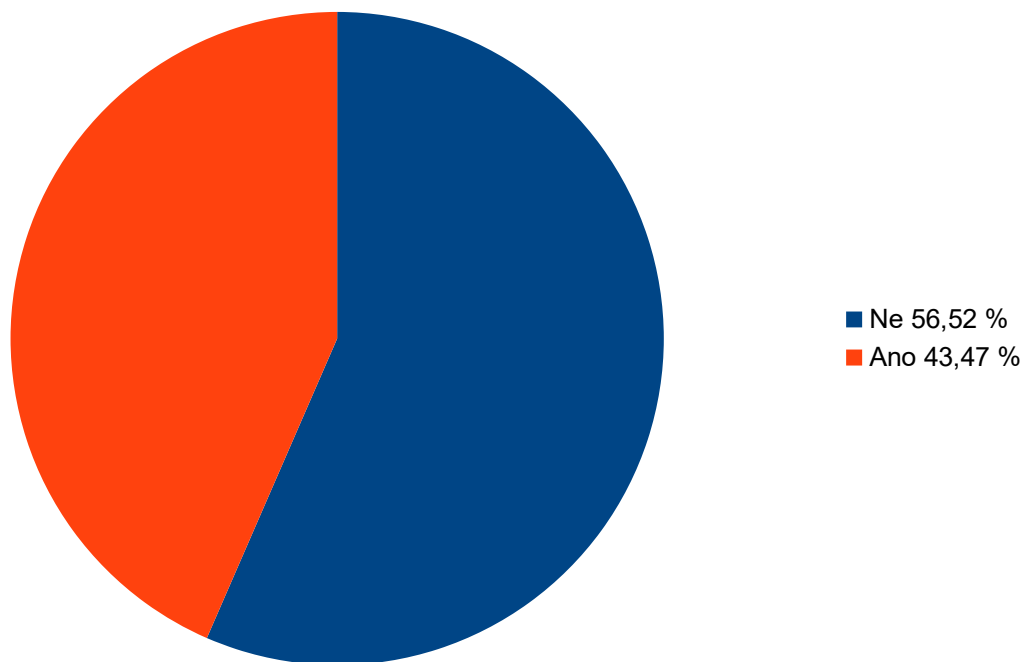
Graf 31: Jaké sociální služby jste již využil/a?

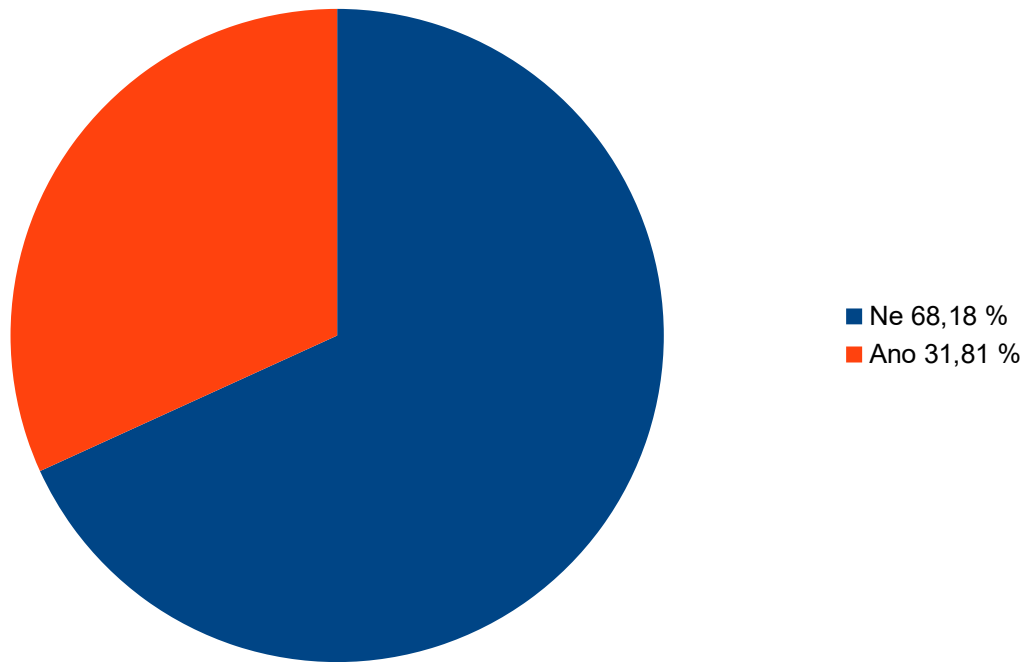
Graf 32: Jaké překážky jste musel/a překonávat při hledání zaměstnání?

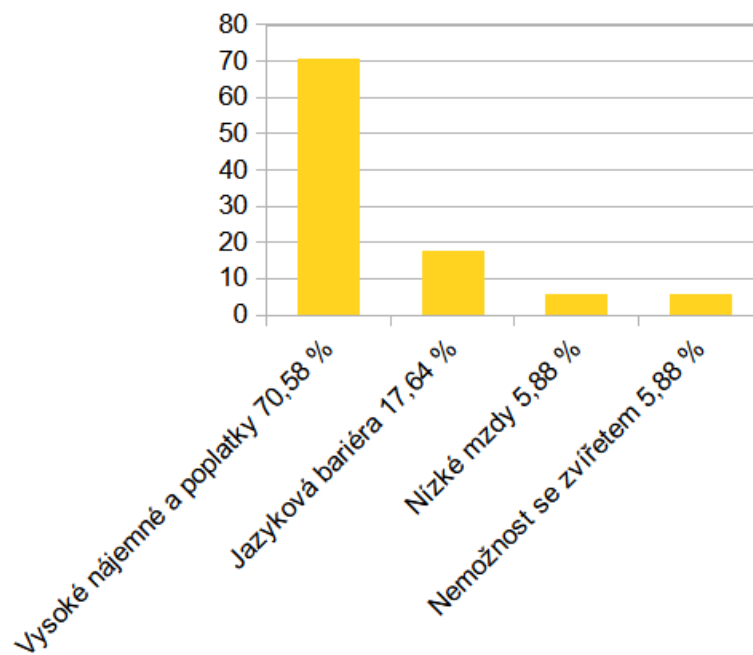
Graf 33: Využil/a jste služeb pracovního poradenství?

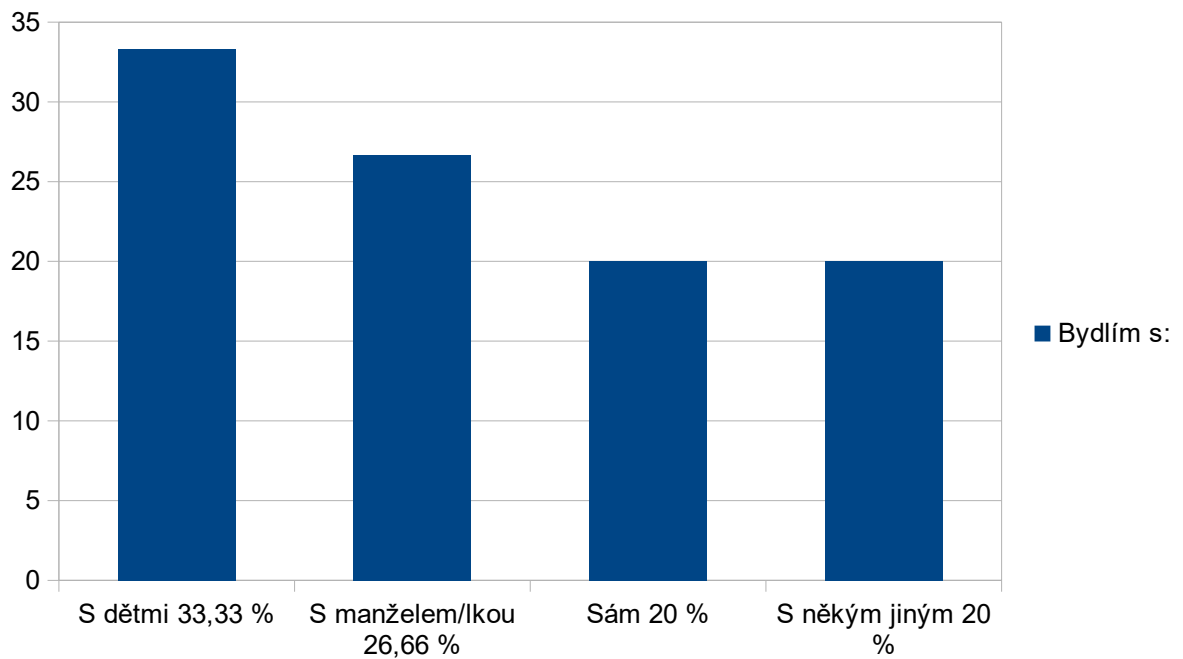
Graf 34: Pracujete ve stejném oboru jako na Ukrajině?

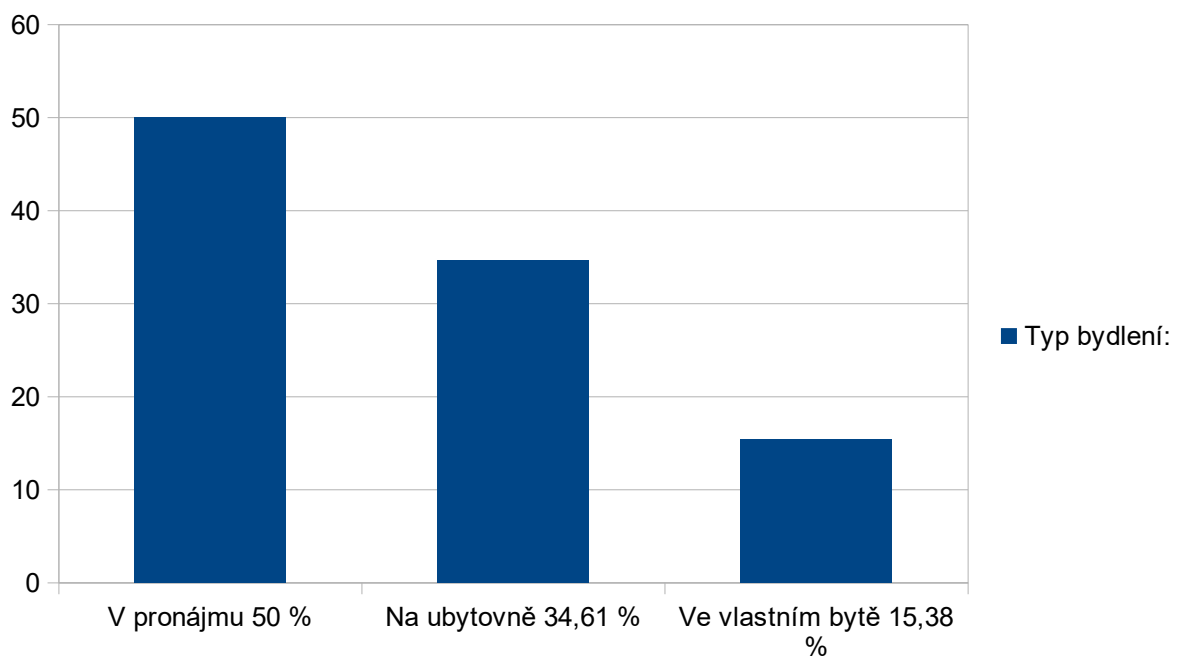
Graf 35: Pracoval/a jste někdy od svého příchodu nelegálně?

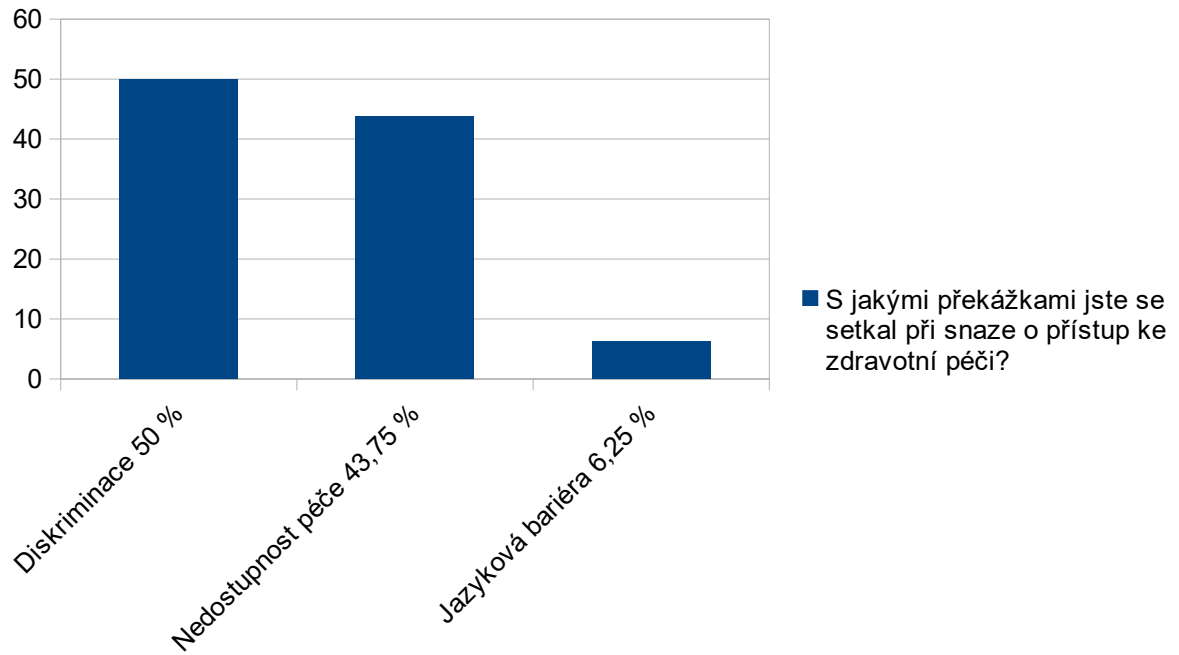
Graf 36: Jaké překážky jste zažil/a při hledání vhodného bydlení?

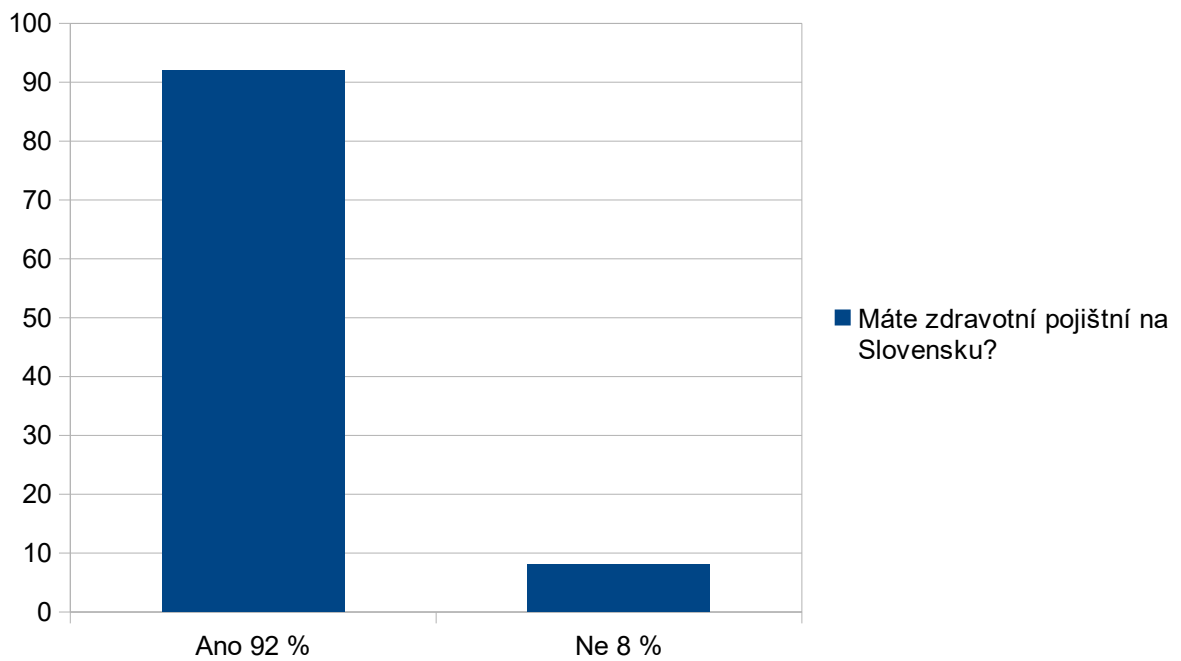
Graf 37: Bydlím s:

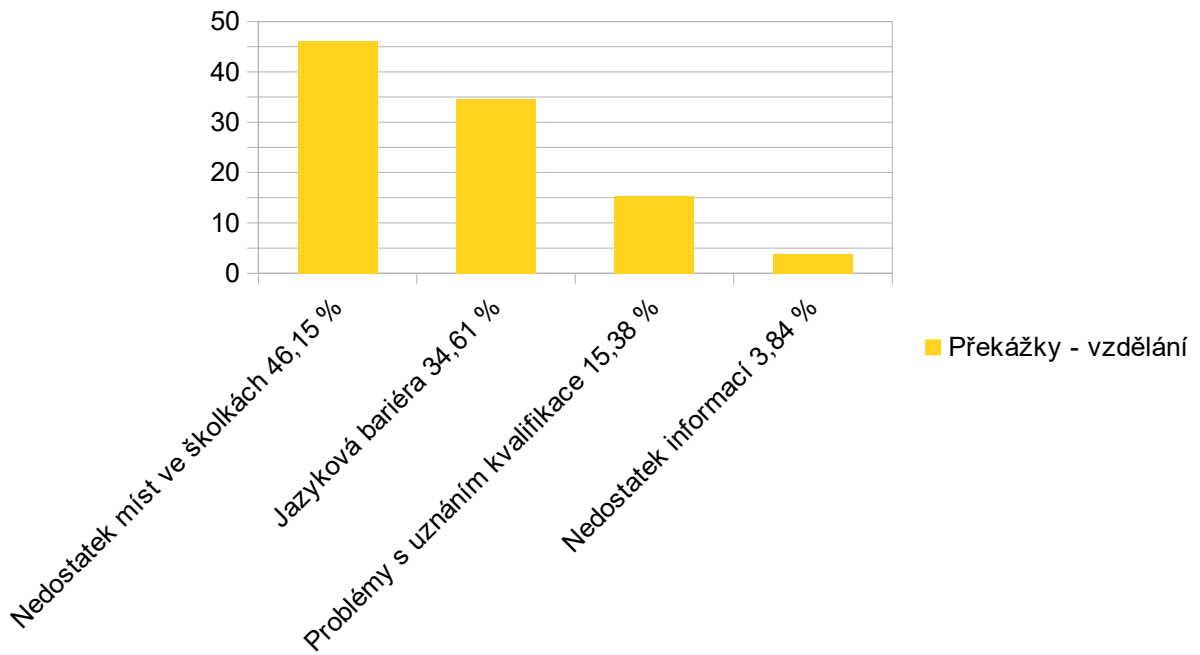
Graf 38: Typ bydlení:

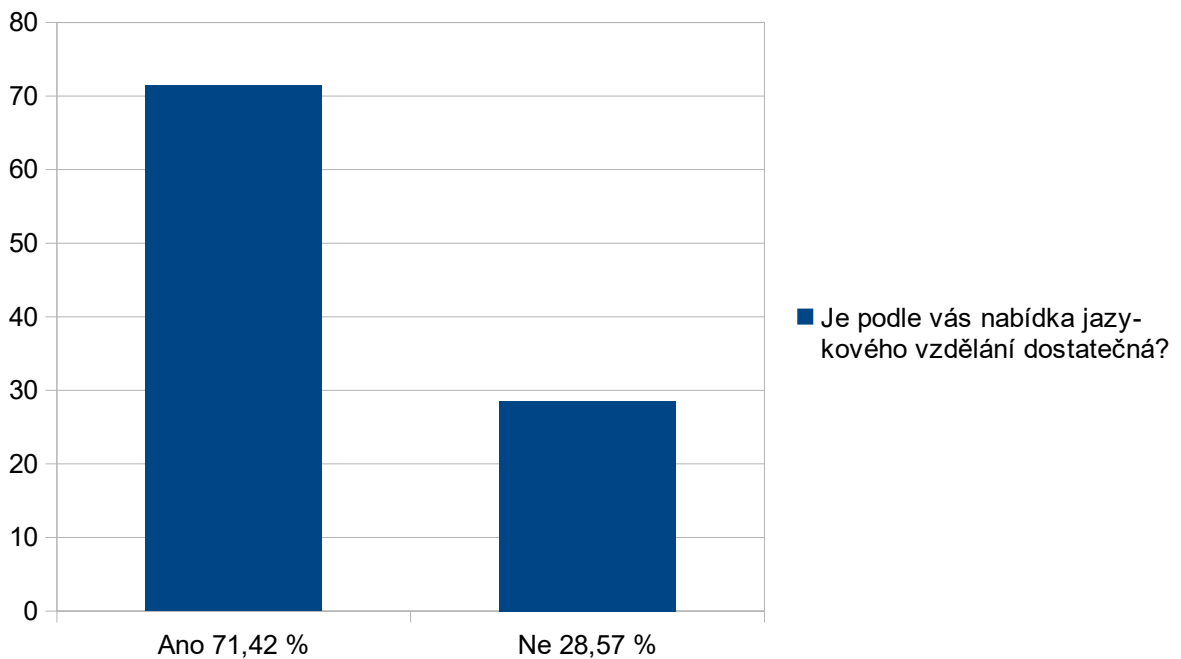
Graf 39: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze o přístup ke zdravotní péči?

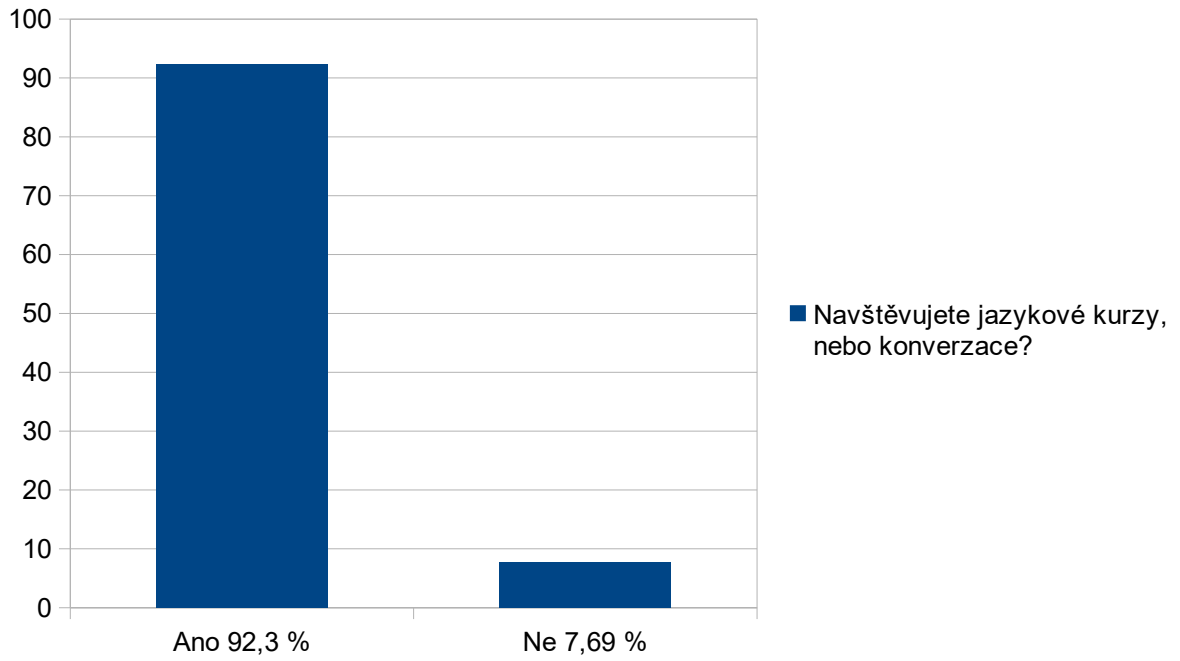
Graf 40: Máte zdravotní pojištění na Slovensku?

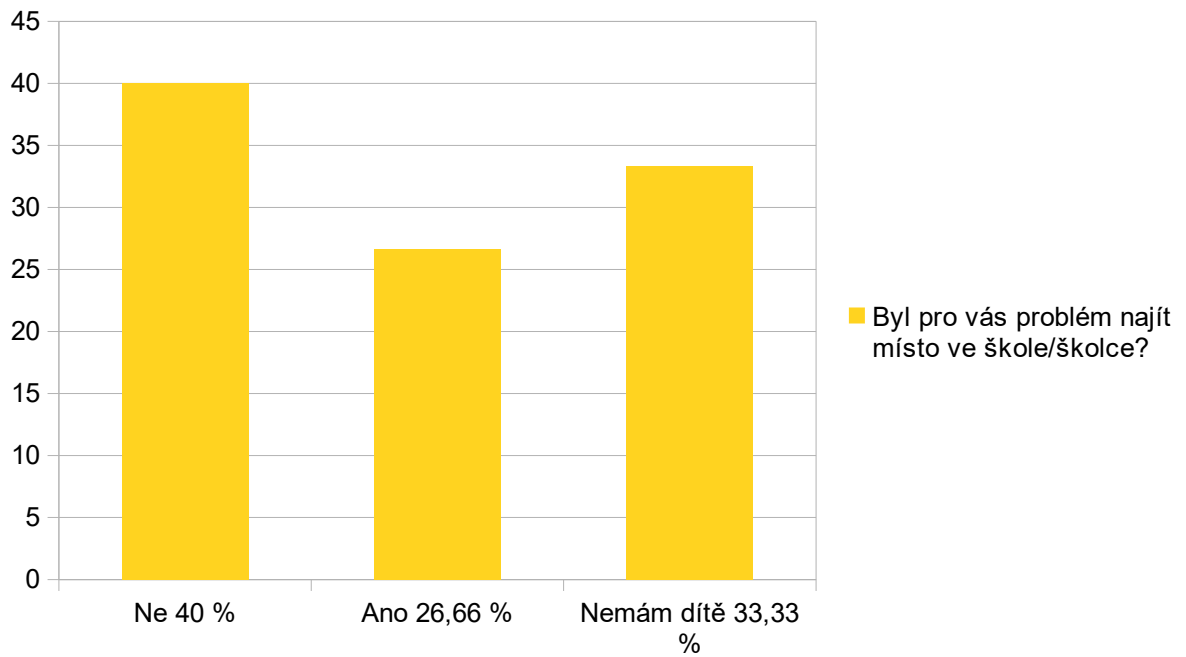
Graf 41: Jaké překážky jste zaznamenal/a při snaze o přístup ke vzdělání pro sebe nebo své děti?

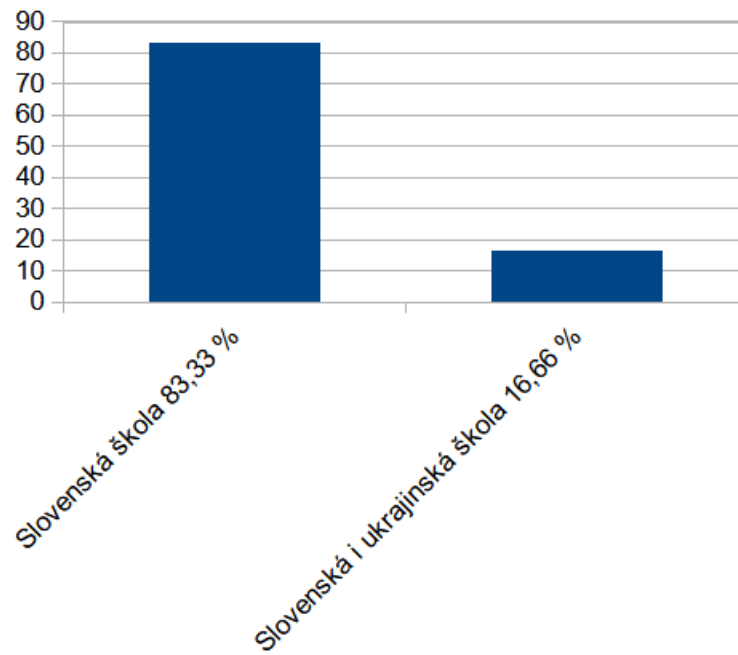
Graf 42: Je podle vás nabídka jazykového vzdělávání dostatečná?

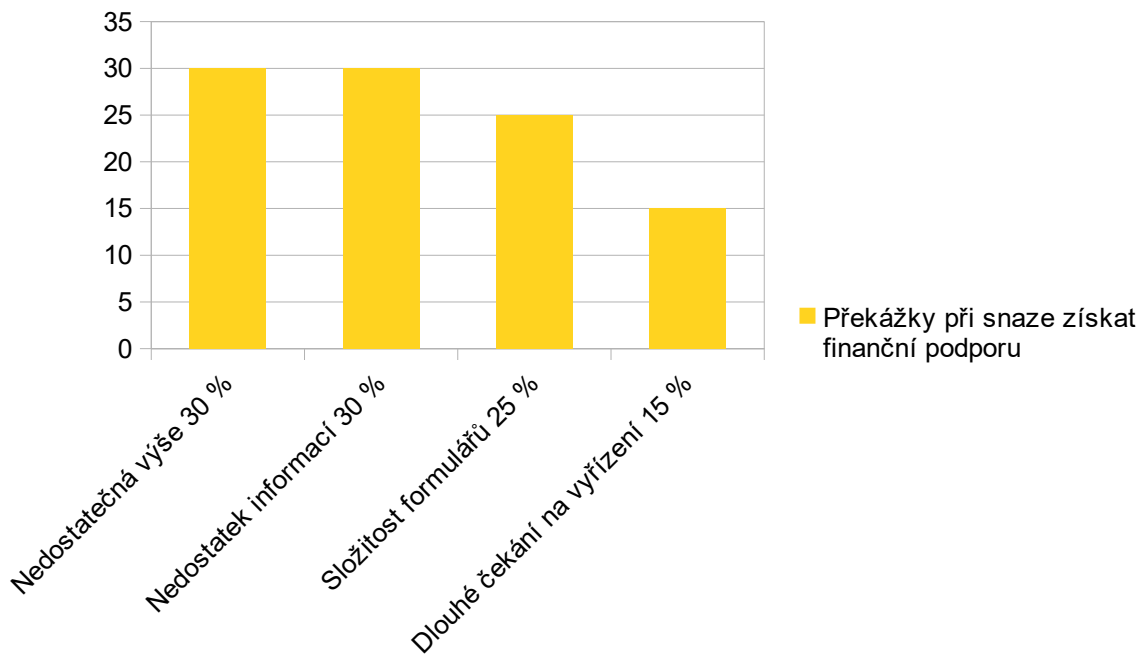
Graf 43: Navštěvujete jazykové kurzy, nebo jazykové konverzace?

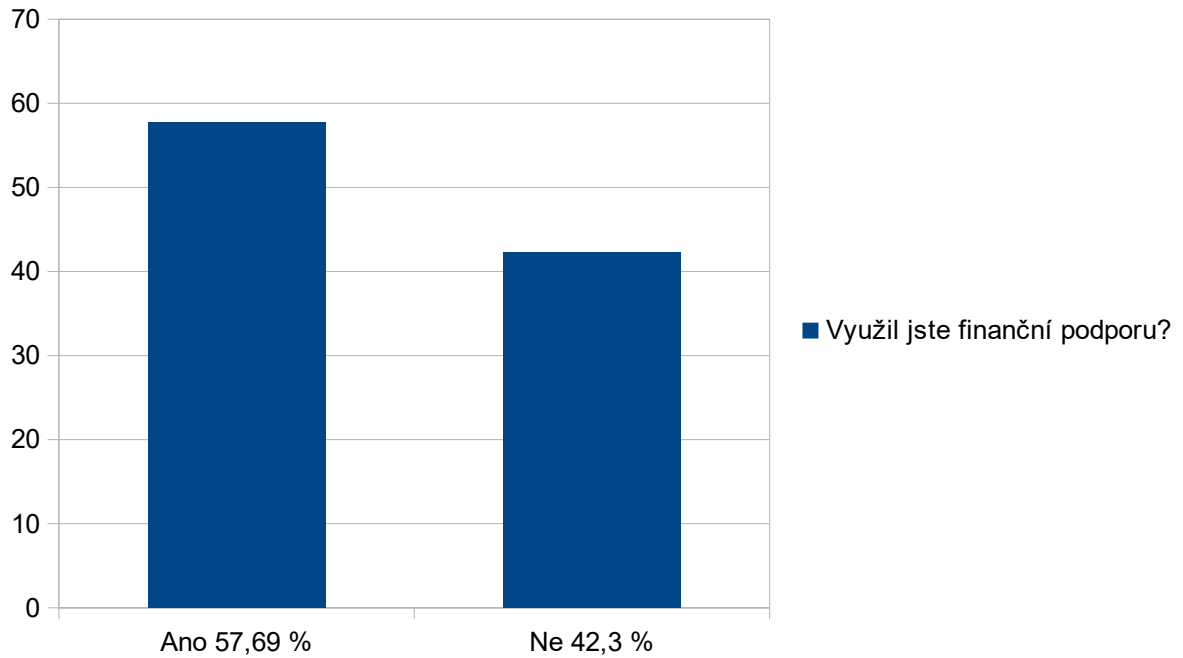
Graf 44: Byl pro vás problém najít místo ve škole/školce?

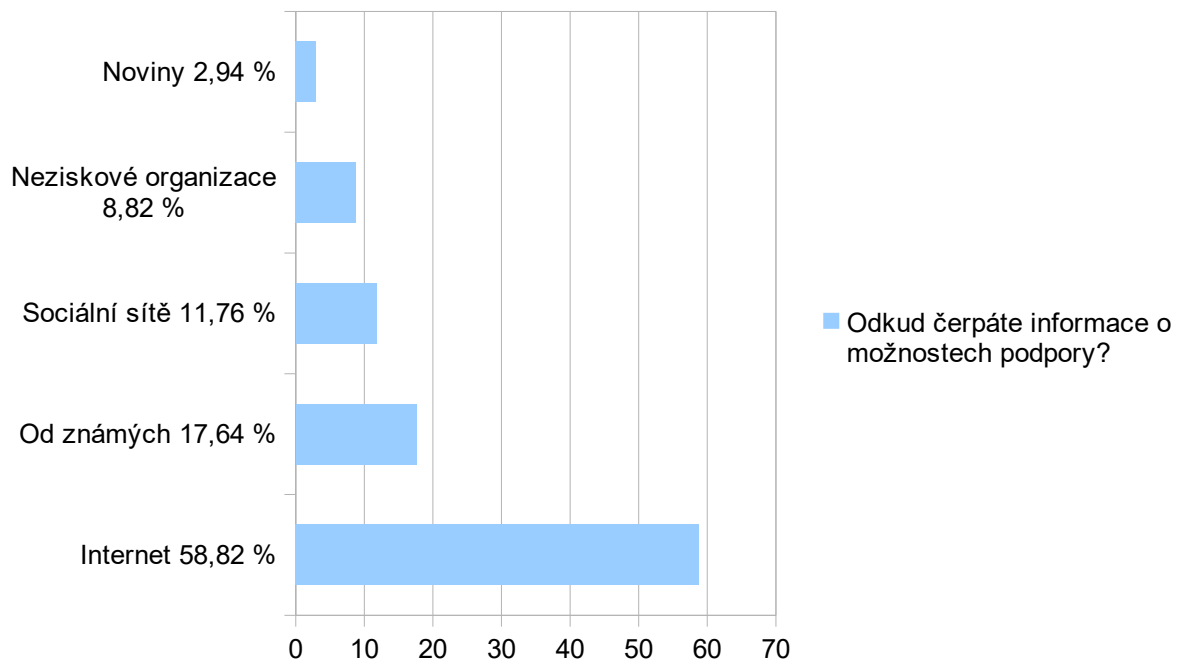
Graf 45: Do jaké školy/školky aktuálně chodí Vaše dítě?

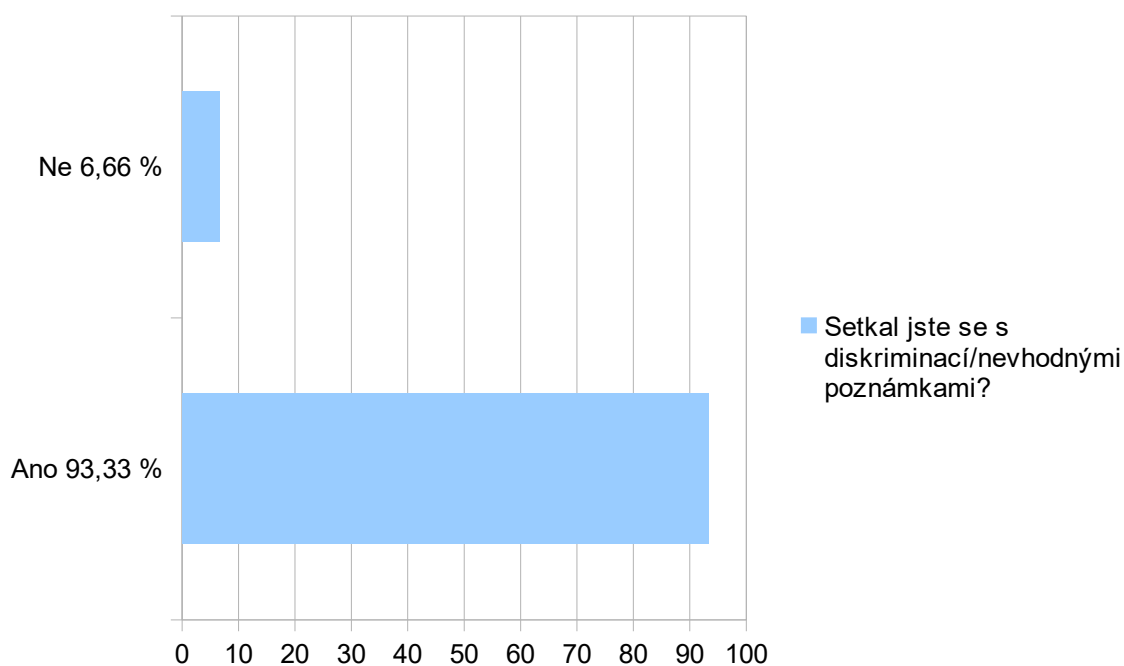
Graf 46: S jakými překážkami jste se setkal/a při snaze získat finanční podporu?

Graf 47: Vyžil/a jste finanční podporu?

Graf 48: Odkud čerpáte informace o možnostech podpory?

Graf 49: Setkal/a jste se někdy s diskriminací, či nevhodnými poznámkami kvůli tomu, že jste z Ukrajiny?

8.12 Porovnání integračních procesů v České republice a na Slovensku

Cílem srovnání dat získaných od ukrajinských válečných uprchlíků pobývajících v České republice a na Slovensku je identifikovat shody a rozdíly v demografickém složení respondentů, roku jejich příchodu do hostitelských zemí a v charakteru využívaných sociálních služeb. Ačkoliv obě země sdílejí geografickou blízkost i historické vazby, analýza naznačuje odlišné akcenty v procesu integrace a v prioritách při vyhledávání odborné pomoci.

Při srovnání souborů respondentů je patrná dominance žen v obou zkoumaných zemích, což koresponduje s obecným profilem uprchlické vlny vyvolané ruskou agresí, kdy muži v produktivním věku podléhají mobilizační povinnosti. V České republice tvořily ženy 84 % vzorku (16 respondentek), zatímco na Slovensku byl podíl mužů relativně vyšší, přičemž ženy

zastupovaly přibližně 65 % (17 respondentek). Tento rozdíl může reflektovat odlišné složení domácností nebo specifika náboru respondentů v daných lokalitách.

Z hlediska časové dynamiky příchodu vykazují oba soubory značnou míru podobnosti. Největší část respondentů v obou zemích (63 % v ČR a 58 % v SR) přišla v roce 2022, tedy bezprostředně po vzniku konfliktu. Tento trend potvrzuje hypotézu o nejsilnější migrační vlně v počáteční fázi války, jak uvádí například Púchovský a Bóna (2022).

V rámci České republiky byla zaznamenána silná koncentrace respondentů v hlavním městě Praze (84 %), což může ovlivňovat dostupnost a variabilitu využívaných služeb. Metropolitní regiony zpravidla disponují širší sítí neziskových organizací a specializovaných poraden, což se následně odráží v širší spektra služeb, které uprchlíci využívají. V rámci Slovenska se všichni respondenti nacházeli na území hlavního města Bratislavy.

Zásadní rozdíly mezi oběma zeměmi se projevily v oblasti konkrétních typů využívaných sociálních služeb. V České republice byla nejčastěji uváděnou službou účast na jazykových kurzech (15 respondentů). Tento fakt naznačuje, že uprchlíci v ČR vnímají jazykovou vybavenost jako primární předpoklad pro úspěšnou integraci a uplatnění na trhu práce. Naproti tomu v datech ze Slovenska se jazykové vzdělávání mezi nejčastějšími odpověďmi neobjevilo, což může být způsobeno vyšší srozumitelností slovenského jazyka pro ukrajinsky mluvící osoby nebo odlišnou strukturou nabídky služeb v daném období.

Na Slovensku byla prioritou finanční pomoc (15 respondentů) a materiální pomoc (14 respondentů), následovaná nouzovým bydlením (11 respondentů). Tato data naznačují, že respondenti na Slovensku se ve zvýšené míře potýkali s potřebou zajištění elementárních životních podmínek. V České republice byla finanční pomoc rovněž významná (10 respondentů), avšak v pořadí četnosti se umístila až za jazykovými kurzy.

Zajímavým aspektem je diverzita služeb v České republice. Respondenti zde uváděli širokou škálu podpůrných aktivit, včetně právního a pracovního poradenství, pomoci s registrací do školských zařízení či specifických úkonů, jako je nostrifikace diplomu. Tento rozptyl svědčí o postupné transformaci potřeb od krizové intervence směrem k dlouhodobé sociální inkluzi. Na Slovensku byl výčet služeb v rámci odpovědí užší, zaměřený primárně na materiální a finanční saturaci, s doplňkovým využitím psychologické pomoci, která byla v obou zemích zastoupena shodně dvěma respondenty.

V obou zemích zůstává citlivým tématem bydlení. Zatímco v ČR využilo ubytovací služby 6 respondentů, na Slovensku využilo nouzové bydlení 11 osob. Vyšší podíl využití nouzového ubytování na Slovensku je dán pravděpodobně místem sběru dotazníků.

Při identifikaci překážek, které respondentům bránily v efektivním vstupu na trh práce, vykazují obě země značnou míru shody v dominantním faktoru, jímž je jazyková bariéra. V českém prostředí byla tato překážka zmíněna 13 respondenty, zatímco ve slovenském vzorku se jednalo o 19 případů. Zdá se, že i přes zdánlivou blízkost slovanských jazyků zůstává neznalost domácího jazyka na dostatečné úrovni zásadním limitem pro získání adekvátního pracovního uplatnění.

Zajímavý rozdíl lze pozorovat v subjektivním vnímání mzdového ohodnocení. Zatímco v České republice označilo nízké mzdy za překážku 8 respondentů, na Slovensku to byli pouze 3. Tento nepoměr může reflektovat odlišná očekávání uprchlíků. Nedostatek informací byl v obou zemích zastoupen podobně (5 v ČR, 3 v SR), což poukazuje na přetrvávající potřebu posilování informačních kanálů a sociálního poradenství.

Zásadní nesoulad mezi oběma státy se projevuje v otázce zapojení zprostředkovatelských subjektů. V České republice je role pracovních agentur v rámci zkoumaného vzorku marginální, kdy služeb agentury využil pouze jeden respondent, zatímco 16 tuto možnost negovalo. Naproti tomu na Slovensku je situace diametrálně odlišná – 10 respondentů uvedlo, že jim práci zprostředkovala agentura, což je téměř polovina dotázaných v dané zemi. Tento jev naznačuje, že slovenský trh práce může být v kontextu zaměstnávání cizinců více saturován agenturním zaměstnáváním, nebo že agentury na Slovensku aktivněji cílí na tuto specifickou cílovou skupinu.

Úloha veřejných institucí, konkrétně Úřadu práce v ČR, se v procesu přímého zprostředkování práce jeví jako slabá, neboť žádný z respondentů nevedl, že by mu tato instituce práci našla. Podobně nízký vliv mají i neziskové organizace (pouze 3 kladné odpovědi v ČR). Na Slovensku je však patrná vyšší míra využití odborné podpory, kdy 10 respondentů potvrdilo využití služeb pracovního poradenství. Lze tedy usuzovat, že na Slovensku dochází k častějšímu propojení uprchlíků s trhem práce skrze asistované služby, ať už komerčního či poradenského charakteru.

Otázka nevyužití lidských zdrojů je patrná v obou zemích. V České republice pracuje mimo svůj původní obor 10 respondentů (oproti 7 pracujícím v oboru), na Slovensku je tento poměr 13 ku 10. Většina uprchlíků je tedy nucena přijímat pracovní pozice, které neodpovídají jejich dosaženému vzdělání či předchozí praxi na Ukrajině. Tento nesoulad představuje dlouhodobé riziko pro integraci, neboť vede k frustraci a ekonomické neefektivitě.

Z hlediska legality zaměstnávání byla v obou zemích potvrzena existence práce v šedé ekonomice. V České republice přiznali zkušenost s nelegální prací 4 respondenti, na Slovensku se jednalo o 7 osob. Vyšší incidence nelegální práce na Slovensku může souviset s již zmíněným častějším využíváním zprostředkovatelů nebo s odlišným nastavením kontrolních mechanismů. Práce bez řádné smlouvy vystavuje uprchlíky riziku vykořisťování a omezuje jejich přístup k sociálnímu zabezpečení, což je aspekt, na který by se měly zaměřit preventivní sociální služby.

Při analýze překážek, kterým respondenti čelili při hledání bydlení, lze v obou státech identifikovat společný dominantní faktor, jímž je finanční náročnost. V České republice uvedlo 14 respondentů jako hlavní problém vysoké nájemné a poplatky, na Slovensku se jednalo o 12 případů. Tato shoda poukazuje na obecný trend zhoršující se dostupnosti nájemního bydlení.

Výrazné rozdíly se však objevují v dalších kategoriích. Specifickým a alarmujícím zjištěním v České republice je výskyt diskriminace ze strany pronajímatelů, kterou pocítilo 7 dotázaných. V datech ze Slovenska se tento fenomén v takové míře neobjevuje, což může být způsobeno odlišným nastavením trhu nebo jinou strukturou vzorku. Jazyková bariéra byla v obou zemích vnímána jako sekundární, avšak nezanedbatelná překážka (6x v ČR, 3x v SR). Zatímco v České republice byla zmiňována i administrativní náročnost a vysoký počet zájemců, na Slovensku se objevily specifické bariéry jako nízké mzdy v poměru k nákladům nebo nemožnost ubytování se zvířaty.

Složení domácností uprchlíků v obou zemích reflektuje demografický charakter uprchlické vlny, v níž dominují ženy s dětmi. V České republice tvoří nejpočetnější skupinu domácnosti s dětmi (7x) a manželské páry (5x). Na Slovensku je tento trend ještě výraznější, kdy 10 respondentů žije s dětmi a 8 s partnerem či partnerkou.

Zajímavým zjištěním je vyšší míra sdíleného bydlení na Slovensku, kde 6 respondentů uvedlo, že bydlí s někým jiným, oproti 2 případům v České republice. Tento rozdíl může naznačovat častější využívání neformálních sítí nebo nutnost sdílet náklady na bydlení s dalšími osobami mimo úzký rodinný kruh. Počet osob žijících osamoceně je na Slovensku (6x) dvojnásobný oproti České republice (3x), což může souviset s odlišnou věkovou strukturou respondentů v daných lokalitách.

V obou zemích dominuje nájemní bydlení, což potvrzuje 13 respondentů v ČR i v SR. Tento stav odpovídá snaze o osamostatnění a přechod z hromadných ubytovacích zařízení do standardních podmínek. Výrazný rozdíl je však patrný v míře využívání ubytoven. Zatímco v České republice na ubytovnách pobývají 4 respondenti, na Slovensku je to 9 osob. Tento nepoměr může být způsobený místem sběru dotazníků.

Při hledání bydlení v České republice hrají zásadní roli neformální sítě (přátelé 7x) a vlastní iniciativa (6x). Role neziskových organizací byla v ČR zmíněna ve 3 případech (včetně kombinace s přáteli). Je zajímavé, že jeden z respondentů v ČR výslovně uvedl absenci problémů díky intervenci sociálních pracovníků. Tato skutečnost potvrzuje myšlenku, že odborná asistence sociálních služeb může efektivně eliminovat bariéry, jako je diskriminace nebo jazyková nedostatečnost, a usnadnit tak proces začleňování do společnosti.

V České republice představuje nejvýraznější komplikaci jazyková bariéra a extrémně dlouhé čekací doby, což shodně uvedlo 12 respondentů. Tato zjištění naznačují, že český zdravotní systém, ačkoliv je pro uprchlíky formálně otevřený, naráží na své kapacitní limity a nedostatečnou připravenost na komunikaci s cizojazyčnými pacienty. Složitost administrativních procesů (5x) a nedostatek informací (4x) dále prohlubují nejistotu uprchlíků při navigaci v systému. Naproti tomu na Slovensku byla jazyková bariéra zmíněna pouze v jednom případě, což lze pravděpodobně přisoudit vyšší míře vzájemné srozumitelnosti mezi slovenštinou a ukrajinštinou nebo odlišnému vnímání této překážky v kontextu jiných problémů.

Zneklidňujícím zjištěním je míra pociťované diskriminace. Na Slovensku ji jako hlavní překážku uvedlo 8 respondentů, což z ní činí nejčastěji zmiňovaný problém, následovaný obecnou nedostupností péče (7x). V České republice byla diskriminace reflektována ve 3 případech a hrubost personálu v jednom. Zdá se tedy, že zatímco v České republice jsou hlavními brzdami integrace do zdravotního systému technické a procesní aspekty, na Slovensku hraje negativní roli spíše společenské klima a subjektivně vnímaný přístup zdravotnických pracovníků či institucí.

Z hlediska formálního ukotvení v systému je situace v obou zemích stabilní. V České republice disponuje zdravotním pojištěním 18 z 19 dotázaných, na Slovensku je to 23 z 26 respondentů. Subjektivní vnímání dostupnosti péče zůstává v České republice rozporuplné. Respondenti jsou v této otázce rozděleni na dvě identické poloviny – 9 osob považuje péči za snadno dostupnou, zatímco dalších 9 zastává opačný názor. Tato polarizace může odrážet rozdíly v kapacitách lékařů nebo individuální zkušenost s konkrétními zdravotnickými zařízeními.

Způsob, jakým uprchlíci v České republice zdravotní péči zajišťují, ukazuje na vysokou míru individuální odpovědnosti a svépomoci. Celkem 9 respondentů si péči zajistilo samostatně a 4 využili pomoci přátel. Role neziskových organizací a dobrovolníků byla v tomto ohledu zmíněna pouze dvakrát, stejně jako využití sociálních sítí. Tento fakt naznačuje, že i přes existenci podpůrných sociálních služeb zůstává značná část zátěže spojené s orientací ve zdravotnictví na samotných uprchlících. Absence širšího využití odborného poradenství může být jednou z příčin, proč jsou administrativní procesy a nedostatek informací vnímány jako významné bariéry.

Lze shrnout, že ačkoliv obě země úspěšně integrovaly uprchlíky do systému veřejného zdravotního pojištění, reálný přístup k ošetření je v České republice brzděn zejména přetížeností systému a jazykovou propastí. Na Slovensku se jako dominantní problém jeví bariéry v přístupu a etické rovině poskytování péče. Pro sociální práci v obou zemích z těchto dat vyplývá potřeba posílení tlumočnických služeb a asistence při komunikaci se zdravotnickými zařízeními, která by mohla zmírnit jak administrativní zátěž, tak riziko diskriminačního jednání.

Při analýze překážek v přístupu ke vzdělání lze pozorovat odlišnou hierarchii problémů. V České republice byla jako nejvýraznější bariéra identifikována jazyková nedostatečnost, kterou uvedlo 11 respondentů. Tento faktor výrazně převyšuje ostatní obtíže, jako jsou finanční náročnost, nedostatek míst v mateřských školách či komplikace spojené s uznáváním profesní kvalifikace. Naproti tomu na Slovensku se jako primární problém jeví deficit kapacit v předškolních zařízeních, což potvrdilo 12 dotázaných. Jazyková bariéra se zde umístila až na druhém místě s 9 odpověďmi. Tento nepoměr může naznačovat, že pro ukrajinské uprchlíky na Slovensku je díky vyšší míře vzájemné srozumitelnosti jazyků snazší překonávat komunikační obtíže, avšak narážejí na strukturální limity slovenské infrastruktury v oblasti péče o děti. Shoda mezi oběma zeměmi panuje v otázce uznávání kvalifikace, kde shodně 4 respondenti v každém státě uvedli tento proces jako problematický, což poukazuje na přetrvávající administrativní bariéry při vstupu na kvalifikovaný trh práce.

Výrazný nesoulad byl zaznamenán v reflexi dostupnosti a dostatečnosti jazykového vzdělávání. V českém prostředí převládá kritický postoj, kdy 10 respondentů hodnotí nabídku kurzů jako nedostatečnou, zatímco pouze 6 ji považuje za vyhovující. Slovenská data vykazují opačný trend; 15 respondentů vnímá nabídku jazykové přípravy jako dostatečnou a pouze 6 vyjádřilo nespokojenost. Tato subjektivní spokojenost na Slovensku může souviset s faktem, že naprostá většina dotázaných (24 osob) se jazykových kurzů aktivně účastní. V České republice je sice účast v kurzech rovněž většinová (11 osob), avšak podíl těch, kteří kurzy nenavštěvují, je zde proporcionálně vyšší než na Slovensku. Zde se pravděpodobně jedná o zkresení výběrem respondentů na Slovensku.

Otázka umístování dětí do vzdělávacích institucí vykazuje v obou zemích podobné parametry, pokud jde o subjektivní vnímání náročnosti tohoto procesu. V České republice i na Slovensku shodně 6 respondentů uvedlo, že nalezení místa ve škole či školce pro ně nepředstavovalo problém, zatímco 4 respondenti v obou zemích narazili na potíže.

Společným jmenovatelem pro obě země zůstává potřeba zjednodušení procesů uznávání dosaženého vzdělání, což je nezbytným předpokladem pro plnohodnotné sociální a ekonomické začlenění uprchlíků do společnosti.

Při hodnocení míry využívání finanční podpory lze v obou zemích sledovat poměrně vysokou míru participace na systémech státní či neziskové pomoci. V České republice se jako dominantní nástroj jeví humanitární dávka, kterou využilo sedm respondentů, přičemž další formy podpory, jako je dávka pro zranitelnou osobu či příspěvky od neziskových organizací, doplňují širší spektrum pomoci. Na Slovensku byla zaznamenána vyšší absolutní četnost čerpání podpory (15 respondentů), což v poměru k počtu osob, které pomoc nevyužily (11 respondentů), naznačuje mírně vyšší závislost na externích finančních zdrojích nebo jejich lepší dostupnost v rámci zkoumaného vzorku, nebo naopak horší dostupnost státní pomoci.

V obou státech se jako nejpalčivější problém jeví nedostatečná výše poskytované podpory a deficit relevantních informací. Zatímco na Slovensku uvádí nedostatečnou výši podpory a nedostatek informací shodně šest respondentů, v České republice jsou tyto hodnoty nižší, avšak doprovázené dalšími specifickými překážkami. Slovenský systém se v očích respondentů jeví jako administrativně náročnější, neboť složitost formulářů byla jako překážka identifikována pětkrát, zatímco v českém prostředí se tento problém objevil pouze v jednom případě.

Získávání relevantních informací představuje primární krok v procesu adaptace v hostitelské zemi. Výsledky ukazují, že v obou sledovaných státech dominuje digitální prostředí. V České republice uvedlo devět respondentů jako hlavní zdroj internet a dalších pět sociální sítě. Podobný trend lze sledovat i na Slovensku, kde internet využívá dvacet dotázaných a sociální sítě čtyři. Tato dominance digitálních platforem ukazuje, že pro současnou vlnu migrace je charakteristická vysoká míra technologické gramotnosti a spoléhání se na neformální, rychle dostupné online kanály.

Zajímavý rozdíl se objevuje v roli komunitních a neziskových struktur. Zatímco v českém prostředí hraje určitou roli komunita (uvedena ve třech případech, z toho jednou v kombinaci s internetem), na Slovensku se do popředí dostávají spíše osobní vazby a institucionální podpora. Šest slovenských respondentů čerpá informace od známých a tři přímo od neziskových organizací. Jak uvádí Moyzesová (1991), efektivita sociální orientace uprchlíků je přímo závislá na srozumitelnosti a dostupnosti informačních toků, což se v obou zemích realizuje primárně skrze virtuální prostor, avšak s odlišným důrazem na sekundární zdroje.

Druhým analyzovaným okruhem je zkušenost s diskriminací či nevhodnými poznámkami, což představuje zásadní bariéru v procesu psychosociální integrace. V České republice se deset respondentů s negativními projevy setkalo, zatímco osm nikoliv. V porovnání se slovenskými výsledky je však situace v České republice vnímána o něco příznivěji. Na Slovensku uvedlo zkušenost s diskriminací čtrnáct respondentů, přičemž pouze jeden uvedl, že se s ničím podobným neseťkal. Ačkoliv je nutné brát v úvahu velikost výzkumného vzorku, tento nepoměr je závažný. Naznačuje, že ukrajinští uprchlíci na Slovensku mohou čelit nepřátelskému prostředí nebo intenzivnějším projevům sociálního vyloučení.

8.13 Praxe versus teorie

Získaná data potvrzují teoretické koncepty nucené migrace, zejména fenomén profesní degradace. V českém souboru pracuje ve svém původním oboru pouze 41,2 % respondentů, což koresponduje s poznatky Drbohlava a Jaroszewicze (2016), kteří uvádějí, že ukrajinská migrace je dlouhodobě charakterizována nesouladem mezi dosaženou kvalifikací a

vykonávanou prací v hostitelské zemi. Tento stav je v obou zkoumaných zemích prohlubován jazykovou bariérou, kterou jako hlavní překážku na trhu práce identifikovalo 76,5 % respondentů v ČR.

V oblasti sociálních služeb je patrný posun od akutní humanitární pomoci k integračním službám. V ČR již dominuje poptávka po jazykovém vzdělávání (78,9 %) nad přímou finanční podporou (52,6 %). To naznačuje přechod z fáze adaptace do fáze integrace. Rozdíl mezi ČR a Slovenskem v míře využívání finanční pomoci může být vysvětlen odlišnou legislativní úpravou a výší státní podpory.

Bariéry v přístupu ke zdravotní péči odhalují odlišné systémové deficity. V České republice jsou překážky vnímány jako strukturální – dlouhé čekací doby a jazyková bariéra (shodně 66,7 %). To potvrzuje teorii o přetížení českého zdravotního systému, která byla akcentována již v metodických příručkách UNHCR (2006). Naproti tomu slovenské výsledky, kde dominovala zkušenost s nevhodným chováním personálu a diskriminací, poukazují na bariéry v rovině postojové a etické. Z pohledu zdravotně-sociální péče je alarmující, že i přes plnou pojištěnost respondentů v ČR považuje péči za snadno dostupnou pouze polovina dotázaných. Existuje zde tedy rozdíl mezi formálním nárokem a reálnou dostupností služby.

Bytová otázka zůstává v obou zemích nejkritičtější bodem integrace. Důvodem jsou vysoké ceny nájmu, které jsou pro většinu respondentů finančně náročné. Diskriminace ze strany pronajímatelů, kterou v ČR uvedlo 38,9 % osob, je v souladu s konceptem sociálního vyloučení, kdy cizinci narážejí na neformální bariéry trhu, které sociální služby neumí eliminovat.

8.14 Limity výzkumu

Celý výzkum byl limitován několika faktory:

- Velikost výzkumného souboru. Celkový počet respondentů je nižší, než měl původně být.. Výsledky tak představují spíše náhled do problematiky a nelze je vztáhnout na celou populaci ukrajinských uprchlíků v daných zemích.

- Způsob výběru respondentů. Vzhledem k využití online dotazování může být soubor zkreslen ve prospěch digitálně gramotnějších osob a těch, kteří jsou aktivně zapojeni do komunitních sociálních sítí. To vysvětluje i vysoký podíl respondentů čerpajících informace z internetu. Dále mohl způsob výběru respondentů ovlivnit slovenskou část výzkumu v počtu respondentů ubytovaných na ubytovně a počtu respondentů navštěvujících jazykové kurzy. V obou zemích byla většina, resp. všichni účastníci výzkumu z hlavního města, což zcela jistě výsledky výzkumu také ovlivnilo.

- Subjektivita výpovědí. Otázky zaměřené na diskriminaci nebo dostupnost péče měří subjektivní vnímání respondentů, které může být ovlivněno předchozími negativními zkušenostmi nebo kulturními rozdíly v očekávání od státních institucí.

9. Závěr

Z provedené analýzy a následné komparace dat z České republiky a Slovenska vyplývá několik zásadních závěrů, které reflektují aktuální stav integračního procesu ukrajinských válečných uprchlíků. Tyto závěry tvoří základ pro formulaci praktických doporučení zaměřených na zefektivnění sociální podpory a odstranění identifikovaných bariér.

Prvním závěrem je přetrvávající profesní degradace. V obou zemích pracuje značná část respondentů mimo svůj původní obor, často na nekvalifikovaných pozicích. V obou zemích je tento jev doprovázen rizikem nelegálního zaměstnávání, které respondenti přiznávají jako strategii k řešení nepříznivé finanční situace. Úřady práce a pracovní agentury jsou v procesu zprostředkování práce vnímány jako málo efektivní, což vede k orientaci uprchlíků na neformální sítě a sociální média.

Druhým významným bodem je finanční nedostupnost trhu s bydlením. Ekonomická nedostupnost komerčních nájmu v kombinaci s diskriminačními postoji pronajímatelů a nedostatkem kapacit vytváří stav bytové nouze. Uprchlíci jsou často nuceni sdílet ubytování v nevyhovujících podmínkách nebo zůstat v ubytovnách, což brání jejich dlouhodobé stabilizaci.

Třetím závěrem je nesoulad v přístupu ke zdravotní péči. I přes téměř plné formální pokrytí zdravotním pojištěním narážejí respondenti na systémové (čekací doby v ČR) a postojové (nevhodné chování personálu na Slovensku) bariéry. Nedostatek informací o fungování systému a jazyková bariéra v ordinacích vedou k tomu, že polovina respondentů nepovažuje péči za snadno dostupnou.

Na základě výše uvedených zjištění jsou formulována následující doporučení pro relevantní aktéry v obou zemích:

1. Pro státní správu a samosprávu (Ministerstva, Úřady práce, kraje, obce):

- Zjednodušení procesů uznávání kvalifikací. Rychlejší nostrifikace diplomů a osvědčení by pomohla lepšímu využití lidského kapitálu uprchlíků v oborech s nedostatkem pracovních sil (např. zdravotnictví).

- Podpora bydlení. Nedostatek dostupného bydlení se týká celé společnosti, nejen uprchlíků. Řešení je však ve hvězdách.

- Zlepšení jazykového vzdělávání. Přechod od jednorázových kurzů k dlouhodobým, profesně zaměřeným jazykovým programům, které budou dostupné i pro pracující osoby (večerní a online formy).

- Podpora inkluzivního pracovního prostředí. Motivovat zaměstnavatele k vytváření pozic vhodných pro cizince s důrazem na postupné zvyšování kvalifikace a podporu výuky jazyka přímo na pracovišti.

2. Pro neziskové organizace a poskytovatele sociálních služeb

- Rozvoj zprostředkování kontaktu s majoritní společností. Posílit roli sociálních pracovníků jako mediátorů v kontaktu s pronajímateli, zaměstnavateli a lékaři. Doprovody k lékaři či asistence při podpisu nájemní smlouvy se ukazují jako klíčové pro eliminaci diskriminačního jednání.

- Digitalizace poradenství. Vzhledem k tomu, že internet a sociální sítě jsou primárním zdrojem informací, měly by pomáhající organizace pravidelně aktualizovat své webové stránky a poskytovat zde ověřené informace i v ukrajinském jazyce.

- Destigmatizace psychologické pomoci. Výzkum ukázal velmi nízké využití psychologické podpory. Bylo by dobré zvýšit osvětu v této oblasti a nabízet tyto služby jako běžnou součást integračního balíčku, ideálně s využitím ukrajinsky mluvících odborníků.

3. Pro poskytovatele zdravotních služeb

- Zajištění tlumočnických služeb a interkulturních pracovníků. V nemocnicích a u praktických lékařů by měla být posílena přítomnost interkulturních pracovníků, kteří pomohou překonat nejen jazykovou, ale i kulturní bariéru, čímž se sníží riziko nedorozumění a konfliktů mezi personálem a pacienty.

Tato doporučení směřují k vytvoření odolnějšího a spravedlivějšího systému, který umožní ukrajinským uprchlíkům přejít z role pasivních příjemců pomoci do role aktivních a integrovaných členů společnosti, což je v dlouhodobém zájmu České republiky i Slovenska.

Seznam použité literatury

ANDRLE, Jakub, ČECHOVÁ, Madla a NOVOTNÝ, Ondřej. *Integrace držitelů mezinárodní ochrany v ČR*. Praha: Člověk v tísni ČR, 2022. ISBN 978-80-7591-061-5.

ANDRLE, Jakub, FREIDINGEROVÁ, Tereza a MALÁ, Eva. *Pasti pracovního práva: Analýza nelegálních praktik zaměstnávání v Česku s důrazem na držitele dočasné ochrany*. Praha: Člověk v tísni ČR, 2025. ISBN 978-80-7591-098-1.

BALÁŽ, Vladimír. 3. Kapitola – Prameny mezinárodního práva veřejného. In: *Základy mezinárodního práva veřejného* [online]. Publi.cz, 2011 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://publi.cz/books/375/03.html>

BOJKO, Oleksandr a GONĚC, Vladimír. *Dějiny Ukrajiny: nejnovější. Nové obzory*. V Brně: Jota, 1997. ISBN 80-7217-031-7.

ČAPUTOVÁ, Zuzana a TABERY, Erik. *Zuzana Čaputová: neztratit se sama sobě : knižní rozhovor se slovenskou prezidentkou*. Praha: Respekt Media, [2024]. ISBN 978-80-11-04839-6.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221>

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a o změně zákona č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území České a Slovenské Federativní Republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet cizinců – demografické události [online]. ČSÚ, 2024 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/pocet-cizincu-demograficke-udalosti?pocet=10&start=0&podskupiny=291&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady>

ČLOVĚK V TÍSNI, o.p.s. Migrační statistiky [online]. Člověk v tísni, 2024 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/migracni-statistiky-4518gp>

ČLOVĚK V TÍSNI, o.p.s. Migrace pod lupou [online]. Člověk v tísni, 2024 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech/migrace-pod-lupou>

ČLOVĚK V TÍSNI, o.p.s. Ukrajinská uprchlická krize [online]. Člověk v tísni, 2024 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/ukrajinska-uprchlicka-krize-8589gp>

DRBOHLAV, Dušan a JAROSZEWICZ, Marta (ed.). *Ukrainian migration in times of crisis: forced and labour mobility*. Prague: Charles University, Faculty of Science, 2016. ISBN 978-80-7444-048-9.

EVROPSKÁ UNIE. Schengenská dohoda a Schengenská úmluva [online]. In: EUR-Lex. Evropská unie [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/glossary/schengen-agreement-and-convention.htm>

EVROPSKÁ UNIE. Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy úsilí členských států při přijímání těchto osob a následků z toho plynoucích. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/pravoEU/dokument?celex=32001L0055>

EVROPSKÁ UNIE. Smlouva o fungování Evropské unie [online]. In: EUR-Lex. Evropská unie [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union.html>

EVROPSKÝ PARLAMENT. Reakce EU na ukrajinskou uprchlickou krizi [online]. Evropský parlament, 2022 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20220324STO26151/reakce-eu-na-ukrajinskou-uprchlickou-krizi>

FRONTEX. Annual Risk Analysis 2023 [online]. Frontex, 2023 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/ARA_2023.pdf

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (IOM) CZECHIA. From the front lines to new beginnings: Psychosocial support for Ukrainians in Český Krumlov [online]. IOM, 2023 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://czechia.iom.int/stories/front-lines-new-beginnings-psychosocial-support-ukrainians-cesky-krumlov>

JURNÍKOVÁ, Jana a KRÁLOVÁ, Alžbeta (ed.). *Společný evropský azylový systém v kontextu uprchlické krize: (sborník z konference)*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity ; svazek č. 571. Řada teoretická. Scientia. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8402-5.

Manuál lokální integrace migrantů v České republice. 2020. ISBN 8090648827.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Dublinský systém [online]. Ministerstvo vnitra ČR, 2022 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/clanek/dublinsky-system>

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Migračný úrad – Kontakty [online]. Ministerstvo vnútra SR [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: https://www.minv.sk/?kontakty_migracny_urad

MOYZESOVÁ, Daniela. *Přijímání, začleňování a sociální orientace uprchlíků*. Bratislava: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1991. ISBN 80-7138-051-2.

OKSANA Z UKRAJINY. *Deník uprchlice*. Přeložil Adam HAVLÍN, ilustroval Irina POTAPENKO. Praha: Euromedia Group, 2022. ISBN 978-80-242-8329-6.

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Všeobecná deklarace lidských práv [online]. [Přeložil MZV ČR]. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 1948 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf

Prevenca obchodovania s ľuďmi: tréningový manuál. Bratislava: Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), 2021.

Příručka k postupům pro určování právního postavení uprchlíků a vybraná doporučení UNHCR z oblasti mezinárodní ochrany: vydáno v srpnu 2006. Praha: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2006. ISBN (brož.):.

Příručka UNHCR: přesídlení. Praha: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2008.

PÚCHOVSKÝ, David a BÓNA, Mário. *Vojna na Ukrajině: příběhy z hranice*. [Bratislava]: Vydavateľstvo Dixit, 2022. ISBN 978-80-89662-42-5.

SLOVENSKO. Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zákony pre ľudí* [online]. [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-480>

UNHCR. Ukraine Refugee Situation [online]. UNHCR [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

ÚMLUVA o postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951. PROTOKOL týkající se postavení uprchlíků ze dne 31. ledna 1967 [online]. Praha: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, 2016 [cit. 2024-05-16]. Dostupné z: https://www.unhcr.org/cz/wp-content/uploads/sites/20/2016/12/Umluva_1951_a_Protokol_1967.pdf

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

Vyprávění o minulých letech: Nestorův letopis ruský : nejstarší staroruská kronika. Pro Oriente : dědictví křesťanského Východu. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. ISBN 978-80-7465-119-9.

WEISS, Tomáš. *Role policie a armády v Evropské unii: Analýza evropské a národní úrovně s využitím případové studie České republiky.* Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2381-8.